

ΕΘΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΚΑ΄ Εκπαιδευτική Σειρά

ΤΕΛΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ:

Η διμερής συμφωνία για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων μεταξύ Ελλάδας και Ρουμανίας από τη σκοπιά του διεθνούς και ενωσιακού δικαίου

ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΜΠΟΡΙΚΩΝ ΥΠΟΘΕΣΕΩΝ

Επιβλέπων:

Αναστάσιος Γουργουρίνης

Σπουδάστρια:

Μαρία Μουσουράκη

ΑΘΗΝΑ – 2017

Ευχαριστίες

Ευχαριστώ θερμά τον επιβλέποντα της παρούσας, κ. Αναστάσιο Γουργουρίνη, Λέκτορα του Τομέα Διεθνών Σπουδών της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, και εισηγητή του τμήματος Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της ΚΔ' Εκπαιδευτικής Σειράς «Κοσμάς Ψυχοπαίδης», για τη σύλληψη της ιδέας αυτής της εργασίας, για τις καίριες επισημάνσεις και συμβουλές κατά την εκπόνησή της, αλλά και για την αμέριστη βοήθεια, καθοδήγηση και την εξαιρετική μας συνεργασία κατά τη διάρκεια της ειδικής και τελικής φάσης των σπουδών στη σχολή.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να εκφράσω στους γονείς μου, Κωνσταντίνα και Γιάννη, για τη συμπαράσταση και ενθάρρυνση που προσφέρουν καθ' όλη τη διάρκεια του εκπαιδευτικού μου βίου, αλλά και για την επιμονή τους να συμμετέχω στον εισαγωγικό διαγωνισμό της ΚΔ' Εκπαιδευτικής Σειράς της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης.

Περίληψη

Η εργασία αναγνωρίζει τον καθοριστικό ρόλο των άμεσων ξένων επενδύσεων για την επίτευξη των αναπτυξιακών στόχων της οικονομίας της Ελλάδας και της Ρουμανίας στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης, διερευνά το προστατευτικό πλαίσιο της διμερούς ενδο – ενωσιακής επενδυτικής συμφωνίας που έχει συναφθεί ανάμεσα στις δύο χώρες, καθώς και το πώς αυτό αλληλοεπιδρά με το θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και το διεθνές δίκαιο. Μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας και τη διεύρυνση των αρμοδιοτήτων της Ένωσης στον τομέα των επενδύσεων, δημιουργήθηκε η ανάγκη να αποσαφηνιστεί το αν οι διμερείς ενδο - ενωσιακές επενδυτικές συμφωνίες (intra - EU BITs) που είχαν συνάψει τα κράτη – μέλη, ήδη πριν την προσχώρησή τους στην Ένωση, μπορούν να συνυπάρξουν με το ενωσιακό δίκαιο ή όχι. Συγκεκριμένα, μέσα από την αναλυτική παρουσίαση των διατάξεων τόσο της εν λόγω διμερούς επενδυτικής συμφωνίας, όσο και του δικαίου της Ένωσης, των ανακοινώσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής πάνω στο θέμα, των αποφάσεων δικαστηρίων εγνωσμένου κύρους, αλλά και τη σκιαγράφηση του διεθνούς νομικού πλαισίου στον τομέα των επενδύσεων, γίνεται μία προσπάθεια να απαντηθούν τα εξής ερωτήματα: Το πλαίσιο της ΕΕ για την εσωτερική αγορά αποτελεί πράγματι το θεμέλιο της εφαρμογής μιας ελεύθερης αγοράς; Μπορεί να υποκαταστήσει πλήρως τις intra - EU BITs και τέλος, κρίνεται σκόπιμο να αποτελεί εφεξής το μόνο πλαίσιο προστασίας όσον αφορά τις άμεσες ξένες επενδύσεις;

Λέξεις – Κλειδιά

άμεσες ξένες επενδύσεις – Ελλάδα – Ρουμανία – Ευρωπαϊκή Ένωση - διμερείς επενδυτικές συμφωνίες – διεθνές επενδυτικό δίκαιο

Abstract

This project, acknowledging the key role of foreign direct investments for the economic growth of Greece and Romania in the context of globalization, examines the legal framework on investments between the two countries, and more precisely the way in which, the intra – EU BIT between Greece and Romania interacts with the institutional framework of the European Union (EU) and the principles of the International Law. After the entry into force of the Lisbon Treaty and the enlargement of the Union's responsibilities on the field of investments, fundamental questions arose, on whether the intra – EU BITs, concluded by the member states before their accession to the Union, could coexist with the EU law or not. Through the detailed presentation of the provisions of both the intra- EU BIT between Greece and Romania and the European Law, the announcements of the European Commission on this issue, the decisions of prestigious arbitral tribunals, as well as the outline of the international legal statue on investments, this project is an attempt to answer the following questions: Is the EU legal framework actually the key to the foundation of a free market? Is it legalized to substitute the provisions of intra – EU BITs on the field of protection offered for the investors and consequently, should this be, the only existing framework for the protection of foreign direct investments in the EU?

Key Words

Foreign direct investments – Greece – Romania – European Union– bilateral investment agreements – international investment law

Δήλωση

«Δηλώνω ρητά ότι, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας, δεν παραβιάζει καθ' οιονδήποτε τρόπο πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής.»

Αθήνα, 24/10/2017

Περιεχόμενα

Πίνακας Συντομογραφιών	7
Εισαγωγή.....	9
Γενικά	9
Σκοπός Εργασίας.....	11
Μεθοδολογία.....	11
Δομή Εργασίας	13
Α΄ Μέρος: Χαρακτηριστικά της ελληνικής και της ρουμανικής οικονομίας	14
A.1. Γενικά	14
A.2. Το Θεσμικό Πλαίσιο των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδας -Ρουμανίας	16
A.3. Η προστασία των επενδύσεων υπό το πρίσμα της εθνικής στρατηγικής των δύο χωρών	18
Β΄ Μέρος: Ο Τομέας των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Ελλάδα και στη Ρουμανία ...	21
B.1. Η διμερής συμφωνία για την προώθηση και την αμοιβαία προστασία των επενδύσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και στη Ρουμανία.....	21
B.1.1. Οι προστατευτικές διατάξεις της διμερούς ελληνο - ρουμανικής επενδυτικής συμφωνίας.....	21
B.1.2. Η διαιτητική απόφαση Σπυρίδων Ρούσσαλης κατά Ρουμανίας	24
B.1.3. Ρουμανία: Η απόφαση τερματισμού των διμερών επενδυτικών συμφωνιών εντός της Ε.Ε.....	27
B.2. Εξελίξεις στο ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο υπό το πρίσμα μίας πολιτικής μεταρρυθμίσεων στον τομέα των επενδύσεων	29
B.2.1. Το Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη και η Προστασία των Διασυνοριακών Επενδύσεων μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας	29
B.2.2. Οι επιπτώσεις που επιφέρει η νέα αρμοδιότητα της Ε.Ε. στον τομέα των Άμεσων ξένων Επενδύσεων	31
Γ΄ Μέρος: Το μέλλον των ενδο – ενωσιακών διμερών επενδυτικών συμφωνιών στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης	35
Γ. 1. Η «ανατομία» του προβλήματος.....	35
Γ.1.1. Συγκρίνοντας το προστατευτικό πεδίο του ευρωπαϊκού επενδυτικού θεσμικού πλαισίου και των ισχυουσών διμερών ενδο - ενωσιακών επενδυτικών συμφωνιών.....	35
Γ.1.2. Το πλαίσιο των ευρωπαϊκών κρατικών ενισχύσεων υπό το πρίσμα των ισχυουσών διμερών ενδο - ενωσιακών επενδυτικών συμφωνιών	38
Γ.2. Η προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Η ερμηνεία του άρθρου 351 της ΣΛΕΕ και το δόγμα της υπεροχής του Ευρωπαϊκού Δικαίου	40
Γ.3. Οι διμερείς ενδο- ενωσιακές επενδυτικές συμφωνίες υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου και τα σενάρια του τρόπου τερματισμού τους.....	43

Συμπεράσματα.....	51
Βιβλιογραφία	54
Ελληνική.....	54
Ξενόγλωσση	54
Νομοθεσία.....	57
Νομολογία.....	58
Ευρωπαϊκά Κείμενα.....	59
Σχετική Βιβλιογραφία.....	60
Ελληνόγλωσση.....	60
Ξενόγλωσση	61
Αρχείο ΕΚΔΔΑ – Εργασίες Σπουδαστών ΕΣΔΔΑ.....	63
Παραρτήματα	65
Παράρτημα 1: Οι Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες που έχει συνάψει η Ελλάδα (UNCTAD, n.d.).....	65
Παράρτημα 2: Οι κυρωτικοί νόμοι των διμερών επενδυτικών συμφωνιών που έχει υπογράψει η Ελλάδα με άλλα κράτη – μέλη της ΕΕ.....	68
Παράρτημα 3: Οι Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες που έχει συνάψει η Ρουμανία (UNCTAD, n.d.).....	69
Παράρτημα 4: Εκκρεμείς και Ολοκληρωμένες Υποθέσεις ενώπιον του ICSID (ICSID, n.d.).....	74
i. Προσφεύγοντες Έλληνες και Ρουμάνοι επενδυτές.....	74
ii. Η Ελλάδα και η Ρουμανία ως εναγόμενα κράτη.....	75

Πίνακας Συντομογραφιών

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΝ	Αναγκαστικός Νόμος
ΑΞΕ	Άμεσες Ξένες Επενδύσεις
ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΔΕΣ	Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΚ	Ευρωπαϊκή Κοινότητα
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΚΕΕΠ	Κοινή Εμπορική και Επενδύσεων Πολιτική
ΚΕΠ	Κοινή Εμπορική Πολιτική
Ν	Νόμος
ΝΔ	Νομοθετικό Διάταγμα
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΠΟΕ	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου
ΣΔΕΕ	Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
GATS	General Agreement on Trade in Services = Γενική Συμφωνία για τις Συναλλαγές στον τομέα των Υπηρεσιών
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade = Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου
CETA	Comprehensive Economic and Trade Agreement = Συμφωνία Οικονομίας και Εμπορίου ΕΕ- Καναδά
ICS	Investment Court System
ICSID	International Centre for Settlement of Investment Disputes = Διεθνές Κέντρο για τον Διακανονισμό των Διαφορών εξ Επενδύσεων
Intra - EU BITs	Intra- EU Bilateral Investment Treaties = διμερείς ενδο- ενωσιακές επενδυτικές συμφωνίες

TRIPS	Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights agreement = Συμφωνία για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade Law = Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development = Η Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη

Εισαγωγή

Γενικά

Η ρύθμιση και η προστασία των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (εφεξής ΑΞΕ) αποτελεί ένα από τα πιο κρίσιμα και αμφιλεγόμενα θέματα σε εθνικό, ευρωπαϊκό αλλά και διεθνές επίπεδο. Οι ΑΞΕ αναφέρονται στην ίδρυση θυγατρικών επιχειρήσεων στο εξωτερικό, οι οποίες ανήκουν στη μητρική εταιρεία, είτε μερικώς είτε ολικά, και πραγματοποιούνται με τη μακροπρόθεσμη μεταφορά υλικών και άυλων παραγωγικών πόρων από μία χώρα σε άλλη, με σκοπό τον έλεγχο των θυγατρικών από τη μητρική (Κυρκιλής, 2010). Τα οφέλη που πραγματοποιούνται για τις χώρες υποδοχής είναι μεγάλα σε κάθε περίπτωση, αφού με την υλοποίηση των ΑΞΕ, παραγωγικές εισροές μεταφέρονται εντός των εθνικών συνόρων των θυγατρικών που ιδρύονται. Οι σημαντικές αλλαγές που συντελέστηκαν τις τελευταίες δεκαετίες στη δομή της διεθνούς οικονομίας και η απελευθέρωση της κίνησης του διεθνούς κεφαλαίου, έχουν καταστήσει τις ΑΞΕ ως μία από τις βασικές συνιστώσες που προσδιορίζουν το επίπεδο ανάπτυξης των εθνικών οικονομιών (Μελάς & Πολλάλης, 2005). Οι επενδύσεις από τη μία χώρα στην άλλη δεν αποτελούν όμως θέμα μόνο εθνικού ενδιαφέροντος. Οι πολυεθνικές αποτελούν το βασικό μέσο πραγματοποίησης των ροών ΑΞΕ, δεδομένου ότι περίπου το 80% του συνολικού εμπορίου και των παγκόσμιων ροών ΑΞΕ οφείλονται στις πολυεθνικές. Οι μεγάλες πολυεθνικές προτιμούν να επενδύουν σε χώρες που εκπληρώνουν τους στόχους τους χωρίς να λαμβάνουν υπόψη τους κάποιο εθνικό συμφέρον. Δηλαδή δεν παίζουν ουσιαστικό ρόλο στην πραγματοποίηση των ΑΞΕ οι σχέσεις της χώρας προέλευσης της πολυεθνικής, με τη χώρα υποδοχής της επένδυσης στη λήψη των επενδυτικών τους αποφάσεων (Μπιτζένης, 2009).

Τα κράτη - μέλη της ΕΕ έχουν τους λιγότερους περιορισμούς στον κόσμο για τις ΑΞΕ, δεδομένου ότι μία από τις βασικές αρχές της ένωσης είναι η ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων. Ειδικότερα από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και έπειτα έχουν αρθεί σταδιακά όλοι οι περιορισμοί στις κινήσεις κεφαλαίων και στις πληρωμές μεταξύ κρατών - μελών. Όπως αναγνώρισε ρητά και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (εφεξής ΟΟΣΑ) στον δείκτη κανονιστικού περιορισμού των ΑΞΕ που μετρά τους θεσμικούς φραγμούς κατά των ξένων επενδύσεων σε περισσότερες από εξήντα χώρες, η Ευρωπαϊκή Ένωση (εφεξής ΕΕ) έχει ένα από τα πλέον ελεύθερα καθεστάτα επενδύσεων σε παγκόσμιο επίπεδο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σεπτέμβριος 2017).

Ένα από τα βασικότερα ρυθμιστικά μέσα για την προώθηση, την προστασία και την απελευθέρωση των διασυνοριακών επενδύσεων είναι οι Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες (εφεξής ΔΕΣ). Ο γενικός σκοπός τους είναι να προστατεύουν τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται στο έδαφος των συμβαλλομένων κρατών. Εντούτοις η θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας τον Δεκέμβριο του 2009, η οποία αποδίδει πλέον στην ΕΕ μία νέα αποκλειστική αρμοδιότητα στον τομέα των ΑΞΕ, και η οποία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της Κοινής Εμπορικής Πολιτικής (εφεξής ΚΕΠ), επέφερε έναν έντονο κύκλο συζητήσεων, σχετικά με το πώς αυτή επηρεάζει την εθνική στρατηγική των κρατών - μελών στον τομέα των επενδύσεων και ως επακόλουθο αυτού, τις 200 περίπου διμερείς ενδο - ενωσιακές επενδυτικές συμφωνίες ή «intra - EU Bilateral Investment Treaties» (εφεξής intra- EU BITs) που οι χώρες, κράτη - μέλη της ΕΕ, είχαν συνάψει ήδη πριν την προσχώρησή τους στην ένωση, και οι οποίες είναι ακόμα σε ισχύ.

Στα μέσα του 2015, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει διαδικασίες επί παραβάσει κατά πέντε κρατών μελών, δηλαδή της Αυστρίας, των Κάτω Χωρών, της Ρουμανίας, της Σλοβακίας και της Σουηδίας, ζητώντας τους να τερματίσουν τις intra - EU BITs, με την αιτιολογία ότι οι διατάξεις τους αλληλοεπικαλύπτονται και έρχονται σε αντίθεση με τη νομοθεσία της ΕΕ για την ενιαία αγορά για τις διασυνοριακές επενδύσεις (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2015). Σύμφωνα με την ανωτέρω άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι μηχανισμοί διαιτησίας που είναι ενσωματωμένοι στις intra - EU BITs, αποκλείουν τόσο τα εθνικά δικαστήρια όσο και το Δικαστήριο της ΕΕ (εφεξής ΔΕΕ), εμποδίζοντας έτσι την εφαρμογή του δικαίου της ΕΕ, ενώ κάποιες εξ αυτών, μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα την ευνοϊκότερη μεταχείριση των επενδυτών από ορισμένα κράτη - μέλη, τα οποία έχουν συνάψει μεταξύ τους τέτοιες συμφωνίες. Στις 8 Μαρτίου 2017, το ρουμανικό κοινοβούλιο απέστειλε στον Πρόεδρο της Ρουμανίας την έκδοση του νόμου που επιτρέπει τον τερματισμό των intra - EU BITs που έχει συνάψει μέχρι σήμερα η Ρουμανία. Αυτό έρχεται μετά την υιοθέτηση παρόμοιου μέτρου από την Πολωνία στις αρχές Ιανουαρίου του 2017. Σε αυτό το πλαίσιο, σε επίπεδο ΕΕ, έχει συσταθεί μία ομάδα εμπειρογνομόνων που αναζητά τρόπους για τη διευκόλυνση των επενδύσεων που πραγματοποιούνται μεταξύ των κρατών - μελών της ΕΕ, ενώ το τρέχον διάστημα διενεργείται σχετική διαβούλευση ανοιχτή για όλους τους πολίτες και τις οργανώσεις, σχετική με το θέμα αυτό (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αύγουστος 2017).

Σκοπός Εργασίας

Είναι αλήθεια ότι για τη διασφάλιση της συνέχειας των επενδύσεων εντός της ΕΕ καθώς και για τη δικαιολογημένη προσδοκία των επενδυτών προς ένα σταθερό και ασφαλές νομικό πλαίσιο που θα περιβάλλει και θα διασφαλίζει τις επενδύσεις απαιτούνται απαντήσεις στα εξής ερωτήματα: Το πλαίσιο της ΕΕ για την εσωτερική αγορά αποτελεί πράγματι το θεμέλιο της εφαρμογής μιας ελεύθερης αγοράς; Μπορεί να υποκαταστήσει πλήρως τις intra - EU BITs και τέλος, κρίνεται σκόπιμο να αποτελεί εφεξής το μόνο πλαίσιο προστασίας όσον αφορά τις άμεσες ξένες επενδύσεις;

Σκοπός αυτής της εργασίας είναι να διερευνήσει τα ανωτέρω ερωτήματα που τίθενται, και αναλύοντας ειδικότερα το προστατευτικό πλαίσιο που θέτει η intra-EU BIT Ελλάδας-Ρουμανίας, να αποτυπώσει αφενός την αλληλεξάρτησή της με το ενωσιακό και το διεθνές επενδυτικό δίκαιο, και αφετέρου να εξετάσει το εάν πραγματικά η ανωτέρω απειλεί να διαβρώσει τα στερεά θεμέλια της ολοκληρωμένης ένωσης. Στα πλαίσια αυτού θα επιχειρήσουμε να παραθέσουμε το πλαίσιο των διμερών οικονομικών σχέσεων της Ελλάδας και της Ρουμανίας, καθώς και τις τελευταίες εξελίξεις στο χώρο των επενδύσεων τόσο ανάμεσα στις δύο χώρες όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, έτσι όπως προβλέπεται και στο επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη και την Προστασία των Διασυνοριακών Επενδύσεων μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας. Στη συνέχεια, μέσα από την ανάλυση του νομικού προβλήματος, που φαίνεται ότι έχει ανακύψει σχετικά με το ανωτέρω ερώτημα, θα γίνει μία προσπάθεια διερεύνησης της δυνατότητας συνέχισης των intra-EU BITs στα πλαίσια της ΕΕ. Με άλλα λόγια, θα προσπαθήσουμε να αναλύσουμε το έδαφος πάνω στο οποίο φαίνεται να θεμελιώνεται η νέα τάξη πραγμάτων στο διεθνές και ευρωπαϊκό επενδυτικό δίκαιο.

Μεθοδολογία

Η έρευνα που πραγματοποιήθηκε είναι κυρίως δευτερογενής και διενεργήθηκε αρχικά μέσα από τη μελέτη κάποιων αντιπροσωπευτικών κειμένων συναφών με το υπό διερεύνηση θέμα. Αφού έγινε ο εντοπισμός και η μελέτη των θέσεων που είναι δημοσιευμένες σε βιβλία, μονογραφίες και επιστημονικά άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά, ώστε να αποκρυσταλλωθούν οι βασικές πτυχές του θέματος, έγινε μία

προσπάθεια συνδυαστικής παράθεσης και ανάλυσης τους, με βάση και την υφιστάμενη νομοθεσία που καλύπτει τον τομέα της προστασίας των ΑΞΕ, τόσο σε εθνικό και ευρωπαϊκό, όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Ιδιαίτερα επιβοηθητική στην έρευνα ήταν και η άντληση στοιχείων από τις ανακοινώσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και τις αποφάσεις του ΔΕΕ, στους σχετικούς ιστοτόπους που διατηρούν, ενώ χρησιμοποιήθηκαν έρευνες και στατιστικά στοιχεία, τόσο από εθνικούς (βλ. Ινστιτούτο Εργασίας - ΓΣΕΕ), όσο και παγκόσμιους φορείς (βλ. Central Intelligence Agency), οι οποίες εντοπίστηκαν επίσης μέσω διαδικτύου. Ακόμη για τη μελέτη περιπτώσεων διεθνών νομικών υποθέσεων, έγινε άντληση πληροφοριών από τις δημοσιευμένες αποφάσεις που είναι αναρτημένες στους ιστοτόπους διεθνών κέντρων διαιτησίας, όπως του Διεθνούς Κέντρου για την Επίλυση Διαφορών από Επενδύσεις ή International Centre for Settlement of Investment Disputes (εφεξής ICSID) και της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για το Δίκαιο του Διεθνούς Εμπορίου ή United Nations Commission on International Trade Law (εφεξής UNCITRAL).

Επίσης, σε ό,τι αφορά τη διακρίβωση της υφιστάμενης κατάστασης στην Ελλάδα, έλαβε χώρα και πρωτογενής έρευνα. Έγιναν ειδικότερα τηλεφωνικές επικοινωνίες, κατ' ιδίαν επισκέψεις και ανταλλαγή ενημερωτικών email με διάφορους φορείς του ελληνικού δημόσιου τομέα, όπως με τη Γενική Διεύθυνση Διεθνούς Οικονομικής και Εμπορικής Πολιτικής του Υπουργείου Οικονομίας και Ανάπτυξης (Τμήμα Πολιτικής Διεθνών Επενδύσεων και Παρακολούθησης Διμερών Επενδυτικών Συμφωνιών της Διεύθυνσης Πολιτικής Διεθνούς Εμπορίου), το Enterprise Greece και το Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων της Πρεσβείας της Ελλάδας στο Βουκουρέστι.

Ιδιαίτερα επιβοηθητικές για την εξαγωγή των συμπερασμάτων της εργασίας ήταν τόσο η παρακολούθηση επιστημονικής εκδήλωσης, η οποία πραγματοποιήθηκε από την Ελληνική Ένωση Ευρωπαϊκού Δικαίου με θέμα: «Η εξωτερική αρμοδιότητα της ΕΕ – η Γνωμοδότηση του ΔΕΕ στη Σύμβαση της ΕΕ με τη Σιγκαπούρη»¹, όσο και το διήμερο συνέδριο που φιλοξενήθηκε από το Κέντρο Δημοσίου Διεθνούς Δικαίου της Αθήνας (Athens PIL), της Νομικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου

---

¹ Η εκδήλωση έλαβε χώρα την Πέμπτη, 5 Οκτωβρίου 2017, στο Συμβούλιο της Επικρατείας, στην Αθήνα, με ομιλητές τα στελέχη της Ειδικής Νομικής Υπηρεσίας του ΥΠΕΞ, κ.κ. Γ. Καριφιάδη και Κ. Μπόσκοβιτς (βλ. πρόσκληση για την εκδήλωση <http://eeed-fide.blogspot.gr/>)

Αθηνών, με θέμα: «Διεθνές Επενδυτικό Δίκαιο και Δίκαιο των Ένοπλων Συγκρούσεων»².

Να σημειωθεί ότι καταβλήθηκε κάθε δυνατή προσπάθεια, ώστε τα στοιχεία που ανευρέθηκαν στο διαδίκτυο να είναι έγκυρα και επικαιροποιημένα, ενώ το υλικό που συγκεντρώθηκε ταξινομήθηκε στη συνέχεια θεματικά στα τρία μέρη, από τα οποία αποτελείται η εργασία.

Δομή Εργασίας

Η εργασία αναπτύσσεται σε τρία μέρη: στο Α΄ Μέρος παραθέτουμε κάποια γενικά χαρακτηριστικά της οικονομίας της Ελλάδας και της Ρουμανίας, ενώ μέσα από την εξέταση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τις διμερείς οικονομικές τους σχέσεις, επιχειρούμε να αναλύσουμε την εθνική στρατηγική των δύο χωρών στον τομέα προστασίας των ΑΞΕ. Στη συνέχεια, στο Β΄ Μέρος μελετάμε διεξοδικότερα τις προστατευτικές διατάξεις της διμερούς ελληνο – ρουμανικής επενδυτικής συμφωνίας, τη σχετική με αυτή τη συμφωνία, διαιτητική απόφαση Σπυρίδων Ρούσσαλης κατά Ρουμανίας, ενώ γίνεται μία προσπάθεια να διερευνηθούν οι επιπτώσεις που θα έχει η πρόσφατη απόφαση τερματισμού της συμφωνίας αυτής από τη ρουμανική κυβέρνηση, στα πλαίσια των πιέσεων που ασκεί η Επιτροπή, με ανακοινώσεις της, για την ανάγκη τερματισμού όλων των ενδο- ενωσιακών επενδυτικών συμφωνιών ανάμεσα στα κράτη – μέλη, δεδομένου ότι αυτές έρχονται σε σύγκρουση με το δίκαιο της ΕΕ. Στο Γ΄ Μέρος, παρατίθεται ο πυρήνας του νομικού προβλήματος που έχει ανακύψει τα τελευταία χρόνια, σχετικά με την ταυτόχρονη συνύπαρξη ΔΕΣ και της αποκλειστικής αρμοδιότητας της ΕΕ στον τομέα των επενδύσεων, έτσι όπως αυτή αποτυπώνεται στη ΣΛΕΕ. Μέσα από την ανάλυση των απόψεων που έχουν διατυπωθεί, υπό το πρίσμα τόσο του ενωσιακού όσο και του διεθνούς δικαίου, διερευνούμε τη δυνατότητα ή μη του τερματισμού των ενδο – ενωσιακών διμερών επενδυτικών συμφωνιών, και τέλος, καταλήγουμε σε μία σύνοψη των συμπερασμάτων που εξάχθηκαν από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε για το μέλλον της intra-EU BIT Ελλάδας- Ρουμανίας στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

² Το συνέδριο έλαβε χώρα στις 5 και 6 Οκτωβρίου 2017, στη Νομική Σχολή Αθηνών, με ομιλητές έγκριτους πανεπιστημιακούς και εξέχοντες επαγγελματίες του χώρου του Διεθνούς Επενδυτικού Δικαίου και του Δικαίου των Ένοπλων Συγκρούσεων (βλ. πρόσκληση για το συνέδριο <http://www.athenspil.law.uoa.gr/events/colloquium-international-investment-law-the-law-of-armed-conflict.html>)

Α΄ Μέρος: Χαρακτηριστικά της ελληνικής και της ρουμανικής οικονομίας

A.1. Γενικά

Τα μακροοικονομικά κέρδη της Ρουμανίας, μίας χώρας με πληθυσμό που αγγίζει τα είκοσι δύο εκατομμύρια (Central Intelligence Agency, 2017) και η οποία προσχώρησε στην ΕΕ την 1^η Ιανουαρίου 2007 (επίσημος διαδικτυακός τόπος της ΕΕ), άρχισαν μόλις πρόσφατα να δημιουργούν μία ασπίδα απέναντι στην εκτεταμένη φτώχεια που μάστιζε τη χώρα. Η οικονομία ανέκαμψε κυρίως την περίοδο 2013-16, λόγω των ισχυρών βιομηχανικών εξαγωγών και των εξαιρετικών γεωργικών συγκομιδών, ενώ το δημοσιονομικό έλλειμμα μειώθηκε σημαντικά. Ο ρυθμός ανάπτυξης της χώρας από το 2000 έως το 2008 ήταν πολύ θετικός με γρήγορους ρυθμούς ανάπτυξης, της τάξεως του 6,3% (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2016-2017). Τα πρώτα μέτρα που ελήφθησαν το 2009 από την κυβέρνηση και την Κεντρική Τράπεζα της χώρας επέφεραν ακόμα μεγαλύτερους ρυθμούς θετικής ανάπτυξης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη Ρουμανία, *«η χώρα προχώρησε στην απλοποίηση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος, στη συρρίκνωση της γραφειοκρατίας, την ενθάρρυνση υλοποίησης επενδύσεων από μικρές εταιρείες ή νέους επιχειρηματίες, αφού υιοθέτησε πολιτική προσέλκυσης καινοτόμων εταιρειών»*. Ακόμα, η αγορά ενέργειας και ο τομέας υγείας, όπου κυρίαρχες είναι οι κρατικές εταιρείες, βρίσκονται σε πορεία απελευθέρωσης και μεγάλων ιδιωτικοποιήσεων. Η θετική μεταβολή του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (εφεξής ΑΕΠ) που καταγράφεται από το 2011 μέχρι και σήμερα, οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η χώρα δύναται να αυτοχρηματοδοτείται, λόγω του χαμηλού ελλείμματος προϋπολογισμού, του χαμηλού δημόσιου χρέους ως ποσοστό του ΑΕΠ καθώς και του μικρού ελλείμματος στο ισοζύγιο πληρωμών. Η βιομηχανία ξεπέρασε τους άλλους τομείς της οικονομίας το 2016, ενώ το ΑΕΠ κυμαίνεται στα 170 δις ευρώ για το 2016 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2016) 41/F1). Οι εξαγωγές παρέμειναν η κινητήρια δύναμη της οικονομικής ανάπτυξης, υπό την ηγεσία του εμπορίου με την ΕΕ, η οποία αντιπροσωπεύει περίπου το 70% του εμπορίου της Ρουμανίας. Για πρώτη φορά από το 1989, ο πληθωρισμός μετατράπηκε σε αποπληθωρισμό, επιτρέποντας τη σταδιακή χαλάρωση της νομισματικής πολιτικής καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου. Παρά τη σταθεροποίηση της οικονομίας, δεδομένων των μακρο-οικονομικών προβλημάτων που

συνεχίζουν να υπάρχουν, η χώρα δεν αναμένεται να υιοθετήσει το ευρώ πριν το 2020 (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2016-2017).

Ως αποτέλεσμα της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης, η ελληνική οικονομία έχοντας σημειώσει σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης μέχρι και το 2008, παρουσίασε εξίσου σημάδια ύφεσης σταδιακά από το 2009 και έπειτα εξαιτίας των δημοσιονομικών ανισορροπιών (Enterprise Greece, 2015). Εξετάζοντας την εξέλιξη του ΑΕΠ από την πλευρά της μεταβολής των βασικών συνιστωσών της εγχώριας ζήτησης και της συνεισφοράς τους στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ της χώρας την περίοδο 2010-2016, παρατηρούμε το βαρύ πλήγμα που έχουν επιφέρει οι πολιτικές της δημοσιονομικής λιτότητας (Central Intelligence Agency, 2017). Η βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου, η οποία οφείλεται κυρίως στη δραματική μείωση των εισαγωγών, επηρέασε θετικά το ΑΕΠ (10,4%), αλλά όχι σε τέτοιο βαθμό, ώστε να αντισταθμιστεί η πτώση της εγχώριας ζήτησης (Ινστιτούτου Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε., Οκτώβριος 2016). Οι Έλληνες επιχειρηματίες βρήκαν πρόσφορο έδαφος πραγματοποίησης μεγάλων επενδύσεων στη Νοτιοανατολική Ευρώπη η οποία άνοιξε τα σύνορά της μετά το 1989, αυτό όμως πιθανόν να συνέβη λόγω του ότι οι πολυεθνικές κυρίως από τη Δυτική Ευρώπη και από την Αμερική «άφησαν» χώρο δράσης στις ελληνικές επιχειρήσεις ώστε αυτές να αντιμετωπίσουν τα δεδομένα προβλήματα της περιοχής όπως η διαφορετική επιχειρηματική κουλτούρα των Βαλκανίων, η έντονη γραφειοκρατία, και η διαφθορά (Μπιτζένης, 2009). Ο τριμερής μηχανισμός οικονομικής στήριξης (Ευρωπαϊκή Ένωση, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα), ο οποίος επέβαλε αυστηρή εισοδηματική πολιτική και δραστικό περιορισμό των δημοσίων δαπανών, επηρέασε αρνητικά το ΑΕΠ, το οποίο έβαινε μειούμενο μέχρι και το 2014, οπότε και τέθηκε σε εφαρμογή η επιτάχυνση των μεταρρυθμίσεων, που άρχισαν να αποβλέπουν στη δημιουργία ενός ελκυστικότερου επενδυτικού και επιχειρηματικού περιβάλλοντος, όπως η απελευθέρωση των αγορών, ο νέος αναπτυξιακός νόμος και η ταχύτερη διαδικασία αδειοδοτήσεων.

Οι οικονομίες των δύο χωρών αποτελούν τις λεγόμενες «υπό μετάβαση» οικονομίες της ευρύτερης περιοχής των Βαλκανίων. Η διαδικασία μετάβασης, η οποία επιχειρήθηκε να πραγματοποιηθεί μέσα από την ενοποίηση εγχώριων επιχειρήσεων, επιχειρηματικών και νομικών θεσμών, πόρων και του πολιτικού περιβάλλοντος, είχε ως στόχο να αναπτύξει ένα περιβάλλον το οποίο συντελεί στην ελεύθερη, με μικρότερο κόστος και ευκολότερη διείσδυση των πολυεθνικών εταιρειών. Σ' αυτό το γενικό πλαίσιο, το Διεθνές

Νομισματικό Ταμείο και η Παγκόσμια Τράπεζα συνεισέφεραν επίσης στην ενοποίηση των οικονομιών των δύο χωρών, επιβάλλοντας πολιτικές «θεραπείας σοκ». Οι πολιτικές «θεραπείας σοκ» που επεβλήθησαν και στις δύο χώρες, προσπάθησαν να εξασφαλίσουν την ενσωμάτωση των οικονομιών των δύο χωρών στον παγκοσμιοποιημένο κόσμο (Μπιτζένης, 2009).

A.2. Το Θεσμικό Πλαίσιο των διμερών οικονομικών σχέσεων Ελλάδας-Ρουμανίας

Η Ελλάδα και η Ρουμανία έχουν να επιδείξουν ένα πολύπλευρο πλαίσιο διμερών συμφωνιών στον τομέα του εμπορίου, της προστασίας των επενδύσεων καθώς και της αποφυγής διπλής φορολογίας. Δεδομένου ότι και οι δύο χώρες αποτελούν μέρος της ΕΕ, εφαρμόζουν την ενιαία εμπορική πολιτική, όπως και τα υπόλοιπα κράτη – μέλη της ΕΕ. Σύμφωνα με το στοιχείο ε΄, της παραγράφου 1 του άρθρου 3 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής ΣΛΕΕ), η ΕΕ έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στον τομέα της κοινής εμπορικής πολιτικής. Συνεπώς, μόνο η ΕΕ μπορεί να νομοθετεί και να εκδίδει νομικά δεσμευτικές πράξεις σε αυτόν τον τομέα. Τα κράτη - μέλη έχουν την εν λόγω δυνατότητα τα ίδια μόνον εάν εξουσιοδοτούνται προς τούτο από την Ένωση, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 2 της ΣΛΕΕ. Τόσο η Ελλάδα όσο και η Ρουμανία διαθέτουν κοινό δασμολόγιο, ενώ έχουν υιοθετήσει πολλές διμερείς συμφωνίες αποφυγής διπλής φορολογίας, οι οποίες ακολουθούν το μοντέλο του ΟΟΣΑ. Το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τις γενικότερες οικονομικές σχέσεις των δύο χωρών περιλαμβάνει κατά χρονολογική σειρά: τη Συμφωνία περί Τακτικών Εμπορικών Αεροπορικών Μεταφορών (Ν. 4160/1961), τη Συμφωνία «Περί Τηλεπικοινωνιών» (Α.Ν. 55/1966), τη Συμφωνία Απαλλαγής Διπλής Φορολογίας εξ Αεροπορικών Κερδών (Α.Ν. 24/1967), τη Συμφωνία Απαλλαγής Διπλής Φορολογίας Ναυτιλίας και Αεροπορικών Κερδών (Α.Ν. 24/1967), τη Ναυτιλιακή Συμφωνία (Α.Ν. 55/1967), τη Συμφωνία για την Προώθηση και την Αμοιβαία Προστασία των Επενδύσεων (Ν. 2067/1991, η ισχύς της οποίας παρατάθηκε με τον Ν. 2494/1997), τη Συμφωνία για Συνεργασία στον Τομέα του Τουρισμού (Ν. 2138/1993), τη Συμφωνία για την Αποφυγή Διπλής φορολογίας σχετικά με τους Φόρους Εισοδήματος και Κεφαλαίου (Ν. 2279/1995), τη Συμφωνία μεταξύ των κυβερνήσεων της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρουμανίας για την Συνεργασία και Αμοιβαία Διοικητική Συνδρομή μεταξύ των Τελωνειακών τους Διοικήσεων (Ν.

2845/2000), το Πρωτόκολλο της 5ης συνόδου μικτής Επιτροπής Επιστημονικής και Τεχνικής συνεργασίας Ελλάδος - Ρουμανίας, που υπογράφηκε στο Βουκουρέστι στις 14 Οκτωβρίου 2005 (ΦΕΚ 113/Α/18.05.2006), το Πρωτόκολλο της 18ης Συνόδου της Μεικτής Διακυβερνητικής Επιτροπής Οικονομικής, Βιομηχανικής και Τεχνικής Συνεργασίας μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρουμανίας που υπογράφηκε στο Βουκουρέστι στις 22 Φεβρουαρίου 2006 (ΦΕΚ 204/Α/02.10.2006), τη Συμφωνία Συνεργασίας στον τομέα της ενέργειας, που υπογράφηκε στο Βουκουρέστι 07 Φεβρουαρίου 2008 (ΦΕΚ 18/Α/15.02.2009), τα Συμφωνημένα πρακτικά διαβουλεύσεων επί οικονομικών θεμάτων σε επίπεδο Γενικών Δ/ντών Ελλάδος – Ρουμανίας που υπογράφηκαν στο Βουκουρέστι στις 31 Οκτωβρίου 2013, καθώς το Μνημόνιο Συνεργασίας στον αγροτικό τομέα, που υπεγράφη από τους Υπουργούς Εξωτερικών των δύο χωρών στο πλαίσιο της επίσημης επίσκεψης του Προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας στην Ρουμανία κατά την 28^η και 29^η Αυγούστου του έτους 2011 και έχει τεθεί σε ισχύ από τον Ιούνιο 2014 (Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2016-2017).

Στον τομέα του εμπορίου, τόσο η Ρουμανία όσο και η Ελλάδα είναι μέλη του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (εφεξής ΠΟΕ), ο οποίος ιδρύθηκε το 1995, ως συνέχεια της Γενικής Συμφωνίας Δασμών και Εμπορίου ή General Agreement on Tariffs and Trade (εφεξής GATT), ενσωματώνοντας τη Γενική Συμφωνία για τις Συναλλαγές στον τομέα των Υπηρεσιών ή General Agreement on Trade in Services (εφεξής GATS) και τη Συμφωνία για τα Δικαιώματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας στον Τομέα του Εμπορίου ή Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights Agreement (εφεξής TRIPS). Οι δύο χώρες όντας παράλληλα μέλη και της ΕΕ, υποστηρίζονται στη δράση τους στον οργανισμό από την τελευταία, αφού βάσει της Συνθήκης της Λισαβόνας, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο νομοθετεί από κοινού με το Συμβούλιο και έχει σημαντικό ελεγκτικό ρόλο στην πολιτική του διεθνούς εμπορίου, συμπεριλαμβανομένης της δράσης της ΕΕ και των κρατών- μελών της στον ΠΟΕ.

A.3. Η προστασία των επενδύσεων υπό το πρίσμα της εθνικής στρατηγικής των δύο χωρών

Η Ρουμανία, μία χώρα με στρατηγική θέση ανάμεσα στη Βαλκανική χερσόνησο, τη Μαύρη Θάλασσα και την Κεντρική Ευρώπη, αναθεωρεί το τελευταίο διάστημα το ασταθές θεσμικό πλαίσιο που διέπει εδώ και χρόνια τον τομέα των επενδύσεων. Ο Ν. 35/1991, σκιαγραφεί το γενικό πλαίσιο για την προστασία των επενδύσεων, έχοντας προβλέψεις για απαλλοτριώσεις, κίνητρα, μεταφορά κερδών και άλλων περιουσιακών στοιχείων, ενώ ως γενικός νόμος για τις επενδύσεις παρέχει ορισμούς μαζί με κάποιες βασικές εγγυήσεις. Εκτός από τον Ν. 35/1991, η Κυβέρνηση θέσπισε το υπ' αριθ. 92/1997 Κυβερνητικό Διάταγμα Έκτακτης Ανάγκης για τη δημιουργία ενός διαφανούς πλαισίου στήριξης των επενδύσεων, το οποίο περιλαμβάνει διατάξεις που εξαλείφουν τη διακριτική μεταχείριση μεταξύ Ρουμάνων και ξένων επενδυτών (Baltag, 2010). Ως εκ τούτου, οι ξένοι επενδυτές απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα με τους Ρουμάνους επενδυτές στο έδαφος της Ρουμανίας, ενώ οι επενδύσεις υπόκεινται σε απαλλοτρίωση μόνο όταν το μέτρο αυτό λαμβάνεται για λόγους δημοσίου συμφέροντος και δεν συνιστά διάκριση, σύμφωνα με τις προβλέψεις του εθνικού δικαίου. Εάν η λήψη τέτοιου μέτρου είναι απολύτως αναγκαία, τότε προβλέπεται η λήψη διορθωτικών μέτρων, η αναζήτηση των οποίων μπορεί να γίνει με προσφυγή κατά του Δημοσίου σε έναν από τους ακόλουθους μηχανισμούς:

1. Στις δικαστικές οδούς που προβλέπονται από τη ρουμανική νομοθεσία, σχετικές με τη διευθέτηση των διοικητικών διαφορών και των συγκρούσεων που προκύπτουν με το ιδιωτικό διεθνές δίκαιο,
2. Στη Διεθνή Επενδυτική Διαιτησία του εφεξής ICSID και τέλος,
3. Στη Διαιτησία βάσει των κανόνων του πρότυπου νόμου της UNCITRAL.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η Ρουμανία είναι μέλος του ICSID, αφού έχει κυρώσει τη Σύμβαση της Ουάσιγκτον του 1965 περί διαφορών από επενδύσεις μεταξύ κρατών και υπηκόων άλλων κρατών, τη συνθήκη για τον Χάρτη Ενέργειας καθώς και τη Σύμβαση της Νέας Υόρκης. Ωστόσο, η Ρουμανία δεν είναι μέλος της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 για το δίκαιο των συνθηκών. Είναι γνωστό ότι όταν ένα κράτος δεν έχει υπογράψει μία διεθνή συνθήκη, οι διατάξεις αυτής δεν μπορούν να εφαρμοστούν απευθείας σε αυτό (Dörr & Schmalenbach, 2012). Ωστόσο, η Σύμβαση της Βιέννης αποτελεί κωδικοποίηση

του εθιμικού δικαίου που ισχύει για την ερμηνεία των Συνθηκών σε διεθνές επίπεδο, και ως εκ τούτου είναι δεσμευτική για το ρουμανικό κράτος ως πηγή του δημοσίου διεθνούς εθιμικού δικαίου (Villiger, 2009).

Η Ελλάδα διαθέτει ένα δαιδαλώδες νομοθετικό πλαίσιο προστασίας των εγχώριων επενδύσεων. Την πρωτοκαθεδρία στο ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο έχει ο Αστικός Κώδικας και το Σύνταγμα με τις διατάξεις του, περί προστασίας της ιδιοκτησίας. Στην πορεία των δεκαετιών και με την παράλληλη εκβιομηχάνιση και εξωστρέφεια της ελληνικής οικονομίας, ψηφίστηκαν διάφοροι αναπτυξιακοί και επενδυτικοί νόμοι, όπως ο Ν. 3853/2010 για την απλοποίηση διαδικασιών σύστασης εταιρειών, ο Ν. 3894/2010 για την επιτάχυνση και διαφάνεια υλοποίησης στρατηγικών επενδύσεων, με βασικότερο όλων όμως τον Ν. 3299/2004 περί κρατικών ενισχύσεων, που ψηφίστηκε στα πλαίσια των ευρωπαϊκών δεσμεύσεων της χώρας, ενώ ιδιαίτερα οφέλη για την πορεία της ελληνικής οικονομίας φέρεται να έχει ο ισχύον αναπτυξιακός Ν. 4399/2016. Οι θιγόμενοι επενδυτές πλέον εκτός από τα ελληνικά πολιτικά και διοικητικά δικαστήρια, μπορούν να προσφεύγουν στον αναθεωρημένο θεσμό της διαμεσολάβησης και της διαιτησίας με βάση τον νέο Ν. 4303/2014. Η θέσπιση του Ν.Δ. 2687/1953, στο οποίο προβλεπόταν η προστασία των ξένων κεφαλαίων που εισέρεαν από το εξωτερικό, αποτέλεσε την αρχή προσέλκυσης ΑΞΕ στην Ελλάδα. Το νομοθέτημα παρείχε πρωτοπόρες για την εποχή προστατευτικές ρυθμίσεις, όπως το άρθρο 11 για τη γενική απαγόρευση απαλλοτριώσεως και επίταξης καθώς και το άρθρο 10 για την αρχή της μάλλον ευνοούμενης μεταχείρισης, κίνητρα για την προσέλκυση ξένων κεφαλαίων, ενώ μνημόνευε στο άρθρο 13 ρήτρα περί υποχρεωτικής προσφυγής σε δεσμευτική διαιτησία. Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, η ιδιωτική περιουσία μπορεί να απαλλοτριωθεί για δημόσιους σκοπούς, χωρίς διακρίσεις ανάμεσα σε ημεδαπούς και αλλοδαπούς επενδυτές και με άμεση, επαρκή και αποτελεσματική αποζημίωση. Σε ό,τι αφορά τις διεθνείς της υποχρεώσεις, σχετικά με το πλαίσιο προστασίας των ΑΞΕ, η Ελλάδα είναι μέλος του ICSID, αφού έχει κυρώσει με τον Α.Ν. 608/1968 τη Σύμβαση της Ουάσιγκτον του 1965 (Στάγκος, 2005), έχει υπογράψει τη Συνθήκη για τον Χάρτη Ενέργειας, τη Σύμβαση της Βιέννης του 1969 για το δίκαιο των συνθηκών καθώς και τη Σύμβαση της Νέας Υόρκης του 1958 για την αναγνώριση και εκτέλεση αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων.

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Ρουμανία έχουν συνάψει αρκετές διμερείς και πολυμερείς επενδυτικές συμφωνίες με έτερους συμβαλλόμενους τόσο τρίτες χώρες όσο και κράτη –

μέλη της ΕΕ (Παραρτήματα 1, 2 και 3). Στις 8 Σεπτεμβρίου 2016 όμως, υπεβλήθη στο ρουμανικό κοινοβούλιο σχέδιο για την έγκριση του τερματισμού των είκοσι δύο διμερών επενδυτικών συμφωνιών που η χώρα διατηρεί ακόμα σε ισχύ με άλλα κράτη – μέλη της ΕΕ. Οι επεξηγηματικές σημειώσεις στο σχέδιο νόμου αναπαράγουν την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σύμφωνα με την οποία, στο πλαίσιο της ΕΕ οι intra- EU BITs είναι ασύμβατες με τη νομοθεσία της ΕΕ και το άρθρο 207 (1) της ΣΛΕΕ, ενώ καταλήγουν στο ότι η ρουμανική κυβέρνηση αποφάσισε να προχωρήσει στην περάτωση όλων των συμφωνιών αυτών, δεδομένου ότι τα κράτη -μέλη της ΕΕ δεν δέχθηκαν να τις τερματίσουν συναινετικά. Ως αποτέλεσμα της μονομερούς αυτής καταγγελίας οι ξένοι επενδυτές στη Ρουμανία θα επηρεαστούν άμεσα, δεδομένου ότι η προώθηση και προστασία που παρεχόταν μέχρι σήμερα στο πλαίσιο των διμερών αυτών επενδυτικών συμφωνιών, συμπεριλαμβανομένης της προσφυγής στη διαιτησία του ICSID και στους κανόνες της UNCITRAL, θα τελειώσει. Η Ελλάδα από την άλλη πλευρά, συμπλέοντας με την κατεύθυνση που υπάρχει σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την ανάγκη δημιουργίας ενός κοινού πλαισίου για την πρόληψη και τη φιλική επίλυση διαφορών μεταξύ κράτους - επενδυτών εντός της ενιαίας αγοράς, συμμετέχει στην ανοιχτή διαβούλευση που έχει ξεκινήσει από τις 30 Ιουνίου 2017 και συντονίζεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην οποία καλείται να παραθέσει αφενός το νομοθετικό πλαίσιο που διέπει τις επενδύσεις στη χώρα, και αφετέρου να προσδιορίσει πτυχές στις οποίες απαιτείται μεγαλύτερη διευκρίνιση των δικαιωμάτων των επενδυτών.

Β' Μέρος: Ο Τομέας των Άμεσων Ξένων Επενδύσεων στην Ελλάδα και στη Ρουμανία

Β.1. Η διμερής συμφωνία για την προώθηση και την αμοιβαία προστασία των επενδύσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και στη Ρουμανία

Β.1.1. Οι προστατευτικές διατάξεις της διμερούς ελληνο - ρουμανικής επενδυτικής συμφωνίας

Στις 16 Σεπτεμβρίου 1991 υπεγράφη η διμερής συμφωνία Ελλάδος-Ρουμανίας για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων, η οποία ίσχυε από την 21^η Οκτωβρίου 1992 έως και την 21^η Οκτωβρίου 1995 (Ν. 2067/1992). Στις 23 Μαΐου 1997 υπεγράφη παράταση της εν λόγω Συμφωνίας, από 22.10.1995 μέχρι να ισχύσει νέα Συμφωνία για την προώθηση και αμοιβαία προστασία των επενδύσεων (Ν. 2494/1997). Όπως όλες οι ΔΕΣ έτσι και η εν λόγω συμφωνία έχει ως πρωταρχικό στόχο την ενθάρρυνση των ξένων επενδύσεων στο έδαφος μίας από τις δύο αντισυμβαλλόμενες χώρες, και τέθηκε σε ισχύ ώστε να διαμορφώσει το νομικό πλαίσιο, τους όρους και τις προϋποθέσεις, πραγματοποίησης μιας ξένης επένδυσης ανάμεσα στα δύο κράτη, όπως αναλυτικά ορίζεται και στην παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν. 2067/1992. Αν και πρόκειται για συμφωνία μεταξύ κρατών, η νομική προστασία και τα δικαιώματα που παράγει καλύπτει τους υπηκόους ενός συμβαλλόμενου κράτους, είτε πρόκειται για νομικά είτε για φυσικά πρόσωπα, που πραγματοποιούν επενδύσεις στο έδαφος του αντισυμβαλλόμενου κράτους. Για τον λόγο αυτό εμπεριέχει ρήτρες προστασίας επενδυτικής δραστηριότητας, με πιο δημοφιλείς εξ αυτών τις ρήτρες προστασίας της περιουσίας του επενδυτή από κρατικές ενέργειες, δίκαιης και ισότιμης μεταχείρισης και πλήρους προστασίας και ασφάλειας (άρθρο 2, παρ. 2 του Ν. 2067/1992). Σύμφωνα με τις δύο πρώτες, το κράτος υποδοχής οφείλει να διατηρεί το περιβάλλον της επένδυσης σταθερό και προβλέψιμο, αντιστοιχιζόμενο με τις προσδοκίες του επενδυτή, ενώ σύμφωνα με την τρίτη είναι υποχρεωμένο να λαμβάνει ενεργητικά μέτρα για την προστασία της επένδυσης από τις δυσμενείς επιπτώσεις που μπορεί να έχουν σε αυτήν ενέργειες είτε του ίδιου του κράτους, είτε των οργάνων του, είτε ακόμη και τρίτων (Dolzer και Schreuer 2008, 2012). Επίσης συναντώνται και οι ρήτρες εθνικής μεταχείρισης και του μάλλον ευνοούμενου κράτους (άρθρο 3 του Ν. 2067/1992), δηλαδή η απαγόρευση διαφορετικής μεταχείρισης αλλοδαπών και ημεδαπών επενδυτών και η

ισότιμη μεταχείριση των αλλοδαπών φυσικών και νομικών προσώπων στο έδαφος της χώρας πραγματοποίησης της επένδυσης, με βάση τις οποίες ο ξένος επενδυτής δικαιούται να συμμετάσχει ισότιμα με τους ημεδαπούς στον εγχώριο ανταγωνισμό, ενώ το κράτος υποδοχής δεν μπορεί να θεσπίσει κανέναν κανονισμό ή νόμο που να μεροληπτεί εις βάρος του. Μία επιπλέον ρήτρα είναι αυτή του επαναπατρισμού της επένδυσης (άρθρο 6 του Ν.2067/1992), ενώ εξαιρετικά σημαντική είναι η πρόβλεψη ύπαρξης των ρητρών της απαλλοτριώσεως (άρθρο 4 του Ν. 2067/1992) και της ρήτρας διαιτησίας, επίλυσης δηλαδή των διαφορών που ανακύπτουν από την εφαρμογή της συμφωνίας από ένα διεθνές διαιτητικό δικαστήριο (άρθρα 9 του Ν. 2067/1992).

Η εν λόγω ΔΕΣ είναι μία από τις ισχύουσες intra- EU BITs, που υφίστανται μεταξύ κρατών - μελών της ΕΕ και συνήφθησαν κατά τη δεκαετία του 1990, πριν από τις διευρύνσεις της ΕΕ του 2004, 2007 και του 2013, με στόχο να αρθούν οι οποιασδήποτε φύσεως δισταγμοί των υποψήφιων επενδυτών στις χώρες που έμελλε να συναποτελέσουν την «ΕΕ 13» . Οι συγκεκριμένες intra – EU BITs αποσκοπούσαν στην ενίσχυση της προστασίας των επενδυτών, για παράδειγμα μέσω αποζημίωσης των απαλλοτριώσεων και διαδικασιών διαιτησίας για την επίλυση διαφορών στον τομέα των επενδύσεων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2015).

Η συζήτηση γύρω από την προστασία των ξένων επενδύσεων άνοιξε τη δεκαετία του 1950 από τον Herman Josef Abs, ενώ η πρώτη ΔΕΣ υπογράφηκε στις 25 Νοεμβρίου του 1959 μεταξύ Γερμανίας και Πακιστάν (Σωτηριάδου, 2014). Η διμερής συμφωνία για την προώθηση και την αμοιβαία προστασία των επενδύσεων ανάμεσα στην Ελλάδα και στη Ρουμανία όπως και οι περισσότερες ΔΕΣ βασίζεται στις έννοιες της ισότητας και της μη διακριτικής μεταχείρισης, η οποία αντικατοπτρίζεται στις ρήτρες της εθνικής μεταχείρισης και του μάλλον ευνοούμενου κράτους. Δεδομένου ότι η συμφωνία εφαρμόζει τα ίδια πρότυπα προστασίας και στα δύο αντισυμβαλλόμενα μέρη, η θέση της σε ισχύ στις αρχές της δεκαετίας του 1990, ήταν μία ένδειξη ότι οι δύο χώρες αποδέχονταν πλήρως τα πρότυπα και τις αρχές των διεθνών επενδυτικών συνθηκών, οι οποίες ήταν πλέον κατά πολύ απομακρυσμένες από τις αιτίες σύναψης των πρώτων διμερών συμφωνιών κατά τη δεκαετία του 1960. Είναι ευρέως αποδεκτό πλέον ότι οι ομοιόμορφοι και καθολικοί κανόνες είναι καταρχήν προς το συμφέρον όλων των κρατών, επειδή δημιουργούν ίσους όρους ανταγωνισμού για τις ξένες επενδύσεις, πράγμα που με

τη σειρά τους επιτρέπει στην επένδυση να φτάσει εκεί όπου το κεφάλαιο κατανέμεται πιο αποτελεσματικά σε μια παγκόσμια οικονομία (Brabandere & Gazzini, 2012).

Όπως είναι αναμενόμενο η μη πιστή τήρηση των ανωτέρω κανόνων από ένα ή και από τα δύο συμβαλλόμενα μέρη, επιφέρει τη γέννηση διαφορών, οι οποίες εν προκειμένω, δεδομένης της φύσης των ΔΕΣ, δημιουργούν τις λεγόμενες επενδυτικές διαφορές. Για να επιλυθεί η αναφεύμενη επενδυτική διαφορά, πρέπει να καταρτιστεί μία διαιτητική συμφωνία, δια μέσω συνήθως μιας διαιτητικής ρήτρας ενσωματωμένης στο κυρίως κείμενο της συμφωνίας, από την οποία δύνανται να ανακύψουν οι διαφορές μεταξύ των μερών (Κουσουύλης, 1996). Η πρόβλεψη διαιτητικών ρητρών στις επενδυτικές διαφορές είναι από τις πιο συνηθισμένες μεθόδους παραπομπής σε διαιτησία. Η πλειοψηφία των ρητρών διαιτησίας που εμπεριέχονται στις ΔΕΣ παραπέμπουν την επίλυση των επενδυτικών διαφορών στη διαιτησία του ICSID. Υπάρχουν όμως και ΔΕΣ που καθιστούν αρμόδια *ad hoc* διαιτητικά δικαστήρια (Σωτηριάδου, 2014). Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω η εν λόγω ΔΕΣ εμπεριέχει τη ρήτρα διαιτησίας η οποία παραπέμπει την επίλυση των διαφορών είτε σε *ad hoc* Διαιτησία, εάν η διαφορά δεν μπορεί να επιλυθεί φιλικά εντός έξι μηνών, από την ημερομηνία κατά την οποία το ένα μέρος ζήτησε τη φιλική της επίλυση, δια της διπλωματική οδού, είτε στο ICSID, η οποία αποτελεί την πλέον διαδεδομένη εκδοχή παροχής συναίνεσης (Κουσουύλης, 2006), στις μέρες μας που δίνεται στο πλαίσιο συμφωνίας προαγωγής και αμοιβαίας προστασίας των επενδύσεων, μεταξύ δύο κρατών, και η οποία εδράζεται στη *ratione materiae* και *ratione personae* δικαιοδοσία του Διεθνούς Κέντρου για την επίλυση διαφορών από επενδύσεις. Για να παραπεμφθεί η επίλυση μιας διαφοράς στη διαιτησία απαιτείται να προϋπάρχει μια συμφωνία διαιτησίας, η οποία θα νομιμοποιεί τη διαιτητική προσφυγή. Στις ΔΕΣ η συμφωνία διαιτησίας συνήθως εκδηλώνεται με τη μορφή ρητρών, οι οποίες ενσωματώνονται στην κύρια σύμβαση. Στην προκειμένη περίπτωση η δικαιοδοσία του Διεθνούς Κέντρου προκύπτει μεν από τη σχετική ρήτρα που συμπεριλαμβάνεται στη διμερή συνθήκη επένδυσης μεταξύ Ελλάδας και Ρουμανίας, αλλά αυτό δεν οδηγεί άνευ ετέρου στο συμπέρασμα ότι υφίσταται πάντοτε επενδυτική διαφορά που εμπίπτει στη δικαιοδοσία του ICSID, επειδή υπάρχει η εκπεφρασμένη συναίνεση των δύο χωρών. Το διαιτητικό δικαστήριο που συγκροτείται κάθε φορά είναι αρμόδιο να ερευνήσει εάν η υπό κρίση συναλλαγή, από την οποία προκύπτει η διαφορά, πληροί το αντικειμενικό κριτήριο του όρου 'επένδυση' σύμφωνα με τη Σύμβαση της Ουάσιγκτον και τη συγκεκριμένη ΔΕΣ (Schreuer, 2001).

B.1.2. Η διαιτητική απόφαση Σπυρίδων Ρούσσαλης κατά Ρουμανίας

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Ρουμανία έχουν υπογράψει, ήδη από το 1969 και από το 1974 αντίστοιχα η κάθε μία, τη σύμβαση για τον διακανονισμό επενδυτικών διαφορών μεταξύ κρατών και υπηκόων άλλων κρατών, είναι συμβαλλόμενα μέρη σε περισσότερες από σαράντα και ενενήντα αντίστοιχα ΔΕΣ, ενώ έχουν συμμετάσχει σε αρκετές διαφορές ενώπιον του ICSID, είτε ως χώρες προέλευσης του επενδυτή, είτε ως εναγόμενα κράτη (βλ. Παράρτημα 4). Τον Δεκέμβριο του 2011 ολοκληρώθηκε η υπόθεση Σπυρίδων Ρούσσαλης κατά Ρουμανίας (ICSID, 2011), με την υπ' αριθμ. ARB/06/1 απόφαση του διαιτητικού δικαστηρίου του ICSID να απορρίπτει όλες τις αξιώσεις που έθεσε ο Έλληνας επενδυτής κατά της Ρουμανίας, και η οποία αποτελεί και τη μοναδική υπόθεση της οποίας η νομική βάση θεμελιώνεται στην επενδυτική συμφωνία του 1997 μεταξύ Ελλάδας - Ρουμανίας. Η υπόθεση, που ξεκίνησε το 2006, αφορούσε την ιδιωτικοποίηση ορισμένων αποθηκευτικών εγκαταστάσεων κατά τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Ο προσφεύγων Έλληνας επενδυτής ισχυρίστηκε ότι οι διάφορες κρατικές ενέργειες που έλαβαν χώρα, σε απάντηση της αθέτησης των υποχρεώσεών του που προκύπτανε από τις συμφωνίες ιδιωτικοποίησης, συνιστούσαν παράνομη απαλλοτρίωση και παραβίαση του δίκαιου και ισότιμου προτύπου μεταχείρισης κατά την παράγραφο 2 του άρθρου 2 της επενδυτικής συμφωνίας του 1997 (παρ. 138 έως 157 της υπ' αριθμ. ARB/06/1 υπόθεσης ICSID). Η ανταγωγή που υπέβαλε το εναγόμενο κράτος της Ρουμανίας, με την οποία ζητούσε να εισπράξει αποζημίωση από τον προσφεύγοντα, δεδομένου ότι ο ανωτέρω αθέτησε τις προσυμβατικές υποχρεώσεις που είχε αναλάβει σχετικά με την επένδυση, απορρίφθηκε επίσης από το δικαστήριο λόγω έλλειψης δικαιοδοσίας (παρ. 859 έως 877 της υπ' αριθμ. ARB/06/1 υπόθεσης ICSID). Συγκεκριμένα με πλειοψηφία - δύο προς ένα - το δικαστήριο διαπίστωσε, ότι δε διέθετε δικαιοδοσία να αποφανθεί επί της ουσίας της ανταγωγής της Ρουμανίας κατά του Έλληνα επενδυτή Ρούσσαλη στο πλαίσιο της ελληνορουμανικής ΔΕΣ. Τα μέλη του διαιτητικού δικαστηρίου συμφώνησαν ότι η προσφυγή και η ανταγωγή θεμελιώνονταν μεν στα ίδια πραγματικά γεγονότα, αλλά διαφώνησαν ως προς το εάν ο επενδυτής είχε συναινέσει στο να διαιτητεύσει το ίδιο δικαστήριο και την ανταγωγή. Αυτή ήταν η πρώτη φορά που το δικαστήριο του ICSID απέρριψε μια ανταγωγή που σχετίζεται άμεσα με το αντικείμενο της διαφοράς, με την αιτιολογία ότι υπήρχε έλλειψη συγκατάθεσης του προσφεύγοντος. Η απόφαση είναι σημαντική επίσης, γιατί το δικαστήριο επέλεξε για πρώτη φορά μία δυσανάλογη

κατανομή του κόστους διαιτησίας, δεδομένου ότι διέταξε τον προσφεύγοντα στην πληρωμή του 60% του συνολικού ύψους των δαπανών του εναγόμενου κράτους (παρ. 882 της υπ' αριθμ. ARB/06/1 υπόθεσης ICSID)³.

Σε ό, τι αφορά τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης ειδικότερα, τον Οκτώβριο του 1998, ο Ρούσσαλης αγόρασε μέσω της εταιρείας Continent SRL, μετοχές σε αποθήκη κατεψυγμένων τροφίμων, από την AVAS, τον ρουμανικό φορέα ιδιωτικοποιήσεων. Η συμφωνία αγοράς περιελάμβανε επίσης μια μεταγενέστερη υποχρέωση επένδυσης από την Continent SRL στην αποθήκη κατεψυγμένων τροφίμων, ύψους 1,4 εκατομμύριων δολαρίων από τα δικά της κεφάλαια, εντός δύο ετών, για τον περαιτέρω εκσυγχρονισμό της αποθήκης. Για να διασφαλιστεί η συμμόρφωση αυτή, η συμφωνία αγοράς μετοχών περιελάμβανε τη δέσμευση των μετοχών που αγόρασε η Continent SRL υπέρ της AVAS. Στο τέλος της διετούς περιόδου, η διοίκηση της Continent SRL αναγνώρισε ότι δεν είχε συμμορφωθεί με την υποχρέωση επένδυσης μετά την αγορά και έτσι η AVAS υπέβαλε αίτηση παραβίασης της σύμβασης στο Εμπορικό Δικαστήριο του Βουκουρεστίου, επιδιώκοντας την επιβολή της δέσμευσης μετοχών και την ανάκτηση της πλειοψηφίας της ιδιοκτησίας της ιδιωτικοποιημένης εταιρείας (παρ. 1 έως 11 της υπ' αριθμ. ARB/06/1 υπόθεσης ICSID). Η Continent SRL επικράτησε στο δικαστήριο, τόσο του πρώτου όσο και του δεύτερου βαθμού, αλλά το Ανώτατο Ακυρωτικό Δικαστήριο της Ρουμανίας ανακοίνωσε ότι επανεξετάζει τα αποδεικτικά στοιχεία και θα καθορίσει εκ νέου το αν πραγματοποιήθηκε ή όχι η επένδυση μετά την ιδιωτικοποίηση. Στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, η Continent SRL ισχυρίστηκε ότι η διαφορά διέπεται από τη ΔΕΣ του 1997, μεταξύ Ελλάδας και Ρουμανίας και ως εκ τούτου θα πρέπει να γίνει προσφυγή στην διαιτησία και όχι στα ρουμανικά δικαστήρια. Λίγο αργότερα, ο Ρούσσαλης κατέθεσε προσφυγή κατά της Ρουμανίας στο ICSID, η οποία θεμελιωνόταν σύμφωνα με το αιτητικό της, σε παραβιάσεις των υποχρεώσεων προστασίας της επένδυσης που ορίζονται στη ΔΕΣ του 1997, καθώς και στη Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών. Ο Ρούσσαλης υποστήριξε ότι η προσπάθεια της AVAS να ανακτήσει το μερίδιο στην Continent SRL,

---

³ **Award No. ARB/06/1 ICSID:**

...For the foregoing reasons, the Arbitral Tribunal decides and declares as follows:

(a) That the Arbitral Tribunal has jurisdiction over this dispute, in so far as it concerns alleged claims of violations of the BIT put forward by Claimant; but that it has no jurisdiction over the Respondent's Counterclaim;

(b) That Claimant's claims are unfounded and are therefore dismissed;

(c) That Claimant shall pay to the Respondent USD 217,290 in reimbursement of 60% of the expended portion of the Respondent's advance on the costs of the arbitration and EUR 6,053,443.78 representing 60% of the Respondent's legal fees and expenses;...

ήταν ισοδύναμη με παράνομη απαλλοτρίωση και επικαλέστηκε εν γένει αθέμιτη και άδικη μεταχείριση. Συνολικά, ο Ρούσσαλης ζήτησε 9 εκατομμύρια δολάρια ως αποζημίωση, και 50 εκατομμύρια δολάρια για ηθική βλάβη (παρ. 169 της υπ' αριθμ. ARB/06/1 υπόθεσης ICSID). Η Ρουμανία κατέθεσε ανταγωγή με βασικό ισχυρισμό ότι ο Ρούσσαλης δεν πραγματοποίησε τη μεταγενέστερη υποχρέωση επένδυσης στην αποθήκη κατεψυγμένων τροφίμων ύψους 1,4 εκατομμυρίων δολαρίων, ενώ υποστήριξε ότι η εκδίκαση της στενά συνδεδεμένης με την προσφυγή ανταγωγής που κατέθεσε, ήταν αναγκαία για την εξασφάλιση της τελικής επίλυσης της διαφοράς των μερών (παρ. 792 έως 812 της υπ' αριθμ. ARB/06/1 υπόθεσης ICSID). Ο Ρούσσαλης αντέταξε ότι η ΔΕΣ μεταξύ Ελλάδας και Ρουμανίας παρέχει προστατευτικές διατάξεις μόνο για ιδιώτες επενδυτές και όχι για κράτη (παρ. 827 έως 834 της υπ' αριθμ. ARB/06/1 υπόθεσης ICSID). Το δικαστήριο απέρριψε ομόφωνα τον ισχυρισμό αυτό και αποφάνθηκε ότι ο Ρούσσαλης δεν πραγματοποίησε την αναληφθείσα υποχρέωση επένδυσης και άρα ότι οι προσπάθειες της AVAS για την επιβολή της δέσμευσης μετοχών ήταν «εύλογες, κατάλληλες και δικαιολογημένες». Η Ρουμανία επίσης υποστήριξε ότι το διαιτητικό δικαστήριο που συγκροτήθηκε ήταν αρμόδιο να αποφανθεί για την συνδεδεμένη ανταγωγή σύμφωνα με το άρθρο 46 της σύμβασης του ICSID, αλλά η πλειοψηφία του δικαστηρίου διαφώνησε, αιτιολογώντας ότι η εφαρμοστέα ΔΕΣ του 1997 σιωπά ως προς την δικαιοδοσία επί των ανταγωγών. Η πλειοψηφία του Δικαστηρίου οδηγήθηκε στη διαπίστωση, που βρήκε αντίθετους πολλούς θεωρητικούς, ότι «η ΔΕΣ δεν επιβάλλει υποχρεώσεις στους επενδυτές, παρά μόνο στα συμβαλλόμενα κράτη», ενώ συνέχιζε υποστηρίζοντας ότι «εάν η ΔΕΣ αναφερόταν σε διαιτησία επί όλων των διαφορών μεταξύ ενός επενδυτή και του κράτους υποδοχής, το αποτέλεσμα θα ήταν εντελώς διαφορετικό» και ως εκ τούτου, «ήταν σκόπιμη η απουσία ρητής αναφοράς στη συνθήκη για δικαιοδοσία επί ασκηθείσας ανταγωγής» (παρ. 859 έως 877 της υπ' αριθμ. ARB/06/1 υπόθεσης ICSID).

B.1.3. Ρουμανία: Η απόφαση τερματισμού των διμερών επενδυτικών συμφωνιών εντός της Ε.Ε.

Τόσο η Ελλάδα όσο και η Ρουμανία, συμμετέχουν τα τελευταία χρόνια, όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω σε διαφορές ενώπιον του ICSID, είτε ως χώρες προέλευσης του επενδυτή, είτε ως εναγόμενα κράτη (Παράρτημα 4). Η απόφαση Σπ. Ρούσσαλης κατά Ρουμανίας, δεν είναι παρά μόνο μία από τις πολλές υποθέσεις που εκκρεμούν αυτή τη στιγμή προς επίλυση ή που έχουν πρόσφατα επιλυθεί, και αφορούν τις intra-EU BITs. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε την υπ' αριθμ. ARB/14/29 υπόθεση Ioan Micula, Viorel Micula κ.λ.π. κατά Ρουμανίας του διαιτητικού δικαστηρίου του ICSID (ICSID, 2014), μια υπόθεση που υποβλήθηκε στο πλαίσιο της ΔΕΣ Σουηδίας-Ρουμανίας του 2002, όπου οι επενδυτές προσέφυγαν κατά του ρουμανικού κράτους, για την απόφαση του τελευταίου να ανακαλέσει ένα σύνολο κινήτρων που είχαν χορηγηθεί για να προσελκύσουν επενδύσεις σε μία υπανάπτυκτη περιοχή της Ρουμανίας. Το διαιτητικό δικαστήριο διαπίστωσε ότι ήταν αρμόδιο και ότι οι δύο πρώην Ρουμάνοι πολίτες, που είχαν πολιτογραφηθεί Σουηδοί, έπρεπε να αντιμετωπίζονται ως ξένοι επενδυτές για τους σκοπούς της κρινόμενης ΔΕΣ. Στις 17 Δεκεμβρίου 2013, το δικαστήριο αποφάνθηκε κατά της Ρουμανίας και αποζημίωσε τους προσφεύγοντες. Ωστόσο, στις 26 Μαΐου 2014, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 11 του υπ' αριθμ. 659/1999 (ΕΚ) κανονισμού του Συμβουλίου (Συμβούλιο της Ε.Ε., (ΕΚ) αριθ. 659/1999), εξέδωσε διαταγή αναστολής της διαιτητικής απόφασης κατά της Ρουμανίας, υποστηρίζοντας ότι η εφαρμογή της θα αποτελούσε παράνομη μορφή κρατικής ενίσχυσης. Εκκρεμούσας της τελικής απόφασης, οι επενδυτές άσκησαν προσφυγή κατά της Επιτροπής το 2014 (Υπόθεση T-646/14)⁴, για να ακυρώσει την απόφασή της αυτή. Η υπόθεση τελικά έκλεισε με διάταγμα του Προέδρου του τετάρτου τμήματος του Γενικού Δικαστηρίου στις 29 Φεβρουαρίου 2016, ως αποτέλεσμα του αιτήματος των προσφευγόντων να σταματήσουν τη διαδικασία (Borovik, et al., 2016). Έκτοτε, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή παρεμβαίνει σε πολλές διαιτητικές υποθέσεις σχετικά με τις επενδύσεις για να ισχυριστεί την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου σε σχέση με τις intra- EU BITs⁵. Μπορεί μέχρι

---

⁴<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30d6dd634b89dbf74a949db3ca54cf924a94.e34KaxiLc3qMb40Rch0SaxyMbxv0?text=&docid=174864&pageIndex=0&doclang=en&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=100479>

⁵ Στις υποθέσεις Eastern Sugar κατά Τσεχικής Δημοκρατίας, (SCC Case No 088/2004), AES εναντίον Ουγγαρίας, (ICSID Case No ARB/07/22) και Electrabel S.A. κατά Ουγγαρίας, (ICSID Case No ARB/07/19), η Ευρωπαϊκή

στιγμής, τα διαιτητικά δικαστήρια να απορρίπτουν ως επί το πλείστον τα επιχειρήματα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την υπεροχή του κοινοτικού δικαίου, αφού διαπιστώνουν ότι οι intra - EU BITs δεν είναι ασύμβατες με το δίκαιο της ΕΕ⁶, στις 27 Φεβρουαρίου 2017 όμως, το ρουμανικό κοινοβούλιο υιοθέτησε τον νόμο 18/2017, που προβλέπει τον τερματισμό των ΔΕΣ μεταξύ της Ρουμανίας και των άλλων κρατών - μελών της ΕΕ. Αυτό έρχεται μετά την υιοθέτηση παρόμοιου μέτρου από την Πολωνία στις αρχές Ιανουαρίου του 2017 και με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να αρχίζει να παίρνει πιο ενεργό ρόλο στο θέμα των intra - EU BITs (Baltag, 2017). Ο νόμος που εξέδωσε το κοινοβούλιο της Ρουμανίας αποτελεί άμεση συνέπεια της διαδικασίας *επί παραβάσει*, σύμφωνα με το άρθρο 258 της ΣΛΕΕ, που ξεκίνησε το 2015 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά της Αυστρίας, των Κάτω Χωρών, της Ρουμανίας, της Σλοβακίας και της Σουηδίας όσον αφορά τα εμπόδια που θέτουν οι intra- EU BITs στην ενιαία αγορά της ΕΕ. Με την έναρξη ισχύος της Συνθήκης της Λισαβόνας και τη μετατόπιση των αρμοδιοτήτων όσον αφορά τις ΑΞΕ, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέφρασε τις πραγματικές της ανησυχίες όσον αφορά το θέμα των intra-EU BITs. Όπως επισημαίνεται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, οι intra- EU BITs επηρεάζουν την ενιαία αγορά παρέχοντας δικαιώματα σε ορισμένους επενδυτές της ΕΕ σε διμερή βάση, τα οποία έρχονται σε αντίθεση με το δίκαιο της ΕΕ, ενώ το θέμα ενδέχεται τα επόμενα χρόνια να προκαλέσει νομική αβεβαιότητα για τις διασυνοριακές επενδύσεις. Αυτή η θέση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αντικατοπτρίζεται πλήρως στη συλλογιστική του νόμου που εξέδωσε και το κοινοβούλιο της Ρουμανίας. Επισημαίνεται ότι, είναι ακόμα σε ισχύ είκοσι δύο intra- EU BITs που έχουν υπογραφεί από τη Ρουμανία και, σύμφωνα με τη νομοθεσία της ΕΕ, τέτοιες συμφωνίες είναι περιττές, δεδομένου ότι το δίκαιο της ΕΕ εγγυάται στους επενδυτές της ΕΕ και στις επενδύσεις τους στα κράτη - μέλη της ΕΕ ίση προστασία. Σύμφωνα με τους κανόνες του ρουμανικού Ν. 590/2003 που διέπουν τη σύναψη και καταγγελία διεθνών συνθηκών, κατά την έναρξη ισχύος του Ν. 18/2017, η ρουμανική κυβέρνηση θα έχει το δικαίωμα να ξεκινήσει τη διπλωματική διαδικασία για τον τερματισμό των είκοσι δύο intra- EU BITs. Μετά την ολοκλήρωση της διαδικασίας καταγγελίας κάθε intra- EU BIT, το Υπουργείο Εξωτερικών θα εκδώσει Διαταγή περί καταγγελίας της σχετικής Συνθήκης που τις διέπει, η οποία θα δημοσιευθεί στην Επίσημη

Επιτροπή κατέθεσε υπομνήματα *amicus-curiae*, ενώ στην υπόθεση *Achmea B.V. κατά της Σλοβακικής Δημοκρατίας*, (UNCITRAL PCA Case No 2008-13), η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε γραπτές παρατηρήσεις που περιγράφουν τις intra- EU BITs ως «*ανωμαλία στην εσωτερική αγορά*».

⁶ *Achmea BV κατά Σλοβακικής Δημοκρατίας* (UNCITRAL Case PCA 2008 -13)

Εφημερίδα εντός 10 ημερών από την ημερομηνία καταγγελίας. Παρόλο που ο νόμος αναφέρεται τόσο σε δυνατότητα καταγγελίας των ΔΕΣ με συγκατάθεση του έτερου συμβαλλόμενου (termination by consent), όσο και σε δυνατότητα μονομερούς καταγγελίας τους (unilateral termination), διεξάγονται ακόμα πολλές συζητήσεις σχετικά με το πώς οι ΔΕΣ αυτές αναμένεται να καταγγελθούν και τι μέλλει γενέσθαι με τις ρήτρες λήξης ισχύος που οι περισσότερες εξ αυτών εμπεριέχουν (sunset clauses), ζητήματα τα οποία θα αναλυθούν περαιτέρω παρακάτω (βλ. Γ.3. Οι διμερείς ενδο- ενωσιακές επενδυτικές συμφωνίες υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου και τα σενάρια του τρόπου τερματισμού τους).

B.2. Εξελίξεις στο ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο υπό το πρίσμα μίας πολιτικής μεταρρυθμίσεων στον τομέα των επενδύσεων

B.2.1. Το Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη και η Προστασία των Διασυνοριακών Επενδύσεων μετά τη Συνθήκη της Λισαβόνας

Στο παρελθόν, τα κράτη - μέλη της ΕΕ έδειξαν μεγάλη επιθυμία να διατηρήσουν τον έλεγχο των ΑΞΕ, υπό την εθνική τους κυριαρχία (Chaisse, 2006). Αυτό συζητήθηκε και στη Σύνοδο Κορυφής της Νίκαιας το 2000, όπου τα κράτη - μέλη της ΕΕ συμφώνησαν να τροποποιήσουν το άρθρο 133 της Συνθήκης της Ρώμης, με την επέκταση της αρμοδιότητας της ΕΕ σε ορισμένους νέους τομείς. Σε μερικούς ευαίσθητους τομείς, όπως λ.χ. οι επενδύσεις, τα κράτη μέλη δε συμφώνησαν να μεταφέρουν στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, τότε, μία «κοινή» ή έστω «μεικτή» αρμοδιότητα. Με την επικύρωση της Συνθήκης της Νίκαιας, οι ΑΞΕ ήταν ένα από τα ελάχιστα κομμάτια που εξακολουθούσαν να υπόκεινται στους κανόνες και διαδικασίες του διακυβερνητισμού ανάμεσα στην ΕΕ και στα κράτη - μέλη (Baert, 2003). Για το λόγο αυτό, ο τομέας των ΑΞΕ καλύφθηκε από μια πληθώρα ΔΕΣ, οι οποίες καθιερώθηκαν ως το πιο σημαντικό εργαλείο στις επενδυτικές σχέσεις μεταξύ των χωρών. Εντούτοις, η Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009, επέκτεινε την ΚΕΠ στον δεύτερο σημαντικότερο τομέα των διεθνών οικονομικών σχέσεων, τις ΑΞΕ. Η ΕΕ απέκτησε έκτοτε νομική προσωπικότητα, είναι δηλαδή υποκείμενο διεθνούς δικαίου, ικανό να διαπραγματεύεται και να συνάπτει διεθνείς συμφωνίες στο όνομά της, οι οποίες ειδικά στον τομέα των ΑΞΕ, όπου πλέον διαθέτει αποκλειστική αρμοδιότητα βάσει του άρθρου 207 της ΣΛΕΕ, έχουν επιπτώσεις στο

εσωτερικό δίκαιο τόσο το δικό της όσο και των κρατών- μελών της (άρθρα 3 παρ. 2 ΣΛΕΕ⁷ και 216 ΣΛΕΕ⁸).

Παρά την πρόοδο που έχει σημειωθεί όσον αφορά την ελευθέρωση των ροών κεφαλαίων στην ΕΕ και τις προσπάθειες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να εντάξει στον νέο ‘Ορίζοντα’ της ΚΕΠ τις ΑΞΕ, ήδη από το 2010 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2010) 343 τελικό), οι κεφαλαιαγορές παρέμειναν σε μεγάλο βαθμό κατακερματισμένες. Ο κανονισμός 1219/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου που τέθηκε σε ισχύ τον Ιανουάριο του 2013, επιχείρησε να ομαλοποιήσει και να αποσαφηνίσει το πλαίσιο των ΔΕΣ μεταξύ της ΕΕ και τρίτων χωρών, με την αιτιολογική έκθεση της επιτροπής να σημειώνει: «...τα κράτη –μέλη σύναψαν πάνω από χίλιες ΔΕΣ με τρίτες χώρες, οι οποίες σχετίζονται μερικώς ή εξ ολοκλήρου με τις ΑΞΕ. ... Τέτοιες συμφωνίες περιλαμβάνουν ΔΕΣ που προβλέπουν, μεταξύ άλλων, εγγυήσεις για τους όρους των επενδύσεων στα κράτη – μέλη και σε τρίτες χώρες, με τη μορφή ανάληψης ειδικών υποχρεώσεων που είναι δεσμευτικές βάσει του διεθνούς δικαίου». Με αυτόν τον κανονισμό η ΕΕ αποπειράθηκε να καθορίσει το πλαίσιο σε ότι αφορά τις ΔΕΣ που έχουν υπογράψει τα κράτη – μέλη με τρίτες χώρες, πριν τη συνθήκη της Λισαβόνας, δίνοντας τους τη δυνατότητα είτε να τις διατηρήσουν όπως αρχικώς υπεγράφησαν, είτε να τις τροποποιήσουν συνάπτοντας νέες, έως ότου τεθεί σε ισχύ ΔΕΣ μεταξύ της ΕΕ και της ίδιας τρίτης χώρας (άρθρα 2 και 3 του Κανονισμού), και έτσι να προχωρήσει σταδιακά προς μία Κοινή Εμπορική και Επενδύσεων Πολιτική (εφεξής ΚΕΕΠ), η οποία θεσπίζει ένα μεταβατικό στάδιο, για τη διασφάλιση της προστασίας των επενδυτών της ΕΕ. Ζητούμενη όμως παρέμεινε μέχρι πρόσφατα, η δράση της ΕΕ στο πλαίσιο των ΔΕΣ που είχαν υπογραφεί ανάμεσα στα κράτη – μέλη πριν τη Συνθήκη της Λισαβόνας, καθώς και η τήρηση των δεσμεύσεων της ένωσης για τη δημιουργία ενός μηχανισμού επίλυσης διαφορών στον τομέα των ΑΞΕ, όπως συμβαίνει και με τη Συνθήκη για τον Χάρτη Ενέργειας⁹, της οποίας ο μηχανισμός

⁷ **Άρθρο 3, παρ. 2, ΣΛΕΕ:** «Η Ένωση έχει επίσης αποκλειστική αρμοδιότητα για τη σύναψη διεθνούς συμφωνίας όταν η σύναψη αυτή προβλέπεται σε νομοθετική πράξη της Ένωσης ή είναι απαραίτητη για να μπορέσει η Ένωση να ασκήσει την εσωτερική της αρμοδιότητα, ή κατά το μέτρο που ενδέχεται να επηρεάσει τους κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους».

⁸ **Άρθρο 216 ΣΛΕΕ:** «1. Η Ένωση μπορεί να συνάπτει συμφωνία με μία ή περισσότερες τρίτες χώρες ή διεθνείς οργανισμούς όταν το προβλέπουν οι Συνθήκες ή όταν η σύναψη συμφωνίας είναι αναγκαία για την επίτευξη, στο πλαίσιο των πολιτικών της Ένωσης, ενός εκ των στόχων που καθορίζονται από τις Συνθήκες, ή προβλέπεται σε νομικά δεσμευτική πράξη της Ένωσης ή ακόμη ενδέχεται να επηρεάσει κοινούς κανόνες ή να μεταβάλει την εμβέλειά τους. 2. Οι συμφωνίες που συνάπτει η Ένωση δεσμεύουν τα θεσμικά όργανα της Ένωσης και τα κράτη μέλη».

⁹ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=LEGISUM:127028>

επίλυσης διαφορών επιτρέπει στους επενδυτές να προσφεύγουν άμεσα κατά κρατών στο πλαίσιο της δεσμευτικής διεθνούς διαιτησίας.

Με βάση όμως το Επενδυτικό Σχέδιο για την Ευρώπη, στα τέλη του Σεπτεμβρίου του 2015 η Επιτροπή δρομολόγησε την εμβληματική της πρωτοβουλία: «Ένωση κεφαλαιαγορών» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2015) 468 final). Αυτό περιλαμβάνει μια σειρά μέτρων που αποσκοπούν στη δημιουργία μιας πραγματικά ολοκληρωμένης ενιαίας αγοράς κεφαλαίων μέχρι το 2019. Τον Ιούνιο του 2017 δημοσιεύτηκε μια ενδιάμεση αναθεώρηση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2017) 292 final) του Σχεδίου Δράσης για τις Κεφαλαιαγορές. Επιπλέον, η Επιτροπή και τα κράτη - μέλη εργάζονται για την εξάλειψη των εμποδίων στις διασυνοριακές επενδύσεις, οι οποίες ενέπιπταν μέχρι πρότινος στις εθνικές αρμοδιότητες, μέσω μίας ομάδας εμπειρογνομώνων, που συστάθηκε για να εξετάσει το ζήτημα σχετικά με τους φραγμούς στην ελεύθερη κυκλοφορία των κεφαλαίων. Τον Μάρτιο του 2017, κατά την παρακολούθηση των εργασιών της ομάδας, η Επιτροπή δημοσίευσε έκθεση (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2017) 147 final) στην οποία περιγράφεται η κατάσταση που επικρατεί στα κράτη μέλη.

B.2.2. Οι επιπτώσεις που επιφέρει η νέα αρμοδιότητα της Ε.Ε. στον τομέα των Άμεσων ξένων Επενδύσεων

Το νέο άρθρο 207 της ΣΛΕΕ περιλαμβάνει ρητά και για πρώτη φορά τον όρο ΑΞΕ στην ΚΕΠ χωρίς, ωστόσο, να παραθέτει ακριβή ορισμό. Σαν αποτέλεσμα αυτού, το πεδίο εφαρμογής της νέας αρμοδιότητας της ΕΕ για τη ρύθμιση των ΑΞΕ στο πλαίσιο της Συνθήκης της Λισαβόνας δεν προσδιορίζεται σαφώς από τη Συνθήκη. Αξίζει, όμως να παρατηρήσουμε τα εξής:

Πρώτον, οι ΑΞΕ είναι η ακριβής έννοια που επιλέγουν οι συντάκτες της Συνθήκης και ως εκ τούτου δεν μπορούμε να τη θεωρήσουμε συνώνυμη των επενδύσεων εν γένει, αφού οι ΑΞΕ συνεπάγονται έλεγχο μέσω της συμμετοχής σε μια επιχείρηση, ενώ οι επενδύσεις εν γένει ποικίλουν ως προς το αντικείμενό τους. Επομένως, μόνο οι ΑΞΕ μπορούν να

θεωρούνται μέρος της νέας αποκλειστικής αρμοδιότητας της ΕΕ που κατοχυρώνεται στο άρθρο 207¹⁰ της ΣΛΕΕ.

Δεύτερον, η Συνθήκη της Λισαβόνας διακρίνει τρεις κύριες κατηγορίες αρμοδιοτήτων: τις αποκλειστικές αρμοδιότητες της Ένωσης σε τομείς όπως η κοινή εμπορική πολιτική, όπου νομοθετεί μόνη της (Άρθρο 3 της ΣΛΕΕ), τις κοινές αρμοδιότητες μεταξύ της Ένωσης και των κρατών – μελών της (άρθρο 4 της ΣΛΕΕ), με τα κράτη να ασκούν την αρμοδιότητα εάν η Ένωση δεν ασκεί τη δική της, και τις υποστηρικτικές αρμοδιότητες (Άρθρο 6 της ΣΛΕΕ), όπου η Ένωση μπορεί μόνο να παράσχει στήριξη και, συνεπώς, δεν έχει νομοθετική εξουσία σε αυτούς τους τομείς. Η Συνθήκη όχι μόνο φέρνει τις ΑΞΕ στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ, αλλά επιπλέον ασκεί περαιτέρω πιέσεις στα κράτη - μέλη για την επαναδιαπραγμάτευση των υφιστάμενων ΔΕΣ, διότι σύμφωνα με τη Συνθήκη, τα κράτη - μέλη δεν θα είναι πλέον σε θέση να διαπραγματεύονται αυτές τις συνθήκες με δική τους πρωτοβουλία. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω όμως, η ΕΕ μπορεί να κατέχει πλέον την αποκλειστική αρμοδιότητα για τις ΑΞΕ, ωστόσο, η απουσία ορισμού τους στη Συνθήκη εξακολουθεί να επιτρέπει να αναπτύσσονται διαφορές. Συχνό είναι το φαινόμενο τα κράτη – μέλη, τα οποία είναι δυσαρεστημένα με τη μεταβίβαση αυτής της αρμοδιότητας, το προστατευτικό πεδίο της οποίας θεωρούν ότι είναι ασαφές και ότι τα αφήνει έκθετα, να ζητούν από το ΔΕΕ να διευκρινίσει το ζήτημα (Kuijper, 2010). Τον τελικό λόγο έλαβε τελικά το Δικαστήριο, όπου οριοθέτησε σαφώς το πεδίο εφαρμογής της αρμοδιότητας της ΕΕ στον τομέα των ΑΞΕ, όπως συνέβη και με τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας το 1994¹¹. Συγκεκριμένα, στην πρόσφατη υπ’ αριθμ. 52/16.05.2017 (Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 52/2017) γνωμοδότησή του το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι: *«η εξουσία ρύθμισης των ξένων επενδύσεων εξαρτάται από το εάν η επένδυση χαρακτηρίζεται ως ξένη ‘άμεση’ επένδυση ή είναι μια επένδυση ‘χαρτοφυλακίου’»*. Η απόφαση αυτή έρχεται ως απάντηση του ερωτήματος που απευθύνθηκε στο ΔΕΕ, σχετικά με τη συμφωνία ελευθέρων συναλλαγών ανάμεσα στην

¹⁰ **Άρθρο 207, παρ. 1, ΣΛΕΕ:** *«Η κοινή εμπορική πολιτική διαμορφώνεται βάσει ενιαίων αρχών, ιδίως όσον αφορά τις μεταβολές δασμολογικών συντελεστών, τη σύναψη δασμολογικών και εμπορικών συμφωνιών σχετικά με τις ανταλλαγές εμπορευμάτων και υπηρεσιών, και τις εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας, τις άμεσες ξένες επενδύσεις, την ενοποίηση των μέτρων ελευθέρωσης, την πολιτική των εξαγωγών και τα μέτρα εμπορικής άμυνας, στα οποία περιλαμβάνονται τα μέτρα που λαμβάνονται σε περιπτώσεις ντάμπινγκ και επιδοτήσεων. Η κοινή εμπορική πολιτική ασκείται στο πλαίσιο των αρχών και των στόχων της εξωτερικής δράσης της Ένωσης»*.

¹¹ Την εποχή εκείνη, τα κράτη - μέλη και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διαφώνησαν σχετικά με την κάλυψη των διατάξεων της εμπορικής πολιτικής του πρώην άρθρου 133 ΣΕΚ στον τομέα της πνευματικής ιδιοκτησίας και των υπηρεσιών. Όταν ζητήθηκε η γνώμη του ΔΕΕ, αυτό ανέφερε, στη υπ’ αριθμ. 1/94 γνωμοδότηση¹¹, ότι μόνο ορισμένες πτυχές των δύο τομέων μπορεί να υπαχθούν στο πρώην άρθρο 133 ΣΕΚ και, κατά συνέπεια, υπό την αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΚ.

ΕΕ και τη Σιγκαπούρη για το αν μπορεί, υπό τη σημερινή της μορφή αυτή η συμφωνία να συναφθεί μόνο από την ΕΕ ή αν απαιτείται και συγκατάθεση των κρατών- μελών της ένωσης. Η απάντηση που έδωσε το ΔΕΕ, είναι αρνητική, δεδομένου ότι η συμφωνία περιέχει διατάξεις σχετικά με επενδύσεις που δεν είναι ΑΞΕ και έτσι δεν εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ, κάτι που έχει ως αποτέλεσμα η συμφωνία να μην μπορεί, να συναφθεί, ως έχει, χωρίς τη συμμετοχή των κρατών – μελών. Το ΔΕΕ συνεχίζει αναφέροντας ότι: *«προκειμένου η ΕΕ να έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στον τομέα των μη άμεσων ξένων επενδύσεων, η σύναψη της συμφωνίας θα πρέπει να είναι ικανή να επηρεάσει τις συνθήκες της ΕΕ ή να μεταβάλει το πεδίο εφαρμογής τους»*. Δεδομένου ότι αυτό δεν μπορεί να συμβεί, λαμβάνοντας υπόψη τη φύση του ενωσιακού δικαίου, το ΔΕΕ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η ΕΕ δεν έχει αποκλειστική αρμοδιότητα στον τομέα των επενδύσεων που δεν συνιστούν ΑΞΕ. Το συμπέρασμα αυτό επεκτείνεται επίσης στους κανόνες σχετικά με την ανταλλαγή πληροφοριών, στις υποχρεώσεις που διέπουν την κοινοποίηση, τον έλεγχο, τη συνεργασία, τη διαμεσολάβηση, τη διαφάνεια και τη διευθέτηση διαφορών, όσον αφορά τις επενδύσεις, και έτσι το καθεστώς που διέπει τη διευθέτηση διαφορών μεταξύ επενδυτών και κρατών εμπίπτει επίσης σε μια κοινή αρμοδιότητα μεταξύ της ΕΕ και των κρατών - μελών.

Τρίτον, οι κανόνες λήψης αποφάσεων, για τις μελλοντικές επενδυτικές συμφωνίες, απαιτούν πλέον ομοφωνία. Ειδικότερα, το άρθρο 207 παράγραφος 4 της ΣΛΕΕ απαιτεί ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου σχετικά με τις διεθνείς συμφωνίες σε ορισμένους τομείς, όπως το εμπόριο υπηρεσιών, οι εμπορικές πτυχές της διανοητικής ιδιοκτησίας και οι ΑΞΕ, διάταξη η οποία μεταφέρθηκε από το άρθρο 133 της Συνθήκης ΕΚ, όπου απαιτείτο ομοφωνία για τη σύναψη διεθνών συμφωνιών, εφόσον η συμφωνία αυτή περιελάμβανε διατάξεις για τις οποίες απαιτείται ομοφωνία για τη θέσπιση εσωτερικών κανόνων (Chaisse, 2012).

Συνοψίζοντας, οι πρόσφατες ευρωπαϊκές τάσεις στον τομέα των ΑΞΕ έχουν φέρει τους επενδυτές αντιμέτωπους με ένα εξαιρετικά δαιδαλώδες νομικό πλαίσιο (Chaisse, 2012). Αυτή τη νομική κατάσταση, επιχειρεί να αλλάξει η ΕΕ, αφού θεωρεί ότι το θρυμματισμένο νομικό επενδυτικό πλαίσιο που έχει δημιουργηθεί σε διεθνές επίπεδο, ως αποτέλεσμα της διεθνοποίησης των δρώντων (επενδυτές και χώρες που συμβάλλονται ταυτόχρονα σε πάνω από μία επενδυτικές συμφωνίες, τόσο σε πολυμερές όσο και σε διμερές επίπεδο), είναι υπεύθυνο για τις συγκρούσεις που δημιουργούνται. Έτσι, οι

πραγματικές προτεραιότητες της νέας επενδυτικής πολιτικής της ΕΕ εστιάζονται στον καθορισμό βελτιωμένων προτύπων προστασίας των επενδύσεων, ενσωματώνοντας και κωδικοποιώντας καινοτόμες πρακτικές που ήδη εφαρμόζουν τα κράτη- μέλη της, καθώς και δίνοντας ακριβέστερους ορισμούς ή δημιουργώντας νέα δικαιώματα και υποχρεώσεις για τους ευρωπαϊούς επενδυτές μέσω της ανοιχτής διαβούλευσης που διενεργείται αυτό το διάστημα στον διαδικτυακό τόπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Γ' Μέρος: Το μέλλον των ενδο – ενωσιακών διμερών επενδυτικών συμφωνιών στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Γ. 1. Η «ανατομία» του προβλήματος

Γ.1.1. Συγκρίνοντας το προστατευτικό πεδίο του ευρωπαϊκού επενδυτικού θεσμικού πλαισίου και των ισχυουσών διμερών ενδο - ενωσιακών επενδυτικών συμφωνιών

Η έλλειψη ταυτόσημων εννοιών ανάμεσα στη ΣΛΕΕ καθώς και στις ισχύουσες intra – EU BITs, σχετικών τόσο με την ουσία όσο και με τη διαδικασία ενεργοποίησης ρητρών προστασίας, οι οποίες μπορεί να συνεπάγονται κάποιες αποκλίσεις στο πλάτος της παρεχόμενης προστασίας, δεν μπορεί, από μόνη της να θεωρηθεί επαρκής λόγος για να ισχυριστεί κάποιος ότι υπάρχει σύγκρουση ή ασυμβατότητα ανάμεσα στα δύο πλαίσια. Η δέσμευση των κρατών – μελών με intra- EU BITs, δεν μπορεί να θεωρηθεί *per se* ως αντίθετη προς τις θεμελιώδεις αρχές του ενωσιακού δικαίου. Μόνο μέσα από την ανάλυση των διατάξεων, τόσο των intra – EU BITs όσο και του ενωσιακού δικαίου, μπορούμε να εξάγουμε ασφαλή συμπεράσματα σχετικά με τυχόν σύγκρουση ή αλληλοεπικάλυψη στο εύρος προστασίας τους.

Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω στο πλαίσιο ανάλυσης της intra EU- BIT Ελλάδας – Ρουμανίας, οι ρήτρες της εθνικής μεταχείρισης και του μάλλον ευνοούμενου κράτους καθώς και η ρήτρα της δίκαιης και επιεικής μεταχείρισης αποτελούν τις πιο χαρακτηριστικές μορφές προστασίας που παρέχονται στους επενδυτές σχεδόν σε όλες τις ΔΕΣ παγκοσμίως, διότι εξασφαλίζουν ότι τόσο οι επενδυτές όσο και οι επενδύσεις τους απολαμβάνουν ισοδύναμης μεταχείρισης με τους επενδυτές του κράτους υποδοχής της επένδυσης, ενώ εγγυώνται ότι οι βασικές αρχές που διέπουν το επενδυτικό καθεστώς είναι αυτές της διαφάνειας, της συνέπειας και της μη χρήσης εξουσιών για ακατάλληλους σκοπούς, όπως η παράνομη απαλλοτρίωση. Στο ενωσιακό δίκαιο, οι ανωτέρω ρήτρες προστασίας μπορούν να συνοψιστούν στην αρχή της μη διάκρισης, όπως ορίζεται στο άρθρο 18 της ΣΛΕΕ¹². Αυτή η αρχή της μη διάκρισης, παρέχει την ίδια προστασία με

¹² **Άρθρο 18 ΣΛΕΕ:** **1.** Εντός του πεδίου εφαρμογής των Συνθηκών και με την επιφύλαξη των ειδικών διατάξεών τους, απαγορεύεται κάθε διάκριση λόγω ιθαγενείας. **2.** Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, αποφασίζοντας σύμφωνα με τη συνήθη νομοθετική διαδικασία, δύνανται να λαμβάνουν μέτρα για την απαγόρευση των διακρίσεων αυτών.

αυτή που αναλύθηκε ανωτέρω στο πλαίσιο των intra - EU BITs, αφού αναλύεται επί μέρους σε αρχές όπως η μη διακριτική μεταχείριση, η προστασία της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, η απαίτηση διαφάνειας, η αρχή της προφύλαξης καθώς και η προστασία από κατάχρηση εξουσίας (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010).

Επιπλέον, οι περισσότερες intra - EU BIT, όπως και η κρινόμενη intra - EU BIT Ελλάδας – Ρουμανίας, επιβάλλουν την υποχρέωση του κράτους υποδοχής να επιτρέπει την ελεύθερη μεταφορά κεφαλαίων, που σχετίζονται με επενδύσεις προς και από το κράτος υποδοχής, δεδομένου ότι κύριος σκοπός της επένδυσης είναι ο επαναπατρισμός του κεφαλαίου, συμπεριλαμβανομένων των κερδών, που έχει εισαχθεί για επένδυση στο κράτος υποδοχής. Από την άλλη πλευρά, η Ευρωπαϊκή Ένωση εγγυάται την ελεύθερη κυκλοφορία κεφαλαίων, αποκλείοντας όλους τους περιορισμούς στην κίνηση κεφαλαίων, με το άρθρο 63 παρ. 1 της ΣΛΕΕ, να απαγορεύει κάθε εμπόδιο στην αρχή αυτή¹³.

Ακρογωνιαίος λίθος των intra – EU BITs, αποτελεί η προστασία από απαλλοτρίωση. Η απαλλοτρίωση μπορεί να εκδηλώνεται με διάφορους τρόπους, τόσο άμεσα με τη στέρηση από το κράτος υποδοχής της κυριότητας της επένδυσης, αλλά μπορεί να συνίσταται και σε έμμεσες πράξεις, συμπεριλαμβανομένων νομικών, φορολογικών ή διοικητικών μέτρων, που παρεμποδίζουν ουσιαστικά τη χρήση και την απόλαυση της επένδυσης, ενώ αρμόδιο, για να διαπιστώνει κάθε φορά ότι οι κρατικές ενέργειες αυτές δεν συνιστούν λήψη νόμιμων ρυθμιστικών μέτρων, είναι το δικαστήριο που συγκροτείται στα πλαίσια της προσφυγής του θιγόμενου επενδυτή. Όσον αφορά το δίκαιο της ΕΕ, το πρώτο πρόσθετο πρωτόκολλο της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής ΕΣΔΑ), το οποίο κυρώθηκε ως μέρος της Συνθήκης της Λισαβόνας το 2009, αναφέρεται στο δικαίωμα ιδιοκτησίας και στην απαγόρευση περιορισμού της, συμπεριλαμβανομένης της απαλλοτρίωσης¹⁴.

Τέλος, σχεδόν κάθε ΔΕΣ περιέχει μια διάταξη που δίνει τη δυνατότητα στους επενδυτές να υποβάλλουν αξιώσεις κατά της χώρας υποδοχής ενώπιον διαιτησίας. Όπως

---

¹³ **Άρθρο 63 παρ 1 ΣΛΕΕ:** Στα πλαίσια των διατάξεων του παρόντος κεφαλαίου, απαγορεύεται οποιοσδήποτε περιορισμός των κινήσεων κεφαλαίων μεταξύ κρατών μελών και μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών.

¹⁴ **Άρθρο 1 παρ. 1 πρώτο πρόσθετο πρωτόκολλο ΕΣΔΑ:** Παν φυσικών ή νομικών πρόσωπων δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπόμενους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου όρους

αναφέρθηκε και στην αναλυτική περιγραφή του προστατευτικού πλαισίου της intra – EU BIT Ελλάδας - Ρουμανίας, αυτό επιτρέπει σε χώρες και επενδυτές να παρακάμπτουν τα εθνικά δικαστήρια του κράτους υποδοχής και να προσφεύγουν στο θεσμό της διεθνούς διαιτησίας. Όσο αφορά την ΕΕ, θεωρείται ότι η διαιτησία για τις επενδύσεις είναι αδιαφανής, αλλά λειτουργεί και ως ανταγωνιστικός μηχανισμός για την έκδοση αποφάσεων ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Επιπλέον, θεωρείται ότι η επενδυτική διαιτησία εισάγει διακρίσεις μεταξύ επενδυτών, δεδομένου ότι μερικοί ενδέχεται να έχουν τη δυνατότητα, σύμφωνα με τις διατάξεις μίας intra – EU BIT, να διευθετήσουν τη διαφορά τους μέσω διαιτησίας, ενώ επενδυτές από άλλα κράτη - μέλη δεν το κάνουν, γεγονός που αποτελεί σαφή παραβίαση της αρχής της μη διάκρισης.

Συνοψίζοντας, η προστασία που παρέχεται στις περισσότερες intra – EU BITs, και ειδικά εν προκειμένω στην κρινόμενη ελληνο- ρουμανική, μπορεί να εντοπιστεί μέχρι κάποιο βαθμό και στο δίκαιο της ΕΕ. Το τελευταίο αναπαράγει ακριβώς την ίδια προστασία όσον αφορά την ελεύθερη μεταβίβαση κεφαλαίων και την προστασία από απαλλοτρίωση, ενώ δεν περιλαμβάνει ρητά διατάξεις παρόμοιες με αυτές που παρέχει η ρήτρα εθνικής μεταχείρισης και του μάλλον ευνοούμενου κράτους στις intra – EU BITs, κάτι το οποίο αποτελεί και επιχείρημα, ότι η εφαρμογή των intra- EU BITs, καθιερώνοντας ένα ευρύτερο πλαίσιο προστασίας από το δίκαιο της ΕΕ, παραβιάζει άμεσα τις θεμελιώδεις αρχές της ΕΕ και δημιουργεί ένα πλαίσιο επενδύσεων δύο ταχυτήτων μέσα στην ενιαία ευρωπαϊκή αγορά. Αυτό το επιχείρημα ενισχύεται και από την απουσία στο δίκαιο της ΕΕ πρόβλεψης προσφυγής του θιγόμενου επενδυτή σε διαιτησία, μία δυνατότητα που παρέχουν οι intra- EU BITs στα μέρη τους, και η οποία αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα για τους επενδυτές που καλύπτονται παράλληλα από το δίκαιο της ΕΕ και τις intra- EU BITs. Όπως θα αναλυθεί και παρακάτω, κατά την άποψη της ΕΕ, ο εναλλακτικός αυτός τρόπος επίλυσης διαφορών που δεν είναι διαθέσιμος στους επενδυτές που δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των intra – EU BITs, φαίνεται να οδηγεί στην προτιμησιακή μεταχείριση των επενδυτών που καλύπτονται από αυτές, ένα φαινόμενο που απαγορεύεται εντός της ΕΕ βάσει του άρθρου 18 της ΣΛΕΕ. Όπως σημειώθηκε και παραπάνω, το γεγονός ότι δεν έχουν συνάψει όλα τα κράτη – μέλη της ΕΕ intra- EU BITs, δεν συνιστά από μόνο του επιχείρημα ότι χορηγείται στους επενδυτές της ΕΕ που προστατεύονται από μία intra- EU BIT ευνοϊκότερη μεταχείριση, αφού κάτι τέτοιο, ούτε απαγορεύεται από το ενωσιακό δίκαιο ούτε προσκρούει στις θεμελιώδεις ελευθερίες της ΕΕ. Το ερώτημα όμως είναι αν η δυνατότητα προσφυγής στη διαιτησία για τους

επενδυτές που καλύπτονται από μία intra- EU BIT, όπως εν προκειμένω στην κρινόμενη ελληνο - ρουμανική, δημιουργεί οποιαδήποτε υποχρέωση στα κράτη – μέλη να τροποποιήσουν ή ακόμα και να καταργήσουν αυτές τις συμφωνίες, δεδομένου ότι το ενωσιακό δίκαιο σιωπά ως προς αυτή τη δυνατότητα για τους δικούς της επενδυτές (Hindelang, 2012).

Γ.1.2. Το πλαίσιο των ευρωπαϊκών κρατικών ενισχύσεων υπό το πρίσμα των ισχυουσών διμερών ενδο - ενωσιακών επενδυτικών συμφωνιών

Η περίπτωση των κρατικών ενισχύσεων αποτελεί μάλλον την πιο σημαντική συνέπεια που προκύπτει από την αντιπαράθεση μεταξύ των δύο επενδυτικών νομικών πλαισίων, αυτή του δικαίου της ΕΕ και των intra- EU BITs. Όπως προκύπτει και από το άρθρο 107 της ΣΛΕΕ: *«απαγορεύεται στα κράτη - μέλη να χορηγούν οποιοδήποτε μέτρο παρέχει οικονομικό πλεονέκτημα σε μεμονωμένους επενδυτές, και το οποίο μπορεί να προκαλέσει στρεβλωτικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό εντός της ΕΕ»*. Μια δημοσιονομική παρέμβαση από ένα κράτος – μέλος χαρακτηρίζεται ως κρατική ενίσχυση όταν πληρούνται σωρευτικά τα παρακάτω κριτήρια:

- α. το σχετικό οικονομικό μέτρο επιβάλλεται από δημόσια αρχή και χορηγείται από το κράτος ή από κρατικές πηγές,
- β. παρέχει οικονομικό πλεονέκτημα ή όφελος στον αποδέκτη,
- γ. ευνοεί ορισμένες επιχειρήσεις ή την παραγωγή ορισμένων αγαθών έναντι άλλων,
- δ. νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό, και
- ε. είναι ικανό να επηρεάσει το εμπόριο της ΕΕ.

Όταν πληρούνται σωρευτικά οι ανωτέρω προϋποθέσεις του άρθρου 107 της ΣΛΕΕ, και εφόσον διαπιστωθεί παραβίαση στο πλαίσιο του ελέγχου της ΕΕ για τις κρατικές ενισχύσεις, το κράτος - μέλος στο οποίο αποδίδεται το σχετικό μέτρο υποχρεούται να ανακτήσει αμέσως από τον αποδέκτη κάθε παράνομη ενίσχυση που χορηγήθηκε, ώστε να σταθεροποιήσει το διαταραγμένο περιβάλλον του ανταγωνισμού.

Το πρόβλημα που αναφέρεται και δημιουργεί εν τέλει σύγκρουση ανάμεσα στο ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο και στις intra- EU BITs, προκύπτει από το γεγονός ότι στις intra - EU BITs, υπάρχει υποχρέωση συμμόρφωσης με αποφάσεις διαιτητικών δικαστηρίων από τα κράτη υποδοχής, τα οποία δεσμεύονται να εφαρμόσουν μέτρα, τα οποία κατά το δίκαιο

της ΕΕ μπορούν να αποτελέσουν κρατικές ενισχύσεις. Αποφασιστική παράμετρος για να αποφανθούμε σχετικά με το αν υπάρχει ή όχι παράνομη κρατική ενίσχυση, στο πλαίσιο των δεσμεύσεων ενός κράτους σε μία intra- EU BIT, είναι το δόγμα του καταλογισμού. Σύμφωνα με τη θεωρία του καταλογισμού, μόνον τα μέτρα που υιοθετούνται οικειοθελώς από κρατικές αρχές, και όχι εξαναγκαστικά, θεωρούνται κρατικές ενισχύσεις που εμπίπτουν στο κανονιστικό πεδίο εφαρμογής του άρθρου 107 της ΣΛΕΕ (Ortolani, 2015). Δύο είναι, λοιπόν, τα συστατικά στοιχεία που πρέπει να συντρέχουν με βάση το δόγμα του καταλογισμού: *το corpus ή το αντικειμενικό στοιχείο*, που αποδεικνύεται από τη δράση ενός κράτους για την υιοθέτηση του υπό εξέταση μέτρου π.χ. με τη μορφή μιας απόφασης αποζημίωσης προς έναν επενδυτή, και *το animus ή το υποκειμενικό στοιχείο*, που εκδηλώνεται με την οικειοθελή βούληση του κράτους να προχωρήσει στη λήψη των μέτρων που συνιστούν κρατική ενίσχυση. Υπό την έννοια αυτή, στις περιπτώσεις που απουσιάζει ξεκάθαρα το βουλευτικό στοιχείο, δεν έχουμε μορφή κρατικής ενίσχυσης, όπως σκιαγραφείται από το άρθρο 107 της ΣΛΕΕ και άρα δεν μπορούμε να κάνουμε λόγο για σύγκρουση μίας intra- EU BIT, με το δίκαιο της ΕΕ. Έτσι, η απόφαση αποζημίωσης που δεν υιοθετείται οικειοθελώς από τα κράτη - μέλη, αλλά αντ' αυτού επιβάλλεται με κάποιον τρόπο, όπως λ.χ. με μία δικαστική απόφαση, στα πλαίσια των δεσμεύσεων της χώρας σε μία intra – EU BIT, δεν μπορεί να συνιστά κατά το άρθρο της ΣΛΕΕ κρατική ενίσχυση. Όπως διευκρίνισε και η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016/ C 262/01), «*η ύπαρξη πλεονεκτήματος πρέπει να αποκλειστεί στην περίπτωση ... υποχρέωσης καταδίκης των εθνικών αρχών να αντισταθμίσουν τις ζημιές που προκάλεσαν σε ορισμένες επιχειρήσεις ή την καταβολή αποζημίωσης για απαλλοτρίωση*». Ως εκ τούτου, από την άποψη αυτή, ακόμη και αν η δήλωση της Επιτροπής δεν αναφέρεται ρητά σε διαιτητικές αποφάσεις, δεν υπάρχει κανένας λόγος να συναχθεί κατ' αναλογία ότι η συμμόρφωση με μια διαιτητική απόφαση, όπως και με μία δικαστική απόφαση, αποτελούν παραβίαση του νόμου περί κρατικών ενισχύσεων της ΕΕ. Υπό αυτή την έννοια, και στο βαθμό που η καταβολή της αποζημίωσης έρχεται ως εκπλήρωση μίας υποχρέωσης, είναι νομικά τεκμηριωμένη και δικαστικώς αναγνωρισμένη, το κριτήριο του καταλογισμού δεν πληρούται, επειδή η σχετική υποχρέωση δεν μπορεί να αποδοθεί στην αυτόβουλη δράση ενός κράτους, έτσι όπως προβλέπεται και στο άρθρο 107 της ΣΛΕΕ (Ortolani, 2015).

Γ.2. Η προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής: Η ερμηνεία του άρθρου 351 της ΣΛΕΕ και το δόγμα της υπεροχής του Ευρωπαϊκού Δικαίου

Η σχέση που αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια ανάμεσα στο δίκαιο της ΕΕ και στις intra – EU BITs είναι πολύπλοκη και προσφέρει πάντα ένα εύφορο έδαφος για εποικοδομητικό διάλογο. Ανάλογα με την προσέγγιση που υιοθετεί κανείς, οδηγείται σε διαφορετικά συμπεράσματα. Ειδικότερα, σύμφωνα με την προσέγγιση της ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2015), το δίκαιο της Ένωσης έχει την πρωτοκαθεδρία (δόγμα της υπεροχής του Ευρωπαϊκού Δικαίου) και ως εκ τούτου δεσμεύει τα κράτη - μέλη της ΕΕ και τις κυβερνήσεις τους (Bermann, 2012). Αυτό σημαίνει ότι σε περίπτωση που προκύψει σύγκρουση μεταξύ της εθνικής νομοθεσίας κάθε κράτους – μέλους και του δικαίου της ΕΕ, τότε το τελευταίο επικρατεί. Αυτή η υποχρέωση συμμόρφωσης με το δίκαιο της ΕΕ, ισχύει και στην περίπτωση που το κράτος – μέλος καλείται να εφαρμόσει απόφαση διαιτητικού δικαστηρίου σχετική με τις διεθνείς υποχρεώσεις του και η οποία αντίκειται στο ενωσιακό δίκαιο, δεδομένου ότι τα κράτη – μέλη είναι υποχρεωμένα, σύμφωνα με το άρθρο 351¹⁵ της ΣΛΕΕ, να μην εφαρμόζουν μη συμβατές με το δίκαιο της ΕΕ συμφωνίες με τρίτες χώρες. Το άρθρο αυτό, αποτελεί μάλλον τη μόνη πρόβλεψη που υπάρχει στο δίκαιο της ΕΕ, και θα μπορούσε ίσως να αποσαφηνίσει το status των intra – EU BITs καθώς και να επιλύσει το νομικό πρόβλημα που έχει ανακύψει σχετικά με την εφαρμογή τους ως πηγές διεθνούς επενδυτικού δικαίου που τα κράτη – μέλη, κληροδότησαν στην Ένωση, με την προσχώρησή τους σε αυτή (Eilmansberger, 2009).

Η σχέση των intra- EU BITs με τις θεμελιώδεις ελευθερίες της ΕΕ, καθώς και η αποκλειστική αρμοδιότητα του ΔΕΕ να ερμηνεύει το δίκαιο της ΕΕ, σύμφωνα με το άρθρο 344¹⁶ της ΣΛΕΕ (Weiss & Steiner, 2013), είναι επί της ουσίας το επίκεντρο της διαμάχης που έχει ξεσπάσει σχετικά με τη σχέση ενωσιακού δικαίου και intra- EU BITs. Σύμφωνα με την άποψη της Επιτροπής (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2015), οι ισχύουσες intra – EU BITs είναι ασύμβατες με το δίκαιο της ΕΕ και πρέπει να

¹⁵ **Άρθρο 351 ΣΛΕΕ. 1.** Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που απορρέουν από συμβάσεις που συνήφθησαν πριν από την 1^η Ιανουαρίου 1958 ή, για τα κράτη που προσχωρούν, πριν από την ημερομηνία της προσχώρησής τους, μεταξύ ενός ή περισσότερων κρατών μελών αφενός, και ενός ή περισσότερων τρίτων χωρών, αφετέρου, δεν τίθενται από τις Συνθήκες. **2.** Κατά το μέτρο που οι συμβάσεις αυτές δεν συμβιβάζονται με τις Συνθήκες, το ενδιαφερόμενο ή τα ενδιαφερόμενα κράτη μέλη προσφεύγουν σε όλα τα πρόσφορα μέσα, για να άρουν τα διαπιστωθέντα ασυμβίβαστα. Εν ανάγκη, τα κράτη μέλη παρέχουν προς το σκοπό αυτό αμοιβαία συνδρομή και υιοθετούν, κατά περίπτωση, κοινή στάση.

¹⁶ **Άρθρο 344 ΣΛΕΕ:** Τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να μη ρυθμίζουν διαφορές σχετικές με την ερμηνεία ή την εφαρμογή των Συνθηκών κατά τρόπο διάφορο από εκείνον που προβλέπουν οι Συνθήκες.

τερματιστούν, δεδομένου ότι τα κράτη – μέλη δεν μπορούν να δρουν με τρόπο, ο οποίος αποτελεί παραβίαση των υποχρεώσεων τους βάσει του ενωσιακού δίκαιου. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, το άρθρο 351 της ΣΛΕΕ, δεσμεύει τα κράτη – μέλη να μην εφαρμόζουν συμφωνίες, που είχαν συνάψει πριν την προσχώρησή τους στην ΕΕ, και οι οποίες εμπεριέχουν διατάξεις οι οποίες έρχονται σε σύγκρουση με το δίκαιο της Ένωσης. Αυτό ήταν και το ζήτημα που κλήθηκε να επιλύσει το ΔΕΕ στην υπόθεση της ΕΕ κατά της Αυστρίας, Σουηδίας και Φινλανδίας¹⁷ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2015), όπου το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι τα συγκεκριμένα κράτη – μέλη, είχαν παραβιάσει το άρθρο 351 της ΣΛΕΕ, με το να μην απόσχουν από την εφαρμογή των ΔΕΣ, που ήταν ασύμβατες με το δίκαιο της ΕΕ. Σύμφωνα με τους Weiss και Steiner (Weiss & Steiner, 2013), αν και αυτές οι υποθέσεις αφορούν ΔΕΣ με τρίτες χώρες, τα συμπεράσματα του Δικαστηρίου, μπορούν να εφαρμοστούν *mutandis mutandis* και στις *intra – EU BITs*, με τη μόνη διαφορά να εντοπίζεται στο εξής: Στην περίπτωση των ΔΕΣ με τρίτες χώρες, η νομική σύγκρουση μπορεί να επιλυθεί με διαγραφή των διατάξεων που έρχονται σε σύγκρουση με το άρθρο 351 της ΣΛΕΕ, ενώ στην περίπτωση των *intra- EU BITs* με τον αυτόματο τερματισμό τους.

Ο προβληματισμός της Επιτροπής εδράζεται τόσο στον ενδεχόμενο κίνδυνο να δημιουργηθούν ανισότητες, από την παράλληλη ύπαρξη διαφορετικών προστατευτικών επενδυτικών πλαισίων, όσο και στο να χαθεί η δυνατότητα διαμόρφωσης ενός ομοιόμορφου πλαισίου ανάπτυξης για τις επενδύσεις στην ενιαία αγορά της ΕΕ. Με σχετικές ανακοινώσεις της η Επιτροπή έχει ήδη εκφράσει την ανησυχία της σχετικά με το ζήτημα, αφού πιστεύει ότι η διατήρηση σε ισχύ των *intra – EU BITs* εγκυμονεί τον κίνδυνο να παραγκωνιστεί ο ρόλος του ΔΕΕ, μέσω του θεσμού της διαιτησίας, στον οποίο σχεδόν όλες οι θιγόμενες χώρες προσφεύγουν πλέον, δεδομένων των σχετικών ρητρών που εμπεριέχονται στις ΔΕΣ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2015).

Το Δικαστήριο του ICSID στην υπόθεση No. ARB/07/19 *Electrabel S.A.* κατά της Ουγγαρίας (ICSID, 2015), ερμηνεύοντας το άρθρο 351 της ΣΛΕΕ, έκρινε ότι το δίκαιο της ΕΕ υπερέχει και άρα επικρατεί απέναντι σε προηγούμενες συμφωνίες που είχαν συναφθεί από τα κράτη – μέλη. Ειδικότερα το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι στην περίπτωση ασυμβατότητας ανάμεσα στο δίκαιο της ΕΕ και στον Χάρτη Ενέργειας, το πρώτο υπερέχει. Στη θεωρία επικρατεί η άποψη ότι το ίδιο πρέπει να συμβαίνει και με

---

¹⁷ Case C-205/06, *Commission v. Austria*; Case C-249/06 *Commission v. Sweden*; Case C 118/07, *Commission v. Finland*.

τις intra- EU BITs. Εντούτοις η περίπτωση των intra- EU BITs είναι διαφορετική, αφού αυτές δεν αποτελούν συμφωνίες με τρίτες χώρες, όπως απαιτεί η ακριβής διάταξη του άρθρου 351 της ΣΛΕΕ, δεδομένου ότι έχουν συναφθεί ανάμεσα σε κράτη – μέλη της ΕΕ. Δεδομένου ότι η ΣΛΕΕ είναι το πρωτογενές δίκαιο της ΕΕ, δεν είναι δυνατό να υιοθετηθεί ερμηνεία διαφορετική από αυτή που οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το άρθρο 351 της ΣΛΕΕ αφορά συμφωνίες που έχουν υπογραφεί με τρίτες χώρες. Επίσης και εξ' αντιδιαστολής με το επιχείρημα του δικαστηρίου στην υπόθεση *Electrabel S.A. κατά Ουγγαρίας* (ICSID, 2015), όπου ο Χάρτης Ενέργειας είναι μία πολυμερής συνθήκη που αναγνωρίζει ρητά τη δεσμευτικότητα των αποφάσεων της ΕΕ, δεδομένου ότι δεν υπάρχει καμία παρόμοια πρόβλεψη για τη σχέση του δικαίου της ΕΕ με τις intra – EU BITs, οι τελευταίες δεν έχουν κανένα λόγο να χάνουν την πρωτοκαθεδρία τους μπροστά στο ενωσιακό δίκαιο (Katona, 2015).

Επιπλέον αν ένα κράτος – μέλος της ΕΕ, επιχειρώντας να αναγνωρίσει την υπεροχή και την πρωτοκαθεδρία του δικαίου της ΕΕ, κάθε φορά που δεν τηρούσε τις δεσμεύσεις που έχει αναλάβει στα πλαίσια των intra- EU BITs, χρησιμοποιούσε το επιχείρημα ότι αυτές έρχονται σε σύγκρουση με το άρθρο 351 της ΣΛΕΕ, το οποίο είναι υποχρεωμένο να εφαρμόζει, σύμφωνα με το δόγμα της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ, θα διέφευγε ατιμώρητο. Επίσης, αυτό θα είχε ως συνέπεια, να καταστρατηγούνταν το πλαίσιο προστασίας που παρέχουν οι intra- EU BITs, κάτι το οποίο δεν αποτελούσε σε καμία περίπτωση σκοπιμότητα των μερών κατά την περίοδο σύναψής τους. Ως εκ τούτου, το άρθρο 351 της ΣΛΕΕ δεν μπορεί να εφαρμόζεται στην περίπτωση των intra- EU BITs. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και η απόφαση του δικαστηρίου στην υπ' αριθμ PCA 2008-13 υπόθεση *Eastern Sugar και Eureka* κατά της Σλοβακίας (UNCITRAL, 2010), όπου αναφέρει ότι το άρθρο 351 της ΣΛΕΕ, αναφέρεται σε συμφωνίες που έχουν συναφθεί μεταξύ κράτους – μέλους της ΕΕ και τρίτης χώρας.

Συμπερασματικά, από τη σκοπιά του ενωσιακού δικαίου, οι intra- EU BITs συνάφθηκαν έγκυρα από τα κράτη- μέλη της ΕΕ, ενώ η προσχώρηση τους στην ΕΕ και το δόγμα της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ δεν συνεπάγεται αυτομάτως τη λήξη τους. Η κατάργηση της εφαρμογής αυτών των συμφωνιών, όπως εν προκειμένω επιχειρεί να πράξει η Ρουμανία, δεδομένης της σύγκρουσής τους με το πλαίσιο εφαρμογής του δικαίου της ΕΕ, μπορεί να ιδωθεί μόνο ως η ύστατη λύση της λήξης ισχύος τους. Όπως αναφέρει και η Επιτροπή στην *amicus curiae* επιστολή της στην υπόθεση *Eastern Sugar* (UNCITRAL, 2010): *«η επικράτηση του κοινοτικού κεκτημένου (EU acquis) δεν συνεπάγεται ταυτόχρονα*

τον αυτόματο τερματισμό των *intra- EU BITs* ή τη μη εφαρμογή όλων των διατάξεών τους.... τα κράτη μέλη θα πρέπει να ακολουθήσουν γι' αυτό, αυστηρά τη σχετική διαδικασία που προβλέπεται στις ίδιες τις συμφωνίες», ενώ συνεχίζει: «Αρμόδιο να αξιολογεί κατά τρόπο σύμφωνο με το δίκαιο της ΕΕ τη δεσμευτικότητα ή μη των *intra- EU BITs*, είναι μόνο το ΔΕΕ, ενώ σε απουσία των αποφάσεων αυτού, οι συμφωνίες αυτές δεν μπορούν να θεωρηθούν άκυρες ή μη δεσμευτικές». Ωστόσο, ακόμη και στο υποθετικό σενάριο όπου μία απόφαση του ΔΕΕ κρίνει ότι υπάρχει ασυμβατότητα ανάμεσα στο ενωσιακό δίκαιο και σε μία *intra- EU BIT*, και άρα εν τέλει η τελευταία δεν πρέπει να εφαρμοστεί, παρά την αντίθετη άποψη ενός διαιτητικού δικαστηρίου, η 'υπεροχή' μιας τέτοιας απόφασης έναντι της διαιτησίας που λειτουργεί ως υπερεθνικό δικαστικό φόρουμ υπό την αιγίδα του διεθνούς δικαίου, συνταγματικά αποσυνδεδεμένο από τις δομές του δικαίου της ΕΕ, και το οποίο λαμβάνει πάντα υπόψη του το δικαστικό προηγούμενο και τη διεθνή νομολογία, είναι σοβαρά αμφισβητήσιμη.

Γ.3. Οι διμερείς ενδο- ενωσιακές επενδυτικές συμφωνίες υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου και τα σενάρια του τρόπου τερματισμού τους

Όπως έχει αναλυθεί και παραπάνω η Επιτροπή αμφισβήτησε την εγκυρότητα των *intra - EU BITs* σε πολλές υποθέσεις διεθνούς επενδυτικής διαιτησίας. Ο πυρήνας της συζήτησης για τη συνέχιση της ισχύος ή μη των *intra - EU BITs*, εδράζεται στους κανόνες της χρονικής προτεραιότητας των συνθηκών, όπως αυτοί αποτυπώνονται στα άρθρα 59 και 30 της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 για το δίκαιο των συνθηκών, τα οποία περιλαμβάνουν τους θεμελιώδεις ερμηνευτικούς κανόνες για την επίλυση συγκρούσεων μεταξύ των συνθηκών του διεθνούς δικαίου και τα οποία θα αναλυθούν κατωτέρω, με σκοπό να δια φωτίσουν τη σχέση των *intra- EU BITs* με το ενωσιακό δίκαιο.

Στις περιπτώσεις όπου η σύναψη μίας *intra - EU BIT* προηγείται σαν νομικό γεγονός από την προσχώρηση ενός κράτους στην ΕΕ, γεννιούνται τα εξής ερωτήματα: αφενός πώς η μεταγενέστερη υπογραφή της ΣΛΕΕ από το κράτος αυτό, επηρεάζει υπό τη σκοπιά του διεθνούς δικαίου, την ισχύ της προγενέστερης *intra - EU BIT*, και αφετέρου αν υπάρχει πρόσφορο έδαφος για την ανάπτυξη του σεναρίου του αυτόματου τερματισμού, με την προσχώρηση του κράτους στην Ένωση. Φαίνεται ότι τα κράτη – μέλη, με την προσχώρησή τους στην ΕΕ, δεν είχαν εκφράσει την πρόθεσή τους να τερματίσουν τις

intra - EU BITs, δεδομένου ότι πουθενά κατά τη διάρκεια των ενταξιακών διαπραγματεύσεων - όπου κατά παράδοση αντιμετωπίζονται ζητήματα ασυμβατότητας μεταξύ των αλληλοκαλυπτόμενων νομικών τάξεων προκειμένου να εξαλειφθούν στο κοντινό μέλλον - αλλά ούτε και στις Συνθήκες Προσχώρησης των νέων κρατών δεν θιγόταν το ακανθώδες αυτό ζήτημα. Όπως προκύπτει και από την ερμηνεία του άρθρου 54¹⁸ της Σύμβασης της Βιέννης, το οποίο αναπαράγει τον γενικό κανόνα της συναινετικής λύσης των συνθηκών, οι διαβουλεύσεις των κρατών είναι απαραίτητο στοιχείο για τη λύση τους, δεδομένου ότι η ίδια συναίνεση που οδηγεί στη σύναψη μιας συνθήκης, πρέπει να έχει τη δυνατότητα και να την τερματίζει (Villiger, 2009). Εν απουσία λοιπόν ρητής και εκπεφρασμένης βούλησης των μερών για λύση των intra- EU BITs, πριν ή ταυτόχρονα με την προσχώρησή τους στην ΕΕ, συνάγεται το συμπέρασμα ότι το σενάριο αυτόματου τερματισμού αυτών αποκλείεται.

Η Σύμβαση της Βιέννης όμως στο άρθρο 59¹⁹, μιλώντας για τη διαδοχή των συνθηκών μέσα στον χρόνο, προχωράει λίγο παρακάτω και προβλέπει ότι ακόμα και σε περίπτωση που δεν υπάρχει ρητή συναίνεση των μερών για τη λύση μίας συνθήκης, η συνομολόγηση μιας μεταγενέστερης συνθήκης, ιδίου αντικειμένου με την πρώτη και με τα ίδια μέρη, αποτελεί υποκατάσταση της πρώτης από την μεταγενέστερη (*lex posterior derogat legi priori*), και άρα μπορούμε να κάνουμε λόγο πλέον για έμμεσο τερματισμό της πρώτης (Dörr & Schmalenbach, 2012). Για να θεωρηθεί εφαρμοστέο το άρθρο 59 της Σύμβασης της Βιέννης εν προκειμένω, πρέπει να κριθεί ότι οι intra- EU BITs και η ΣΛΕΕ, που έχουν υπογραφεί ανάμεσα στα ίδια μέρη, αφορούν το ίδιο θέμα και είναι ασυμβίβαστες. Το δικαστήριο στην υπόθεση Eastern Sugar και Eureko (UNCITRAL, 2010) απέρριψε το επιχείρημα περί αυτόματου τερματισμού της κρινόμενης intra - EU BIT, αφού διαπίστωσε ότι δεν είχε ίδιο αντικείμενο με τη ΣΛΕΕ, ανεξάρτητα από τις ομοιότητες μερικών διατάξεων, δεδομένου ότι η ΣΛΕΕ δεν περιλαμβάνει τόσο συγκεκριμένο προστατευτικό πλαίσιο διατάξεων όσο η κρινόμενη intra- EU BIT όπως λ.χ. η ρήτρα απαλλοτρίωσης ή ρήτρα διαιτησίας επενδυτή-κράτους. Το γεγονός ότι η intra - EU BIT, παρέχει μεγαλύτερη προστασία και δικαιώματα από ό,τι το δίκαιο της ΕΕ δεν καθιστά

¹⁸ **Άρθρο 54 της Σύμβασης της Βιέννης:** Λήξις ή καταγγελία συνθήκης δυνάμει των διατάξεών της ή τη συναινέσει των συμβαλλομένων μερών. Η λήξις συνθήκης ή καταγγελίας ταύτη δύνανται να λάβουν χώραν: ..... ή (β) ανά πάσαν στιγμήν, διά της συναινέσεως όλων των μερών κατόπιν διαβουλεύσεων μετά των άλλων συμβαλλομένων κρατών.

¹⁹ **Άρθρο 59 της Σύμβασης της Βιέννης:** 1. Η συνθήκη λογίζεται ως λήξασα ευθύς ως άπαντα τα μέρη εις την συνθήκην συνάψουν μεταγενεστέρως συνθήκην επί του αυτού αντικειμένου, και οσάκις: (α) προκύπτει εκ της μεταγενεστεράς συνθήκης ή άλλως συνάγεται, ότι τα συμβαλλόμενα μέρη προτίθεντο όπως το εν λόγω αντικείμενον διέπεται υπό της συνθήκης ταύτης, (β) αι διατάξεις της μεταγενεστεράς συνθήκης τοσούτον δεν συμβιβάζονται προς τας αντιστοίχους της προγενεστεράς τιαύτης, ώστε αι δύο συνθήκαι να μη δύνανται να εφαρμόζονται ταυτοχρόνως.

τις συμφωνίες ασυμβίβαστες ή αδύνατον να εφαρμοστούν ταυτόχρονα. Πολλές από τις διατάξεις των Συνθηκών είναι παρόμοιες, αλλά υπάρχουν και κάποιες σημαντικές διαφορές, όπως αυτές που αναφέρθηκαν παραπάνω.

Εντούτοις, σύμφωνα με τον Reinisch (Reinisch, 2012), η ομοιότητα μεταξύ των συνθηκών δεν πρέπει να είναι η μέγιστη, ώστε να θεωρηθεί ότι αυτές αλληλεπικαλύπτονται. Αναφερόμενος δε στην απόφαση της Eastern Sugar, υποστηρίζει ότι δεν μπορεί κανείς να απαιτήσει μια αυστηρή επικάλυψη στο αντικείμενο των συνθηκών και αρκεί έστω και μία μικρή ομοιότητα μεταξύ τους. Ως εκ τούτου, οι intra - EU BITs και η ΣΛΕΕ μπορούν να θεωρηθούν ως παρόμοιες, καθώς πολλές από τις διατάξεις των πρώτων, όπως η προώθηση των επενδύσεων, η δίκαιη και ισότιμη μεταχείριση και η προστασία κατά της απαλλοτρίωσης αντιστοιχούν στην προστασία που παρέχεται από τη ΣΛΕΕ, όπως αυτή αποτυπώνεται στο άρθρο 18 της ΣΛΕΕ περί απαγόρευσης διακρίσεων καθώς και στις γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ, όπως είναι λ.χ. η απαγόρευση της απαλλοτρίωσης χωρίς αποζημίωση.

Ωστόσο, αν εξετασθεί ενδελεχώς η σκοπιμότητα των intra - EU BITs και της ΣΛΕΕ, θα διαπιστώσουμε ότι υπάρχει μία ουσιαστική διαφορά. Η προστασία που παρέχεται στους επενδυτές μέσα από το δίκαιο της ΕΕ είναι κατά κύριο λόγο σχετική με τη φάση προεγκατάστασης της επένδυσης, δηλαδή πριν γίνει μια επένδυση, ώστε οι επενδυτές ενός κράτους – μέλους να έχουν πρόσβαση σε αγορές άλλων κρατών μελών. Οι intra - EU BITs, από την άλλη πλευρά, προσφέρουν προστασία για τη μετα - επενδυτική φάση, η οποία λαμβάνει χώρα μετά από μια επένδυση, όταν λ.χ. υπάρχει ανάγκη προσφυγής στη διαιτησία του επενδυτή κατά του κράτους που θεωρεί ότι 'έθιξε' την επένδυσή του (Reinisch, 2012). Με βάση αυτό το επιχείρημα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι Συνθήκες αλληλεπικαλύπτονται, αφού ο κύριος σκοπός της παρεχόμενης προστασίας σε κάθε μία από αυτές είναι διαφορετικός. Η πρόθεση ενός κράτους να προσχωρήσει στην ΕΕ δεν μπορεί να θεωρηθεί από μόνη της ως βούληση για τερματισμό των προστατευτικών ΔΕΣ που αυτό είχε ήδη συνάψει.

Συμπερασματικά, προκειμένου να εφαρμοστεί το άρθρο 59, πρέπει οι εφαρμοστέες διατάξεις της ΣΛΕΕ να είναι πλήρως ασύμβατες με εκείνες των intra - EU BITs, ώστε να καθίσταται ανέφικτο να εφαρμοστούν και οι δύο ταυτόχρονα. Μία τέτοια ασυμβατότητα μπορεί να προκύψει μόνο εάν μία διαιτητική απόφαση στο πλαίσιο μίας intra - EU BIT, δεν μπορεί να εκτελεστεί ταυτόχρονα μαζί με μία απόφαση ενός

μηχανισμού επίλυσης διαφορών στο πλαίσιο της ΕΕ, σχετική με την ίδια υπόθεση. Ωστόσο, δεδομένου ότι αυτή τη στιγμή δεν υπάρχει κανένας τέτοιος μηχανισμός επίλυσης διαφορών στα πλαίσια της ΕΕ, αφού ακόμα και ο ρόλος του ΔΕΕ είναι διαφορετικός (Ευρωπαϊκή Ένωση, 2017), δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπάρχει αλληλοεπικάλυψη μεταξύ των συνθηκών.

Εάν μια συνθήκη δεν θεωρείται ότι έχει τερματιστεί συνεπεία των ανωτέρω, τότε τυγχάνουν εφαρμογής οι διατάξεις του άρθρου 30²⁰ της Σύμβασης της Βιέννης (Reinisch, 2012). Το άρθρο 30 της Σύμβασης της Βιέννης διευκρινίζει ότι, αν μια προηγούμενη σύμβαση δεν τερματιστεί σύμφωνα με όσα ορίζονται στη Σύμβαση της Βιέννης, τότε οι διατάξεις της προγενέστερης συνθήκης εφαρμόζονται στο μέτρο που είναι συμβατές με τις διατάξεις της μεταγενέστερης. Με άλλα λόγια, εάν μία intra – EU BIT δεν τερματιστεί, τότε οι διατάξεις της θα ισχύουν εφόσον είναι σύμφωνες με τη ΣΛΕΕ (Dörr & Schmalenbach, 2012).

Το άρθρο αυτό επικαλέστηκε και το εναγόμενο κράτος στην υπόθεση Eastern Sugar και Eureko (UNCITRAL, 2010). Από τη σκοπιά του ενωσιακού δικαίου, αυτή η ερμηνεία σημαίνει ότι λ.χ. η ρήτρα διαιτησίας των intra - EU BITs δεν μπορεί να εφαρμοστεί, δεδομένου ότι η διάταξη είναι ασυμβίβαστη με το δίκαιο της ΕΕ, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω. Αυτή η ερμηνεία συμβαδίζει με την αρχή της υπεροχής του δικαίου της ΕΕ, πράγμα που σημαίνει ότι οι διατάξεις μίας intra - EU BIT που είναι ασυμβίβαστες με το ενωσιακό δίκαιο δεν μπορούν να εφαρμοστούν. Το επιχείρημα αυτό απορρίφθηκε από το δικαστήριο στην υπόθεση Eastern Sugar και Eureko (UNCITRAL, 2010), αφού κρίθηκε ότι δεν υπάρχει ασυμβίβαστο, όταν η τήρηση των υποχρεώσεων των συμβαλλομένων μερών στα πλαίσια της intra- EU BIT δεν παραβιάζουν το δίκαιο της ΕΕ. Το διαιτητικό δικαστήριο ειδικότερα, δεν εντόπισε κάποιον κανόνα της ενωσιακής νομοθεσίας που να απαγορεύει την προσφυγή στη διαιτησία και άρα δεν υπήρχε κανένας λόγος να μην την επιτρέψει. Επιπλέον, δεδομένου ότι δεν υπάρχει παρεμφερής μηχανισμός επίλυσης διαφορών στο πλαίσιο της ΕΕ, όπου οι επενδυτές μπορούν να φέρουν τα κράτη - μέλη ενώπιον του ΔΕΕ ή άλλου διαιτητικού οργάνου, τότε η διαιτησία του επενδυτή-κράτους

²⁰ **Άρθρο 30 της Σύμβασης της Βιέννης:** **1.** Συμφώνως τω άρθρω 103 του Χάρτου των Ηνωμένων Εθνών, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των κρατών των συμβαλλομένων εις διαδοχικάς συνθήκας, αναφερομένας εις το αυτό αντικείμενον καθορίζονται κατά τας κατωτέρω παραγράφους: **2.** Οτε η συνθήκη ορίζει ότι υπόκειται εις τας διατάξεις προγενεστέρας ή μεταγενεστέρας συνθήκης ή ότι δεν θα έδει να θεωρήται ασυμβίβαστος προς αυτάς, προέχουν αι διατάξεις της συνθήκης εις την οποίαν γίνεται η αναφορά. **3.** Οτε άπαντες οι συμβαλλόμενοι εις προγενεστέραν συνθήκην τυγχάνουν επίσης συμβαλλόμενοι εις μεταγενεστέραν τοιαύτην, της πρώτης εξ αυτών μη καταργηθείσης, ή ανασταλείσης, συμφώνως προς το άρθρον 59, η προγενεστέρα συνθήκη εφαρμόζεται καθ' ο μέτρον αι διατάξεις ταύτης δεν συγκρούονται προς τας διατάξεις της μεταγενεστέρας τοιαύτης.

στα πλαίσια των intra- EU BITs, είναι ένα σημαντικό όπλο προστασίας. Ανεξάρτητα από τις όποιες αλληλεπικαλύψεις μεταξύ των συνθηκών, η προστασία που παρέχεται από τις intra – EU BITs εκτείνεται πέραν εκείνης που παρέχεται από το δίκαιο της ΕΕ, και ως εκ τούτου δεν υπάρχει λόγος να μην εφαρμόζονται παράλληλα οι συνθήκες (Sahbili, 2015).

Στην υπόθεση Micula (ICSID, 2014), είναι ενδιαφέρον το ότι το θέμα δεν ήταν μόνο οι γενικές παρατηρήσεις σχετικά με τις πτυχές των διακρίσεων που δημιουργεί η προσφυγή στη διαιτησία, αλλά και το γεγονός ότι η εκτέλεση της διαιτητικής απόφασης, θα παραβίαζε το δίκαιο των κρατικών ενισχύσεων της ΕΕ, δεδομένου ότι η Ρουμανία κλήθηκε να καταβάλει αποζημίωση στους Σουηδούς επενδυτές, ως αποτέλεσμα της ανάσχεσης της κρατικής βοήθειας που είχε παράσχει για την προσέλκυση της αρχικής επένδυσης. Εντούτοις, ούτε η Επιτροπή, ούτε το εναγόμενο κράτος δεν επικαλέστηκαν τότε το άρθρο 59 της Σύμβασης της Βιέννης, ίσως επειδή το επιχείρημα που θεμελιώνεται σε αυτό (*lex posterior derogate legi priori*), είχε ήδη απορριφθεί από την υπόθεση Eastern Sugar και Eureka. Αντ' αυτού, η Επιτροπή επικαλέστηκε το άρθρο 30, υποστηρίζοντας ότι η διαιτησία πρέπει να εφαρμόζει το δίκαιο της ΕΕ και όχι τις διατάξεις της intra- EU BIT, δεδομένου ότι ακόμα και αν θεωρηθεί ότι η τελευταία δεν είχε αυτομάτως τερματιστεί, ερχόταν εντούτοις σε σύγκρουση με το μεταγενέστερο δίκαιο της ΕΕ περί κρατικών ενισχύσεων, αφού η καταβολή της αποζημίωσης θα έθιγε τον ανταγωνισμό στην ΕΕ.

Η Σύμβαση του ICSID για την επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ κρατών και υπηκόων άλλων κρατών στα άρθρα 53 και 54 «περί αναγνώρισης και εκτέλεσης των διαιτητικών αποφάσεων», μπορεί να απαιτεί την άμεση και την άνευ όρων επιβολή της απόφασης (Λεγάκις, 1977), σε αντίθεση όμως με προηγούμενες υποθέσεις, πλέον υπήρχε ένας κανονισμός της ΕΕ που απαγόρευε στα κράτη - μέλη να χορηγούν παράνομες κρατικές ενισχύσεις και να διαταράσσουν τον ανταγωνισμό, και έτσι με βάση και το άρθρο 30 της Σύμβασης της Βιέννης αυτό θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη (Weiss & Steiner, 2013). Ως προς αυτό πολλοί θεωρητικοί αντέταξαν το επιχείρημα ότι κατά τη χρονική περίοδο της διαφοράς, η Ρουμανία δεν είχε προσχωρήσει στην ΕΕ και έτσι η ΣΔΕΕ δεν ίσχυε. Εάν η διαφορά λάμβανε χώρα μετά την υπογραφή της ΣΔΕΕ, το άρθρο 30 της Σύμβασης της Βιέννης θα μπορούσε να εφαρμοστεί με τέτοιο τρόπο, ώστε το δικαστήριο να υποχρεωθεί να εξετάσει τη διαφορά υπό το πρίσμα και του ενωσιακού δικαίου (Sahbili, 2015).

Η Ρουμανία θα αποτελέσει την τρίτη κατά σειρά χώρα, μετά την Ιταλία το 2012 και την Ιρλανδία το 2013, η οποία αποφασίζει να εκκινήσει διαδικασίες τερματισμού των ΔΕΣ με έτερα κράτη – μέλη της Ένωσης. Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του ρουμανικού Ν. 18/2017 «Περί απόφασης τερματισμού των ΔΕΣ μεταξύ της Ρουμανίας και των άλλων κρατών - μελών της ΕΕ», η διαδικασία τερματισμού κάθε συμφωνίας θα γίνει με τους όρους που προβλέπει κάθε μία ΔΕΣ ξεχωριστά. Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, εάν μία διεθνής συνθήκη δεν τερματιστεί συναινετικά βάσει των κανόνων του διεθνούς δικαίου, τότε μπορεί να τερματιστεί μονομερώς, μόνο εφόσον κάτι τέτοιο προβλέπεται από το ίδιο το κείμενο της συνθήκης. Οι περισσότερες intra – EU BITs που έχει συνάψει η Ρουμανία, συμπεριλαμβανομένης και της κρινόμενης ΔΕΣ Ελλάδας – Ρουμανίας, προβλέπουν τη δυνατότητα μονομερούς καταγγελίας με προειδοποίηση, η οποία πρέπει να δοθεί ρητά και μέσα στη σχετική προθεσμία στο αντισυμβαλλόμενο μέρος, μετά τη λήξη της οποίας, η συνθήκη παύει να ισχύει. Εν προκειμένω η intra- EU BIT Ελλάδας – Ρουμανίας στο άρθρο 13²¹ του κυρωτικού Ν. 2067/1992 (παρατάθηκε η ισχύς του με τον Ν. 2494/1997), προβλέπει δυνατότητα καταγγελίας από το ένα συμβαλλόμενο μέρος τουλάχιστον έξι μήνες πριν από την ημερομηνία λήξης της ισχύος της συμφωνίας, ενώ οι διατάξεις της τελευταίας θα εξακολουθούν να ισχύουν για μία περαιτέρω πενταετία από την ημερομηνία λήξης. Η τελευταία πρόβλεψη αποτελεί μία ρήτρα λήξης ισχύος (sunset clause). Η ρήτρα λήξης ισχύος ενεργοποιείται, όπως είναι αναμενόμενο, πάντοτε στην περίπτωση της μονομερούς καταγγελίας μιας συμφωνίας, ενώ ζητούμενο παραμένει στην περίπτωση της συναινετικής λύσης μίας συμφωνίας αν τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν, να τερματίσουν τη συνθήκη μαζί με τη ρήτρα αυτή, ή αν η τελευταία πρέπει να αποκλειστεί.

Εν προκειμένω, και σύμφωνα με τα παραπάνω, στην περίπτωση εκκίνησης της διαδικασίας τερματισμού της ελληνο – ρουμανικής ΔΕΣ, με τη μονομερή καταγγελία από την πλευρά της Ρουμανίας, η τελευταία θα παραμείνει υπεύθυνη για παραβιάσεις της συνθήκης που θα λάβουν χώρα πριν ή κατά τη διάρκεια της περιόδου προειδοποίησης. Επιπλέον, δεδομένης της εμπεριεχόμενης ρήτρας λήξης ισχύος της συμφωνίας, η κρινόμενη intra – EU BIT, όπως και σχεδόν όλες οι ΔΕΣ που έχει υπογράψει η Ρουμανία με άλλα κράτη – μέλη της ΕΕ, θα εξακολουθήσει να ισχύει για μια περαιτέρω πενταετία

²¹ **Άρθρο 13 του Ν. 2067/1992:** « **1.** ... εκτός αν καταγγελθεί από Συμβαλλόμενο Μέρος τουλάχιστον έξι μήνες πριν από την ημερομηνία λήξεως της ισχύος της. .... **3.** Όσον αφορά επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν πριν από την ημερομηνία λήξεως της συμφωνίας, οι διατάξεις της συμφωνίας εξακολουθούν να ισχύουν για μία περαιτέρω πενταετία από την ημερομηνία αυτή.»

από την ημερομηνία τερματισμού, όσον αφορά τις επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν πριν από την ημερομηνία της καταγγελίας. Ως εκ τούτου, η Ρουμανία θα παραμείνει υπεύθυνη για τυχόν παραβιάσεις της συνθήκης καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου ισχύος της ρήτρας λήξης ισχύος της συμφωνίας, εκτός αν η Ελλάδα επιλέξει να ακολουθήσει το παράδειγμα της Πολωνίας, η οποία το 2008, απάντησε θετικά στο 'προειδοποιητικό' κάλεσμα της Ιταλίας για τερματισμό όλων των διατάξεων της ιταλο - πολωνικής ΔΕΣ συμπεριλαμβανομένης και της ρήτρας λήξης ισχύος της συμφωνίας (Agnieszka, 2017).

Το αν τα συμβαλλόμενα μέρη επιλέξουν τελικά ή όχι να τερματίσουν τη συνθήκη μαζί με τη ρήτρα λήξης ισχύος ή και χωρίς αυτή, αποτελεί ένα θέμα, που επιτρέπει την ανάπτυξη ποικίλων επιχειρημάτων ως προς την ορθότητα του. Τα κράτη μπορούν να ισχυριστούν ότι είναι ελεύθερα να συνάπτουν και να καταργούν συμφωνίες, δεδομένης της κρατικής τους κυριαρχίας, αλλά και οι επενδυτές σε μία ενδεχόμενη προσφυγή τους στη δικαιοσύνη, έχουν κάθε νόμιμο έρεισμα να μην επιθυμούν την κατάργηση προστατευτικών για το μέλλον των επενδύσεων τους συμφωνιών, ιδιαίτερα όταν αυτή γίνεται με τρόπο που διαρρηγνύει την εμπιστοσύνη που έδειξαν στο κράτος υποδοχής, και έτσι να διεκδικούν αποζημιώσεις. Ωστόσο, τόσο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή όσο και ορισμένα κράτη – μέλη, έχουν εκφράσει την πρόθεση τους να εξουδετερώσουν τις ρήτρες λήξης ισχύος, καταργώντας τις διατάξεις αυτές πριν από την καταγγελία των συμφωνιών, προκειμένου να τερματιστούν οι intra - Eu BITs ακόμα πιο άμεσα.

Το αν τελικά η Ελλάδα και η Ρουμανία επιλέξουν να τερματίσουν συναινετικά ή όχι την κρινόμενη επενδυτική συμφωνία, μαζί με τη ρήτρα λήξης ισχύος ή χωρίς αυτή, αναμένεται να κριθεί τα επόμενα χρόνια στην πράξη, από τις ενδεχόμενες προσφυγές των θιγόμενων επενδυτών στη δικαιοσύνη, οι οποίοι μάλλον υπό το πρίσμα αυτών των εξελίξεων αναμένεται να επαναπροσδιορίσουν το πλαίσιο των επενδύσεων τους στο έδαφος της Ρουμανίας. Το ποιο δικαστήριο θα είναι αρμόδιο να επιληφθεί της διαφοράς που θα προκύψει παραμένει επίσης ένα μεγάλο ζήτημα, δεδομένου ότι με βάση την αρχή της δικαιοδοσίας *ratione temporis* (Douglas, 2009) και σύμφωνα με το άρθρο 8²² της intra- EU BIT Ελλάδας – Ρουμανίας, αρμόδια για τις διαφορές που ανακύπτουν ανάμεσα στα συμβαλλόμενα μέρη, και αφορούν επενδύσεις που έγιναν τόσο πριν όσο και κατά τη

²² **Άρθρο 8 του Ν. 2067/1992:** «Η παρούσα εφαρμόζεται επίσης σε επενδύσεις που πραγματοποιήθηκαν πριν από τη θέση της σε ισχύ, από επενδυτές του ενός Συμβαλλόμενου Μέρους, στο έδαφος του άλλου Συμβαλλόμενου Μέρους, σύμφωνα με τη νομοθεσία του τελευταίου. Πάντως η παρούσα συμφωνία δεν εφαρμόζεται σε διαφορές που ήδη εκκρεμούν ενώπιον οργάνων, τα οποία προβλέπονται βάσει προϋπαρχουσών διαδικασιών επίλυσης διαφορών, κατά τη στιγμή θέσης σε ισχύ της παρούσας συμφωνίας.»

διάρκεια ισχύος της συμφωνίας, και πάντως δεν αφορούν διαφορές που εκκρεμούν προς επίλυση σε άλλα όργανα, είναι *ad hoc* διαιτητικά όργανα που συγκροτούνται με συμφωνία των μερών. Εντούτοις, όπως αναλυτικά αναφέρθηκε και παραπάνω το τρέχον διάστημα διενεργείται σε επίπεδο ΕΕ σχετική διαβούλευση ανοιχτή για όλους τους πολίτες και τις οργανώσεις της Ένωσης, η οποία μέσα από ένα αναλυτικό ερωτηματολόγιο, στοχεύει στη διερεύνηση του εάν είναι επιθυμητή η εγκαθίδρυση ενός πλαισίου εντός της κοινής αγοράς, για την πρόληψη και τη φιλική επίλυση διαφορών μεταξύ κράτους – επενδυτών, ενώ παράλληλα τα κράτη – μέλη καλούνται να προσδιορίσουν περιοχές στις οποίες απαιτείται μεγαλύτερη διευκρίνιση των δικαιωμάτων των ευρωπαϊών επενδυτών. Ο γενικός στόχος είναι η δημιουργία ενός Πολυμερούς Δικαστηρίου Επενδύσεων (ή Multilateral Investment Court – MIC), ενός μόνιμου φορέα για την επίλυση επενδυτικών διαφορών, ο οποίος θα αντικαταστήσει τα συστήματα επίλυσης διαφορών που προβλέπονται στις ΔΕΣ. Αναμένεται να δούμε στην πράξη τα αποτελέσματα τόσο της διαβούλευσης, όσο και αν θα επιλυθούν οι συγκρούσεις που επιχειρήθηκαν να αναλυθούν στην παρούσα, ή αν θα δημιουργηθούν νέες από τον τερματισμό συμφωνιών όπως η ΔΕΣ Ελλάδα – Ρουμανίας και από τη δημιουργία ενός Πολυμερούς Δικαστηρίου Επενδύσεων σε επίπεδο ΕΕ, το οποίο θα λειτουργεί παράλληλα με τη μέχρι σήμερα διαδεδομένη στην πράξη διεθνή επενδυτική διαιτησία.

Συμπεράσματα

Συμπερασματικά και με βάση την ανάλυση που προηγήθηκε, το πλαίσιο προστασίας του ευρωπαϊκού δίκαιου στον τομέα των επενδύσεων, παρέχει όμοια προστασία όσον αφορά τις εγγυήσεις για την ελεύθερη μεταφορά κεφαλαίων και την προστασία από την παράνομη απαλλοτρίωση, ενώ δεν παρέχει τις ίδιες εγγυήσεις με αυτές που παρέχουν οι ρήτρες της δίκαιης και ισότιμης μεταχείρισης που περιλαμβάνονται στη διμερή ενδο – ενωσιακή επενδυτική συμφωνία που έχει συναφθεί ανάμεσα στην Ελλάδα και στη Ρουμανία. Έτσι, διαφαίνεται ότι μάλλον το προστατευτικό πλαίσιο της ανωτέρω συμφωνίας, αλλά και των intra - EU BITs γενικότερα, σε ορισμένα σημεία καλύπτει ή ακόμα και επισκιάζει το προστατευτικό πλαίσιο του δικαίου της ΕΕ, παρότι οι γενικές αρχές του δικαίου της ΕΕ προσπαθούν να θέσουν τα θεμέλια για την προστασία των επενδυτών και των επενδύσεών τους στα κράτη - μέλη.

Επιπρόσθετα, σχεδόν όλες οι σύγχρονες διμερείς και πολυμερείς επενδυτικές συμβάσεις περιέχουν μια διάταξη που παρέχει τη δυνατότητα προσφυγής κατά της χώρας υποδοχής ενώπιον διαιτησίας. Αυτή η δυνατότητα επιτρέπει στις χώρες και στους επενδυτές, κατόπιν συναίνεσης, να αποφύγουν την υποβολή της υπόθεσης στα δικαστήρια του κράτους υποδοχής. Η ΕΕ εν τούτοις, μη αναγνωρίζοντας τα οφέλη που παρέχει η διαιτησία, συνεχίζει μέχρι σήμερα να παραπέμπει την επίλυση των επενδυτικών διαφορών που ανακύπτουν στα εθνικά δικαστικά συστήματα, τα οποία ενδέχεται να μην είναι σε θέση να προσφέρουν μία ανταγωνιστική διαδικασία επίλυσης επενδυτικών διαφορών. Όταν η θέση σε ισχύ της Συνθήκης της Λισαβόνας έφερε τις ΑΞΕ στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ένωσης, δε συμπεριέλαβε σε αυτή τις έμμεσες επενδύσεις καθώς και έναν μηχανισμό επίλυσης διαφορών, όπως πολλές λεγόμενες μέγα- συνθήκες (ή mega treaties) έκαναν έκτοτε. Τόσο η Συμφωνία Οικονομίας και Εμπορίου ΕΕ-Καναδά ή Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA), με τον πρωτοπόρο μηχανισμό Investment Court System (ICS), όσο και η Συμφωνία Ελεύθερων Συναλλαγών ΕΕ – Βιετνάμ, προβλέπουν τη θέσπιση μόνιμου πολυμερούς μηχανισμού επίλυσης των διαφορών που ανακύπτουν. Δεδομένου ότι μία επενδυτική διαφορά δεν μπορεί να επιλυθεί από το ΔΕΕ, αφού αυτό δεν είναι αρμόδιο για κάτι τέτοιο, αλλά ούτε να παραπεμφθεί σε μηχανισμό επίλυσης άλλης φύσεως διαφορών (λ.χ. εμπορικών), διαφαίνεται ότι επί του παρόντος σε επίπεδο ΕΕ μόνο οι intra – EU BITs, παρέχουν τη δυνατότητα έγκυρης και έγκαιρης επίλυσης των διαφορών που ανακύπτουν

από τις επενδύσεις. Η δημιουργία ενός εξειδικευμένου ευρωπαϊκού δικαστηρίου που να ασχολείται με επενδυτικές διαφορές κρίνεται παραπάνω από επιτακτική. Προς αυτή την κατεύθυνση εργάζεται από το 2015 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ο γενικός στόχος είναι η δημιουργία ενός Πολυμερούς Δικαστηρίου Επενδύσεων (ή Multilateral Investment Court – MIC), ενός μόνιμου φορέα για την επίλυση επενδυτικών διαφορών, ο οποίος θα αντικαταστήσει τα συστήματα επίλυσης διαφορών που προβλέπονται στις ΔΕΣ. Η ΕΕ περιλαμβάνει πλέον παρόμοιες διατάξεις σε όλες τις διαπραγματεύσεις της που αφορούν επενδύσεις, δεδομένου ότι είναι ο μεγαλύτερος εξαγωγέας και εισαγωγέας άμεσων ξένων επενδύσεων στον κόσμο. Οι επενδύσεις, τόσο προς το εσωτερικό όσο και προς τα έξω, δημιουργούν θέσεις εργασίας και οικονομική ανάπτυξη. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο η ενθάρρυνση και η διατήρηση των επενδύσεων είναι ζωτικής σημασίας για τη διασφάλιση της οικονομικής ανάπτυξης και των θέσεων εργασίας στην ΕΕ. Οι επενδυτικοί κανόνες και η διευθέτηση των επενδυτικών διαφορών πρέπει να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο στην ενθάρρυνση και διατήρηση των επενδύσεων. Συνεπώς, είναι προς το συμφέρον της ΕΕ να διασφαλίσει κατά πρώτο και κύριο λόγο, πριν από οποιαδήποτε απόφαση τερματισμού επενδυτικών συμφωνιών, ότι η επίλυση των διαφορών που προκύπτουν από αυτές, λειτουργεί αποτελεσματικά.

Κατά την άποψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι περισσότερες από τις 3.200 υπάρχουσες επενδυτικές συμφωνίες - συμπεριλαμβανομένων των άνω των 1.400 συμφωνιών που έχουν συναφθεί από τα κράτη-μέλη της ΕΕ - δεν περιέχουν τις καινοτομίες που έχει αναπτύξει η ΕΕ στις πρόσφατες επενδυτικές διαπραγματεύσεις της, ενώ οι intra - EU BITs, όπως εν προκειμένω η κρινόμενη ελληνο – ρουμάνικη ΔΕΣ, έρχονται σε σύγκρουση με το δίκαιο της ΕΕ, δεδομένων των αλληλοεπικαλύψεων που περιέχουν, όπως αναλύθηκε και ανωτέρω. Η συνθήκη της Λισαβόνας με τη νέα αποκλειστική αρμοδιότητα της ΕΕ στον τομέα των επενδύσεων, μπορεί να συνεπάγεται ότι πλέον αρμόδια να συνάπτει νέες συμφωνίες είναι η ΕΕ, και τα κράτη – μέλη μόνο με ρητή συγκατάθεσή της, αλλά δε διευκρινίζει τι συμβαίνει με τις παλαιότερες συμφωνίες, όπως η κρινόμενη ΔΕΣ ανάμεσα στην Ελλάδα και στη Ρουμανία. Η υιοθέτησή τους με επιφύλαξη για τις μη συμβατές με το δίκαιο της ΕΕ διατάξεις, φαίνεται ότι στην πράξη δεν λειτούργησε σωστά. Η ξαφνική ανακοίνωση της απόφασης τερματισμού τους, με την οποία συμμορφώθηκαν, πολλά κράτη – μέλη της ΕΕ, όπως εν προκειμένω η Ρουμανία, δεν κρίνεται ούτε σκόπιμη, ούτε και επαρκώς αιτιολογημένη από τη σκοπιά του διεθνούς δικαίου. Το αν τελικά η Ελλάδα και η Ρουμανία επιλέξουν να τερματίσουν συναινετικά

ή όχι την κρινόμενη επενδυτική συμφωνία, μαζί με τη ρήτρα λήξης ισχύος της ή χωρίς αυτή, αναμένεται να κριθεί τα επόμενα χρόνια στην πράξη, από τις ενδεχόμενες προσφυγές των θιγόμενων επενδυτών στη δικαιοσύνη, οι οποίοι μάλλον υπό το πρίσμα αυτών των εξελίξεων αναμένεται να επαναπροσδιορίσουν το πλαίσιο των επενδύσεων τους στο έδαφος της Ρουμανίας.

Στη δημόσια διαβούλευση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το έτος 2014 σχετικά με την προστασία των επενδύσεων, ορισμένοι πρότειναν ότι το ισχύον σύστημα επίλυσης διαφορών μέσω *ad hoc* διαιτησίας δεν επαρκεί. Αλλά και η ίδια η Επιτροπή στην ανακοίνωση της «Εμπόριο για όλους» ήδη από το 2015, θέτει ως στόχο τη συνεργασία για την επίτευξη συναίνεσης για ένα πλήρες, μόνιμο πολυμερές επενδυτικό δικαστήριο, προκειμένου να αναπτυχθεί μια συνεκτική, ενοποιημένη και αποτελεσματική πολιτική για την επίλυση διαφορών επί επενδυτικών θεμάτων. Έτσι την 1η Αυγούστου 2016, η ΕΕ ξεκίνησε μια διαδικασία εκτίμησης των δυνατοτήτων που έχει στη διάθεσή της, για τη μεταρρύθμιση του συστήματος διευθέτησης των επενδυτικών διαφορών, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας ενός πολυμερούς επενδυτικού δικαστηρίου (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016). Σε αυτό το πλαίσιο, αυτή την περίοδο έχει συσταθεί μία ομάδα εμπειρογνομόνων που αναζητά τρόπους για τη διευκόλυνση των επενδύσεων που πραγματοποιούνται μεταξύ των κρατών - μελών της ΕΕ, ενώ το τρέχον διάστημα διενεργείται σχετική διαβούλευση ανοιχτή για όλους τους πολίτες και τις οργανώσεις της Ένωσης, σχετική με το θέμα αυτό. Η εν λόγω διαβούλευση, μέσα από ένα αναλυτικό ερωτηματολόγιο, στοχεύει στη διερεύνηση του εάν είναι επιθυμητή η εγκαθίδρυση ενός πλαισίου εντός της κοινής αγοράς, για την πρόληψη και τη φιλική επίλυση διαφορών μεταξύ κράτους – επενδυτών, ενώ παράλληλα τα μέρη καλούνται να προσδιορίσουν περιοχές στις οποίες απαιτείται μεγαλύτερη διευκρίνιση των δικαιωμάτων των ευρωπαϊών επενδυτών. Αναμένεται να δούμε τα αποτελέσματα αυτής της διαβούλευσης στο εγγύτερο μέλλον, καθώς και εάν ο μηχανισμός που θα δημιουργηθεί θα επιλύσει τις συγκρούσεις που η παρούσα εργασία επιχείρησε να αναλύσει.

Βιβλιογραφία

Ελληνική

Γραφείο Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων, 2016-2017. *Οδηγός Επιχειρείν: Θεσμικό – Επενδυτικό Πλαίσιο στη Ρουμανία – Κανόνες και Πρότυπα*, Βουκουρέστι: Πρεσβεία της Ελλάδας στο Βουκουρέστι

Ευρωπαϊκή Ένωση, 2017. Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/court-justice_el [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ινστιτούτου Εργασίας Γ.Σ.Ε.Ε., Οκτώβριος 2016. *Η Ελληνική Οικονομία και η Απασχόληση - Ενδιάμεση Έκθεση*, Αθήνα: ΙΝΕ Γ.Σ.Ε.Ε..

Κουσουλής, Στ., 1996. *Θεμελιώδη προβλήματα της διαιτησίας, Τόμος Β΄*, Αθήνα: Εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλας

Κουσουλής, Στ., 2006. *Δίκαιο της Διαιτησίας*, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλας

Κυρκιλής, Δ., 2010. *Άμεσες Ξένες Επενδύσεις*. 2η Έκδοση επιμ. Αθήνα: Κριτική.

Λεγάκις, Κ., 1997. *Η Συμφωνία περί διακανονισμού των εκ των επενδύσεων αναφερόμενων διαφορών*, Επιστημονικά Δημοσιεύματα Ινστιτούτου Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων Θεσσαλονίκης

Μελάς, Κ. & Πολλάλης, Γ. Α., 2005. *Παγκοσμιοποίηση & Πολυεθνικές Επιχειρήσεις*. Αθήνα: Παπαζήση.

Μπιτζένης, Α. 2009. *Παγκοσμιοποίηση, Πολυεθνικές, Επενδύσεις και Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση στο Νέο Παγκόσμιο Οικονομικό Σύστημα*. Αθήνα: Σταμούλης Α.Ε.

Στάγκος, Π. 2005. *Το νομικό πλαίσιο των διεθνών επενδύσεων*. Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδ. Σάκκουλας

Σωτηριάδου, Φ., 2014. *Η Διεθνής Επενδυτική Διαιτησία του ICSID*. Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών - Τομέας Διεθνών Σπουδών επιμ. Κομοτηνή: Νομική Σχολή Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης.

Ξενόγλωσση

Agnieszka Zarowna, 2017. *Termination of BITs and Sunset Clauses – What Can Investors in Poland Expect?* Kluwer Arbitration Blog. Διαθέσιμο στο:

<http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2017/02/28/booked-22-february-polish-bits/> [Πρόσβαση, Οκτώβριος 2017]

Baert, T., 2003. *The Euro-Mediterranean agreements*. Στο: S. Woolcock & P. Gary, επιμ. *Regionalism, Multilateralism, and Economic Integration: The recent Experience*. New York: United Nations University Press.

Baltag, C., 2017. *ICSID Convention after 50 Years: Unsettled Issues*. s.l.: Wolters Kluwer.

Baltag, C. M., 2010. *Arbitration in Romania*. Στο: L. Mistelis, L. Shore & H. Smit, επιμ. *World Arbitration Reporter*. s.l.: Juris.

Bermann, G. A., 2012. *Navigating EU Law and the Law of International Arbitration*. *Arbitration International*, 28(3), pp. 397-445.

Borovikov, E., Bogdan, E. & Crevon - Tarassova, A., 2016. *European Union - Chapter 15*. Στο: J. Carter, επιμ. *The International Arbitration Review*. s.l.: Law Business Research LTD.

Brabandere, E. d. & Gazzini, T., 2012. *International Investment Law: The sources of Rights and Obligations*. Στο: T. Gazzini, επιμ. *Bilateral Investment Treaties*. s.l.: The Hague: Martinus Nijhoff.

Central Intelligence Agency, 2017. *The World Factbook*. Διαθέσιμο στο: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/gr.html> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Central Intelligence Agency, 2017. *The World Factbook*. Διαθέσιμο στο: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/ro.html> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Chaisse, J., 2006. *Adapting the European Community Legal Structure to the International Trade*. s.l.: Kluwer Law International.

Chaisse, J., 2012. *Promises and Pitfalls of the European Union Policy on Foreign Investment — how will the New EU Competence on FDI affect the Emerging Global Regime?* *Journal of International Economic Law*, 15(1 Μαρτίου 2012), pp. 51-84.

Dörr, O. & Schmalenbach, K., 2012. *Vienna Convention on the Law of Treaties*. Berlin-Heidelberg: Springer -Verlag.

Douglas, Z, 2009. *The International Law of Investment Claims*. New York. Cambridge University Press

Eilmansberger, T., 2009. *Bilateral investment treaties and EU law*. *Common Market Law Review*, 46(2), pp. 383-429.

- Enterprise Greece, 2015. *Enterprise Greece -Invest & Trade*. Διαθέσιμο στο: <http://www.enterprisegreece.gov.gr/gr/h-ellada-shmera/giati-ellada/h-ellhnikh-oikonomia> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].
- Hindelang, S., 2012. *Circumventing Primacy of EU Law and the CJEU's Judicial Monopoly by Resorting to Dispute Resolution Mechanisms Provided for in Inter-se Treaties? The Case of Intra-EU Investment Arbitration*. *Legal Issues of Economic Integration*, 39(2), p. 179–206.
- Katona, J., 2015. *The Role of EU Law in Intra EU ISDS under the ECT: Some Thoughts on the Electrabel v. Hungary Award*. *ELTE Law Journal*, Τόμος 57, p. 64.
- Ortolani, P., 2015. *Intra-EU Arbitral Awards vis-à-vis Article 107 TFEU: State Aid Law as a Limit to Compliance*. *Journal of International Dispute Settlement*, 6(1), pp. 118-135.
- Reinisch, A., 2012. *Articles 30 and 59 of the Vienna Convention on the Law of Treaties in Action – The Decisions on Jurisdiction in the Eastern Sugar and Eureka Investment Arbitration*. *Legal Issues of Economic Integration*, *Kluwer Law International*, 2(39), pp. 157-178.
- Sahbili, T., 2015. *The relationship of EU law and BITs - The possible enforcement implications of intra-EU ICSID awards in conflict with EU law*. s.l.: UMEA UNIVERSITET.
- Schreuer, C. H., 2001. *The ICSID Convention: A Commentary*. United Kingdom: Cambridge University Press.
- UNCTAD, n.d. *Investment Policy Hub Greece BITs*. Διαθέσιμο στο: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/81> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].
- UNCTAD, n.d. *Investment Policy Hub Romania BITs*. Διαθέσιμο στο: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/IIA/CountryBits/174> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].
- Villiger, M. E., 2009. *Commentary on the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties*. Leiden - Boston: Martinus Nijhoff.
- Weiss, F. & Steiner, S., 2013. *The investment regime under Article 207 of the TFEU – a legal conundrum: the scope of 'foreign direct investment' and the future of intra-EU BITs*. *Investment Law within International Law Integrationist Perspectives*, pp. 355-374.

Νομοθεσία

Αναγκαστικός Νόμος 608/1968: *«Περί κυρώσεως της συμβάσεως ‘δια την ρύθμιση των σχετιζόμενων προς τας επενδύσεις διαφορών μεταξύ Κρατών και υπηκόων άλλων Κρατών’»*

Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Ενοποιημένη απόδοση της Συνθήκης και του Πρωτοκόλλου για τον Χάρτη Ενέργειας

Ενοποιημένη απόδοση της Σύμβασης για την επίλυση επενδυτικών διαφορών μεταξύ κρατών και υπηκόων άλλων κρατών (ICSID Convention Regulation and Rules)

Ενοποιημένη απόδοση της Σύμβασης της Νέας Υόρκης του 1958 για την αναγνώριση και εκτέλεση αλλοδαπών διαιτητικών αποφάσεων

Ενοποιημένη απόδοση της Σύμβασης της Ουάσιγκτον του 1965 περί διαφορών από επενδύσεις μεταξύ κρατών και υπηκόων άλλων κρατών

Ενοποιημένη απόδοση της Σύμβασης της Βιέννης του 1969 για το Δίκαιο των Συνθηκών

Κανονισμός 1219/2012 του ΕΚ και του Συμβουλίου που αφορά τη Θέσπιση μεταβατικών ρυθμίσεων στο πλαίσιο διμερών επενδυτικών συμφωνιών μεταξύ κρατών μελών και τρίτων χωρών

Νομοθετικό Διάταγμα 2687/1953: *«Περί επενδύσεως και προστασίας κεφαλαίων εξωτερικού»*

Νόμος 2067/1992: *«Κύρωση Συμφωνίας Ελλάδας – Ρουμανίας για την αμοιβαία προώθηση και προστασία των επενδύσεων»*

Νόμος 2494/1997: *«Κύρωση της συμφωνίας που συνάφθηκε μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Ρουμανίας δι’ ανταλλαγής ρηματικών διακοινώσεων για την παράταση της ισχύος της συμφωνίας για την προώθηση και την αμοιβαία προστασία των επενδύσεων»*

Νόμος 3299/2004: *«Περί κρατικών ενισχύσεων»*

Νόμος 3853/2010: *«Απλοποίηση διαδικασιών σύστασης εταιρειών»*

Νόμος 3894/2010: «Επιτάχυνση και διαφάνεια υλοποίησης στρατηγικών επενδύσεων»

Νόμος 4303/2014: «Περί διαιτησίας και άλλων διατάξεων»

Νόμος 4399/2016: «Θεσμικό πλαίσιο για τη σύσταση καθεστώτων Ενισχύσεων Ιδιωτικών Επενδύσεων για την περιφερειακή και οικονομική ανάπτυξη της χώρας - Σύσταση Αναπτυξιακού Συμβουλίου και άλλες διατάξεις»

Νόμος 35/1991: «Περί ξένων επενδύσεων» (Ρουμανία)

Νόμος 590/2003: «Σύναψη και καταγγελία διεθνών συνθηκών» (Ρουμανία)

Νόμος 18/2017: «Περί απόφασης τερματισμού των ΔΕΣ μεταξύ της Ρουμανίας και των άλλων κρατών - μελών της ΕΕ» (Ρουμανία)

Νομολογία

Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 52/2017. *Opinion 2/15: The free trade agreement with Singapore cannot, in its current form, be concluded by the EU alone*, s.l.: Curia.

Fleischhauer Team, 2015. *Vasiuki LLC (Claimant) v. The Republic of Barancasia (Respondent)*, Memorials for Claimant and for Respondent, International Arbitration Moot Competition for FDI, Pursuant to the Rules of Arbitration of the London Court of International Arbitration

ICSID, n.d. Cases. Διαθέσιμο στο:

<https://icsid.worldbank.org/en/Pages/cases/AdvancedSearch.aspx> [Πρόσβαση

Οκτώβριος 2017].

UNCITRAL, 2010. *Eureka B.V. v. The Slovak Republic*, PCA Case No. 2008-13.

Διαθέσιμο στο: <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/ita0309.pdf>[Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

ICSID, 2011. *Spyridon Roussalis v. Romania*, Case No. ARB/06/1. Διαθέσιμο στο:

<https://www.italaw.com/cases/927> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

ICSID, 2014. *Ioan Micula, Viorel Micula, e.t.c. v. Romania*, Case No. ARB/05/20. Διαθέσιμο στο: <http://investmentpolicyhub.unctad.org/ISDS/Details/569> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

ICSID, 2015. *Electrabel S.A. v. Republic of Hungary*, Case No. ARB/07/19. Διαθέσιμο στο: <https://www.italaw.com/sites/default/files/case-documents/italaw4495.pdf> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκά Κείμενα

Συμβούλιο της Ε.Ε., Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 659/1999. Διαθέσιμο στο: http://agrotikianaptixi.gr/Uploads/Files/659_1999.pdf [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Συμβούλιο της Ευρώπης, 2010. Εγχειρίδιο σχετικά με την ευρωπαϊκή νομοθεσία κατά των διακρίσεων. Διαθέσιμο στο: [file:///C:/Users/%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%B1/Downloads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EL%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/%CE%9C%CE%B1%CF%81%CE%B9%CE%B1/Downloads/1510-FRA-CASE-LAW-HANDBOOK_EL%20(1).pdf) [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2010) 343 τελικό. Ανακοίνωση: Προς μια σφαιρική ευρωπαϊκή πολιτική διεθνών επενδύσεων. Διαθέσιμο στο: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC0343&from=EL> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2015) 468 τελικό. Ανακοίνωση: Σχέδιο Δράσης για την Οικοδόμηση Ένωσης Κεφαλαιαγορών. Διαθέσιμο στο: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=CELEX:52015DC0468> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2015. Press Release: Commission asks Member States to terminate their intra-EU bilateral investment treaties. Διαθέσιμο στο: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-5198_en.htm [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δεκέμβριος 2016. The Multilateral Investment Court project. Διαθέσιμο στο: <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1608> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2016) 41/F1. Report on Progress in Romania under the Co-operation and Verification Mechanism. Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/EN/1-2016-41-EN-F1-1.PDF> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016/ C 262/01. Ανακοίνωση της Επιτροπής σχετικά με την έννοια της κρατικής ενίσχυσης όπως αναφέρεται στο άρθρο 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Διαθέσιμο στο: <http://eur->

lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=OJ:C:2016:262:FULL&from=EL
[Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2017) 147 τελικό. Report: Accelerating the capital markets union: addressing national barriers to capital flows. Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/EN/COM-2017-147-F1-EN-MAIN-PART-1.PDF> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, COM (2017) 292 τελικό. Ανακοίνωση: Σχετικά με την ενδιάμεση επανεξέταση του σχεδίου δράσης για την Ένωση Κεφαλαιαγορών. Διαθέσιμο στο: <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/EL/COM-2017-292-F1-EL-MAIN-PART-1.PDF> [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Αύγουστος 2017. Press Release: Public consultation on post-trade in a Capital Market Union: dismantling barriers and strategy for the future. Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/info/consultations/finance-2017-post-trade_en [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σεπτέμβριος 2017. Press Release: Commission welcomes agreement in principle to extend and reinforce Investment Plan's European Fund for Strategic Investments (EFSI). Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/commission/news/commission-welcomes-agreement-principle-extend-and-reinforce-investment-plans-european-fund-strategic-investments-efsi-2017-sep-13_el [Πρόσβαση Οκτώβριος 2017].

Σχετική Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση

Βερβενιώτης, Γ., 1990. *Διεθνής Εμπορική Διαιτησία I- Η Σύμβαση της Νέας Υόρκης, Διμερείς Συμβάσεις, Κανονισμοί Διεθνούς Διαιτησίας, Κανόνες Δεοντολογίας Διαιτητών*, Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα

Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, 2000. *Το Νομικό Καθεστώς των Διεθνών Επενδύσεων-Το σχέδιο Πολυμερούς Συμφωνίας Επενδύσεων*, Επιμέλεια Πέτρος Ν. Στάγκος, Αντώνης Μπρεδήμας, Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα

Μπρεδήμας, Α., 2000. *Η Πολυμερής Συμφωνία Επενδύσεων και οι Διμερείς Συμβάσεις Προστασίας των Επενδύσεων*, στο βιβλίο «*Το Νομικό Καθεστώς των Διεθνών Επενδύσεων*», Ελληνική Εταιρία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, Αθήνα-Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα

Ξενόγλωσση

- Andersen T.T., 2016. *The Day After: Alternatives to Intra-EU BITs*, *Journal of World Investment & Trade*, Koninklijke brill NV, Leiden
- Basedow R., 2016. *A Legal History of the EU's International Investment Policy*, *Journal of World Investment & Trade*, Koninklijke brill NV, Leiden
- Bermann A.G., 2010-2011. *Reconciling European Union Law Demands with the Demands of International Arbitration*, *Fordham International Law Journal* Volume 34 p. 1193
- Binder C., 2016. *A Treaty Law Perspective on Intra-EU BITs*, *Journal of World Investment & Trade*, Koninklijke brill NV, Leiden
- Bravin M. N. & Kaplan A. B., 2013. *Arbitrating closely related counterclaims at ICSID in the wake of Spyridon Roussalis v. Romania* 3 Y.B. on Int'l Arb. 185, 198
- Bungenberg M., Griebel J., Hindelang S., 2011. *International Investment Law and EU Law*, Springer Science & Business Media
- Bungenberg M., Reinisch A., Tietje C., (eds.), 2013. *The EU and Investment Agreements: Open Questions and Remaining Challenges*, Hart Publishing, *Studies in International Law* Volume 7
- Clodfelter M., 2013. *The Future Direction of Investment Agreements in the European Union*, *Santa Clara Journal of International Law*, Volume 12 Issue 1 p.159
- Cohn, Theodore H., 2009. *Διεθνής Πολιτική Οικονομία. Θεωρία και Πράξη*. Εκδόσεις Gutenberg
- Dimopoulos A., 2011. *EU Foreign Investment Law*, Oxford University Press
- Dimopoulos A., 2011. *The Validity and Applicability of International Investment Agreements between EU Member States under EU and International Law*, *Common Market Law Review* Volume 48 pp.63-93
- Dolzer R. & Schreuer C., 2012. *Principles of International Investment Law* [2nd ed.], Oxford University Press
- Ghuri A., 2010. *Resolving Incompatibilities of Bilateral Investment Treaties of the EU Member States with the EC Treaty: Individual and Collective Options*, *European Law Journal* Volume 16 Issue 6
- Ghuri A., 2015. *Interaction and Conflict of Treaties in Investment Arbitration*, Kluwer Law International

Govare I., 2010. *Beware of the Trojan horse: Dispute Settlement in (Mixed) Agreements and the Autonomy of the EU Legal Order* in C Hillion, P. Koutrakos, and Mixed Agreements Revisited HP

Hancher T., Ottervanger T., Slot P. J., 2011. *EU State Aids*, Sweet & Maxwell

Hanno Wehland Lenz & Staehelin, 2016. *The Enforcement of Intra-EU BIT Awards: Micula v Romania and Beyond*, *Journal of World Investment & Trade*, Koninklijke Brill NV, Leiden

Henin P., 2012. *The Jurisdiction of Investment Treaty Tribunals over Investors' Human Rights Claims: The Case against Roussalis v. Romania*, 51 Colum. J. Transnat'l L. 224, 271

Hindelang S., 2009. *The Free Movement of Capital and Foreign Direct Investment. The Scope of Protection in EU Law*, Oxford University Press

Hindelang S., 2011. *Member State BITs—there's Still (Some) Life in the Old Dog Yet*, in Yearbook of International Investment Law & Policy

Hinojosa-Martínez Luis M., 2016. *The Scope of the EU Treaty-Making Power on Foreign Investment: Between Wishful Thinking and Pragmatism* the journal of world investment & trade

Kinnear M. et al. (eds.), 2016. *Building International Investment Law; the First 50 Years of ICSID*, Kluwer Law International

Kokott J. & Sobotta C., 2016. *Investment Arbitration and EU Law* Cambridge Yearbook of European Legal Studies, pp 1 – 17 DOI: 10.1017/cel.2016.5

Kriebaum U., 2015. *The Fate of Intra-EU BITS from an Investment Law and Public International Law Perspective*, 2015 ELTE L.J. 27, 36

Lavranos N., 2010. *New Developments in the Interaction between International Investment Law and EU Law*, LPICT 9 pp.409-441

Lavranos N., 2011. *Member States' BITs: Lost in Transition?* Available at: <http://ssrn.com/abstract=1935625>

Lavranos N., 2011. *Protecting European Law from International Law*, EFAR 15 pp.265-282

Linderflak Ulf, 2013. *International Centre for Settlement of Investment Disputes Tribunal, Spyridon Roussalis v Romania*, Decision of 7 December 2011, 62 Int'l & Comp. L.Q. 241, 250

Moskvan D., 2012. *Is There an Alternative to Intra-European Bilateral Investment Treaties Framework under European Law?* , Business Law Forum pp. 353–398

- Moskvan D., 2015. *Reforming Intra Eu Investment Protection*, Ph.D. Candidate at the Faculty of Law – University of Antwerp, Belgium.
- Moskvan D., 2015. *The Clash of Intra-EU Bilateral Investment Treaties with EU Law: A Bitter Pill to Swallow*, 22 Colum. J. Eur. L. 101, 138
- Stanivukovic M., 2017. *Legitimate Expectations: A Commentary of Micula v. Romania*, 5 Y.B. on Int'l Arb. 165, 202
- Tietje C., 2015. *Enforcement of Intra-EU ICSID Awards - Multilevel Governance, Investment Tribunals and the Lost Opportunity of the Micula Arbitration*, The journal of world investment & trade
- Von Papp K., 2015. *Solving Conflicts with International Investment Treaty Law from an EU Law Perspective: Article 351 TFEU Revisited*, Legal Issues of Economic Integration, Volume 42 Issue 4, pp. 325–356
- Wehland H., 2009. *Intra-EU Investment Agreements and Arbitration: Is European Community Law an Obstacle?* International and Comparative Law Quarterly Volume 58 pp.297-320
- Yotova R., 2013. *The new competence in foreign direct investment and the intra-EU investment treaties: does the emperor have new clothes?* In Baetens F., Investment -75- Law within International Law: Integrationist Perspectives, Cambridge University Press

Αρχείο ΕΚΔΔΑ – Εργασίες Σπουδαστών ΕΣΔΔΑ

- Βασιλάκη, Μ., 2005. *Το σύστημα επίλυσης διαφορών του ΠΟΕ: Οι αναπτυσσόμενες χώρες, Τελική Εργασία, ΙΣΤ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Υπαλλήλων Ο.Ε.Υ., Αθήνα: ΕΣΔΔΑ*
- Βώκου, Ε., 2004. *Η Συμφωνία για τις επιδοτήσεις και τα αντισταθμιστικά μέτρα του Γύρου Ουρουγουάης και οι Προοπτικές βελτίωσης της στο Γύρο Ντόχα, Τελική Εργασία, ΙΕ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Υπαλλήλων Ο.Ε.Υ., Αθήνα: ΕΣΔΔΑ*
- Δαουτάκου, Δ. Π., 2001. *Ο Μηχανισμός επίλυσης των Διαφορών στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου: Η περίπτωση των διαφορών ανάμεσα στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ευρωπαϊκή Ένωση, Τελική Εργασία, ΙΒ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Υπαλλήλων Ο.Ε.Υ., Αθήνα: ΕΣΔΔΑ*
- Μαθιουδάκης, Μ., 2003. *Διεθνής Εμπορική Διαιτησία – Εναλλακτικές μορφές επίλυσης διεθνών εμπορικών διαφορών (ADR), Τελική Εργασία, ΙΔ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Εμπορικών Ακολούθων, Αθήνα: ΕΣΔΔΑ*

Μανούσου, Α., 2004. *Πολιτική Προσέλκυσης Ξένων Άμεσων Επενδύσεων στην Γερμανία*, Τελική Εργασία, ΙΕ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Υπαλλήλων Ο.Ε.Υ., Αθήνα: ΕΣΔΔΑ

Ολζιέρσκι, Π., 2002. *Προβλήματα Προσέλκυσης Ξένων Άμεσων Επενδύσεων – Η ελληνική και η ιρλανδική εμπειρία*, Τελική Εργασία, ΙΓ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Υπαλλήλων Ο.Ε.Υ., Αθήνα: ΕΣΔΔΑ

Σαλαβόπουλος, Ι., 2005. *Συγκριτική επισκόπηση εκροών ελληνικών ΞΑΕ στο εξωτερικό και εισροών αλλοδαπών ΞΑΕ στην Ελλάδα*, Τελική Εργασία, ΙΣΤ΄ Εκπαιδευτική Σειρά, Τμήμα Υπαλλήλων Ο.Ε.Υ., Αθήνα: ΕΣΔΔΑ

Παραρτήματα

Παράρτημα 1: Οι Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες που έχει συνάψει η Ελλάδα (UNCTAD, n.d.)

No.	Partners	Status	Date of signature	Date of entry into force
1	Albania	In force	01/08/1991	04/01/1995
2	Algeria	In force	20/02/2000	21/09/2007
3	Argentina	Signed (not in force)	26/10/1999	
4	Armenia	In force	25/05/1993	28/04/1995
5	Azerbaijan	In force	21/06/2004	03/09/2006
6	Bosnia and Herzegovina	In force	13/12/2000	15/06/2007
7	Bulgaria	In force	12/03/1993	29/04/1995
8	Chile	In force	10/07/1996	27/10/2002
9	China	In force	25/06/1992	21/12/1993
10	Democratic Republic of the Congo	Signed (not in force)	26/04/1991	
11	Croatia	In force	18/10/1996	21/10/1998
12	Cuba	In force	18/06/1996	18/10/1997
13	Cyprus	In force	30/03/1992	26/02/1993
14	Czech Republic	In force	03/06/1991	30/12/1992
15	Egypt	In force	16/07/1993	06/04/1995
16	Estonia	In force	17/04/1997	07/07/1998
17	Georgia	In force	09/11/1994	03/08/1996

No.	Partners	Status	Date of signature	Date of entry into force
18	Germany	In force	27/03/1961	15/07/1963
19	Hungary	In force	26/05/1989	01/02/1992
20	India	In force	26/04/2007	10/04/2008
21	Islamic Republic of Iran	In force	13/03/2002	09/01/2009
22	Jordan	In force	21/02/2005	08/02/2007
23	Kazakhstan	Signed (not in force)	26/06/2002	
24	Republic of Korea	In force	25/01/1995	04/11/1995
25	Kuwait	Signed (not in force)	12/06/2014	
26	Latvia	In force	20/07/1995	09/02/1998
27	Lebanon	In force	24/07/1997	17/07/1999
28	Lithuania	In force	19/07/1996	10/07/1997
29	Mexico	In force	30/11/2000	26/09/2002
30	Republic of Moldova	In force	23/03/1998	27/02/2000
31	Montenegro	In force	25/06/1997	08/05/1998
32	Morocco	In force	16/02/1994	28/06/2000
33	Poland	In force	14/10/1992	20/02/1995
34	Romania	In force	23/05/1997	11/06/1998
35	Romania	Terminated	16/09/1991	21/10/1992
36	Russian Federation	In force	30/06/1993	23/02/1997
37	Serbia	In force	25/06/1997	13/03/1998
38	Slovakia	In force	03/06/1991	31/12/1992

No.	Partners	Status	Date of signature	Date of entry into force
39	Slovenia	In force	29/05/1997	11/02/2000
40	South Africa	In force	19/11/1998	05/09/2001
41	Syrian Arab Republic	In force	23/02/2003	27/02/2004
42	Tunisia	In force	31/10/1992	21/04/1995
43	Turkey	In force	20/01/2000	24/11/2001
44	Ukraine	In force	01/09/1994	04/01/1997
45	United Arab Emirates	In force	06/05/2014	06/03/2016
46	Uzbekistan	In force	01/04/1997	08/05/1998
47	Vietnam	In force	13/10/2008	08/12/2011

Παράρτημα 2: Οι κυρωτικοί νόμοι των διμερών επενδυτικών συμφωνιών που έχει υπογράψει η Ελλάδα με άλλα κράτη – μέλη της ΕΕ

No.	Χώρες	Ημερομηνία υπογραφής	Ημερομηνία θέσης σε ισχύ	Κυρωτικός Νόμος
1	Βουλγαρία	12/03/1993	29/04/1995	N. 2182/1994
2	Γερμανία	27/03/1961	15/07/1963	N.Δ. 4180/1961
3	Εσθονία	17/04/1997	07/07/1998	N. 2562/1998
4	Κροατία	18/10/1996	21/10/1998	N. 2563/1998
5	Κύπρος	30/03/1992	26/02/1993	N. 2100/1992
6	Λετονία	20/07/1995	09/02/1998	N. 2404/1996
7	Λιθουανία	19/07/1996	10/07/1997	N. 2483/1997
8	Ουγγαρία	26/05/1989	01/02/1992	N. 1972/1991
9	Πολωνία	14/10/1992	20/02/1995	N. 2281/1995
10	Ρουμανία	23/05/1997	11/06/1998	N. 2564/1998
11	Σλοβακία	03/06/1991	31/12/1992	N. 2051/1992
12	Σλοβενία	29/05/1997	11/02/2000	N. 2561/1998
13	Τσεχία	03/06/1991	31/12/1992	N. 2051/1992

Παράρτημα 3: Οι Διμερείς Επενδυτικές Συμφωνίες που έχει συνάψει η Ρουμανία (UNCTAD, n.d.)²³

No.	Partners	Status	Date of signature	Date of entry into force
1	Albania	In force	11/05/1995	02/09/1995
2	Algeria	In force	28/06/1994	30/12/1995
3	Argentina	In force	29/07/1993	01/05/1995
4	Armenia	In force	20/09/1994	24/12/1995
5	Australia	In force	21/06/1993	22/04/1994
6	Austria (*)	In force	15/05/1996	01/07/1997
7	Azerbaijan	In force	29/10/2002	29/01/2004
8	Bangladesh	In force	13/03/1987	31/10/1987
9	Belarus	In force	31/05/1995	08/01/1997
10	BLEU (Belgium-Luxembourg Economic Union) (*)	In force	04/03/1996	09/03/2001
11	BLEU (Belgium-Luxembourg Economic Union)	Terminated	08/05/1978	01/05/1980
12	Bolivia	In force	09/10/1995	16/03/1997
13	Bosnia and Herzegovina	In force	20/02/2001	03/12/2001
14	Bulgaria (*)	In force	01/06/1994	23/05/1995
15	Cameroon	In force	30/08/1980	24/09/1981
16	Canada	Terminated	17/04/1996	11/02/1997

(*) με αστερίσκο υποσημειώνονται οι διμερείς επενδυτικές συμφωνίες που διατηρεί σε ισχύ η Ρουμανία με έτερα κράτη – μέλη της ΕΕ

No.	Partners	Status	Date of signature	Date of entry into force
17	Canada	In force	08/05/2009	23/11/2011
18	Chile	In force	04/07/1995	27/07/1997
19	China	In force	12/07/1994	01/09/1995
20	Croatia (*)	In force	08/06/1994	30/04/1998
21	Cuba	In force	27/01/1996	22/05/1997
22	Cyprus (*)	In force	26/07/1991	10/07/1993
23	Czech Republic (*)	In force	08/11/1993	28/07/1994
24	Denmark (*)	Terminated	14/06/1994	24/08/1995
25	Ecuador	Terminated	21/03/1996	18/07/1997
26	Egypt	In force	24/11/1994	03/04/1997
27	Egypt	Terminated	10/05/1976	02/01/1977
28	Finland (*)	In force	26/03/1992	06/01/1993
29	France (*)	In force	21/03/1995	20/06/1996
30	France	Terminated	16/12/1976	01/08/1978
31	Gabon	In force	11/04/1979	18/09/1982
32	Georgia	In force	11/12/1997	12/06/1998
33	Germany	Terminated	12/10/1979	10/01/1981
34	Germany (*)	In force	25/06/1996	12/12/1998
35	Ghana	Signed (not in force)	14/09/1989	
36	Greece (*)	In force	23/05/1997	11/06/1998
37	Greece	Terminated	16/09/1991	21/10/1992

No.	Partners	Status	Date of signature	Date of entry into force
38	Hungary (*)	In force	16/09/1993	06/05/1996
39	India	In force	17/11/1997	09/12/1999
40	Indonesia	Terminated	27/06/1997	21/08/1999
41	Islamic Republic of Iran	In force	26/01/2003	12/01/2005
42	Israel	In force	03/08/1998	27/07/2003
43	Italy (*)	Terminated	06/12/1990	14/03/1995
44	Jordan	In force	02/07/1992	16/03/1999
45	Kazakhstan	Terminated	25/04/1996	05/04/1997
46	Kazakhstan	In force	02/03/2010	17/07/2013
47	Korea, Dem. People's Rep. of	In force	23/01/1998	31/03/2001
48	Republic of Korea	Terminated	07/08/1990	30/12/1994
49	Republic of Korea	In force	06/09/2006	11/01/2008
50	Kuwait	In force	21/05/1991	26/07/1992
51	Latvia (*)	In force	27/11/2001	22/08/2002
52	Lebanon	In force	19/10/1994	06/04/1997
53	Lithuania (*)	In force	08/03/1994	15/12/1994
54	The former Republic of Macedonia	In force	12/06/2000	13/02/2002
55	Malaysia	Terminated	26/11/1982	
56	Malaysia	In force	25/06/1996	08/05/1997
57	Mauritania	In force	14/03/1988	19/12/1989

No.	Partners	Status	Date of signature	Date of entry into force
58	Mauritius	In force	20/01/2000	20/12/2000
59	Republic of Moldova	In force	14/08/1992	15/06/1997
60	Mongolia	In force	06/11/1995	15/08/1996
61	Montenegro	In force	28/11/1995	16/05/1997
62	Morocco	In force	28/01/1994	03/02/2000
63	Netherlands (*)	In force	19/04/1994	01/02/1995
64	Nigeria	In force	18/12/1998	03/06/2005
65	Norway	In force	11/06/1991	23/03/1992
66	Pakistan	In force	10/07/1995	08/08/1996
67	Pakistan	Terminated	21/01/1978	31/10/1978
68	Paraguay	In force	21/05/1994	12/04/1995
69	Peru	In force	16/05/1994	01/01/1995
70	Philippines	In force	18/05/1994	14/06/1998
71	Poland (*)	In force	23/06/1994	30/12/1994
72	Portugal (*)	In force	17/11/1993	17/11/1994
73	Qatar	In force	06/06/1996	27/04/1997
74	Russian Federation	In force	29/09/1993	20/07/1996
75	Senegal	In force	19/06/1980	20/05/1984
76	Serbia	In force	28/11/1995	13/09/1996
77	Slovakia (*)	In force	03/03/1994	07/03/1996
78	Slovenia (*)	In force	24/01/1996	24/11/1996

No.	Partners	Status	Date of signature	Date of entry into force
79	Spain (*)	In force	25/01/1995	07/12/1995
80	Sri Lanka	In force	09/02/1981	03/06/1982
81	Sudan	Signed (not in force)	08/12/1978	
82	Sweden (*)	In force	29/05/2002	01/04/2003
83	Switzerland	In force	25/10/1993	30/07/1994
84	Syrian Arab Republic	In force	24/06/2008	26/07/2009
85	Thailand	In force	30/04/1993	20/08/1994
86	Tunisia	In force	16/10/1995	08/08/1997
87	Turkey	Terminated	24/01/1991	17/04/1996
88	Turkey	In force	03/03/2008	08/07/2010
89	Turkmenistan	In force	16/11/1994	29/03/1996
90	Ukraine	Signed (not in force)	23/02/1995	
91	United Arab Emirates	In force	11/04/1993	07/04/1996
92	United Kingdom	Terminated	19/03/1976	22/11/1976
93	United Kingdom (*)	In force	13/07/1995	10/01/1996
94	United States of America	In force	28/05/1992	15/01/1994
95	Uruguay	In force	23/11/1990	29/08/1993
96	Uzbekistan	In force	06/06/1996	30/05/1997
97	Vietnam	In force	15/09/1994	16/08/1995

Παράρτημα 4: Εκκρεμείς και Ολοκληρωμένες Υποθέσεις ενώπιον του ICSID (ICSID, n.d.)

i. Προσφεύγοντες Έλληνες και Ρουμάνοι επενδυτές

Case No.	Claimant(s)	Respondent(s)	Status
ARB/16/29	J&P-AVAX S.A.	Lebanese Republic	Pending
CONC/16/1	Xenofon Karagiannis	Republic of Albania	Pending
ARB/15/49	Theodoros Adamakopoulos and others	Republic of Cyprus	Pending
ARB/13/27	Marfin Investment Group Holdings S.A., Alexandros Bakatselos and others	Republic of Cyprus	Pending
ARB/11/24	Mamidoil Jetoil Greek Petroleum Products Societe Anonyme S.A.	Republic of Albania	Concluded
ARB/11/4	Club Hotel Loutraki S.A. and Casinos Austria International Holding GMBH	Republic of Serbia	Concluded
ARB/07/21	Pantechniki S.A. Contractors & Engineers	Republic of Albania	Concluded
ARB/06/1	Spyridon Roussalis	Romania	Concluded
ARB/05/18	Ioannis Kardassopoulos	Georgia	Concluded
ARB/99/6	Middle East Cement Shipping and Handling Co. S.A.	Arab Republic of Egypt	Concluded
ARB/95/1	Leaf Tobacco A. Michaelides S.A. and Greek-Albanian Leaf Tobacco & Co. S.A.	Republic of Albania	Concluded
ARB/94/2	Tradex Hellas S.A.	Republic of Albania	Concluded

ii. Η Ελλάδα και η Ρουμανία ως εναγόμενα κράτη

Case No.	Claimant(s)	Respondent(s)	Status
ARB/17/4	Bank of Cyprus Public Company Limited	Hellenic Republic	Pending
ARB/16/20	Iskandar Safa and Akram Safa	Hellenic Republic	Pending
ARB/14/16	Cyprus Popular Bank Public Co. Ltd.	Hellenic Republic	Pending
ARB/13/8	Poštová banka, a.s. and ISTROKAPITAL SE	Hellenic Republic	Concluded

Case No.	Claimant(s)	Respondent(s)	Status
ARB/14/29	Ioan Micula, Viorel Micula and others	Romania	Pending
ARB/05/20	Ioan Micula, Viorel Micula and others	Romania	Concluded

Case No.	Claimant(s)	Respondent(s)	Status
ARB/16/19	Nova Group Investments, B.V.	Romania	Pending
ARB/15/31	Gabriel Resources Ltd. and Gabriel Resources (Jersey)	Romania	Pending
ARB/14/29	Ioan Micula, Viorel Micula and others	Romania	Pending
ARB/14/28	Alpiq AG	Romania	Pending
ARB/12/25	Marco Gavazzi and Stefano Gavazzi	Romania	Concluded
ARB/10/22	Ömer Dede and Serdar Elhüseyni	Romania	Concluded
ARB/10/13	Hassan Awdi, Enterprise Business Consultants, Inc. and Alfa El Corporation	Romania	Concluded
ARB/07/13	S&T Oil Equipment & Machinery Ltd.	Romania	Concluded
ARB/06/3	The Rompetrol Group N.V.	Romania	Concluded
ARB/06/1	Spyridon Roussalis	Romania	Concluded
ARB/05/20	Ioan Micula, Viorel Micula and others	Romania	Concluded
ARB/05/13	EDF (Services) Limited	Romania	Concluded
ARB/01/11	Noble Ventures, Inc.	Romania	Concluded

Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ)
Πειραιώς 211, ΤΚ 177 78, Τάυρος
τηλ: 2131306349 , fax: 2131306479
www.ekdd.gr

Ε.Π.
ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ
ΔΗΜΟΣΙΟΥ
ΤΟΜΕΑ
ΚΑΤΑΡΤΙΣΤΩΝ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης